

JULES RENARD

AZ ÉLŐSDI

**Fordította és az előszót írta
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ**

TARTALOM

PÁR SZÓ AZ ÍRÓRÓL ÉS A REGÉNYRŐL	XVIII <i>Hasonlatverseny a tengerrel</i>	XXXVII <i>A tengerpart</i>
A KIADÓ MEGJEGYZÉSE	XIX <i>Kölcsönös előzékenység</i>	XXXVIII <i>Vízi idillek</i>
I <i>Vernet úr</i>	XX <i>A kis kikötő</i>	XXXIX <i>Nagy lesznek</i>
II <i>Vigyázat!</i>	XXI <i>Kellemetlenségek</i>	XL <i>Az irodalmi mandarin</i>
III <i>Fokról fokra</i>	XXII <i>Az utolsó stáció</i>	XLI <i>Templomok és temetők</i>
IV <i>Már megint egy író</i>	XXIII <i>Álmatlanság</i>	XLII <i>Népiesek vagyunk, a kutyafáját!</i>
V <i>Bemutatkozás</i>	XXIV <i>Bibis a szájam</i>	XLIII <i>A szabad ég alatt</i>
VI <i>Vernet-né</i>	XXV <i>Jelenet</i>	XLIV <i>Kéjutazás</i>
VII <i>Idill</i>	XXVI <i>Maradok</i>	XLV <i>El kell végre intézni ezt a nőt</i>
VIII <i>Két fotográfia</i>	XXVII <i>Sürgök-forgok</i>	XLVI <i>Az úszómester</i>
IX <i>A drága jó férj</i>	XXVIII <i>Az ebéd</i>	XLVII <i>Marguerite kisasszony gondolatai</i>
X <i>Az élősdí visszaemlékszik</i>	XXIX <i>Marguerite kisasszony</i>	XLVIII <i>Az első úszólecke</i>
XI <i>Kartársaim</i>	XXX <i>Program</i>	IL <i>Haladunk</i>
XII <i>Szavalok</i>	XXXI <i>Lesben</i>	L <i>Szcéna</i>
XIII <i>Leeresztem a mérőónt</i>	XXXII <i>Elméletek</i>	LI <i>Az utolsó úszólecke</i>
XIV <i>Kozmográfia</i>	XXXIII <i>Tökfilkó</i>	LII <i>Majdnem liliomot tiprok</i>
XV <i>Álláshoz jutok</i>	XXXIV <i>A csók</i>	LIII <i>Animal triste</i>
XVI <i>Úton</i>	XXXV <i>Bús flirt</i>	LIV <i>Illa berek...</i>
XVII <i>Jön a tenger</i>	XXXVI <i>Jaj, az az irodalom!</i>	LV <i>Kint vagyok a vízből</i>

PÁR SZÓ AZ ÍRÓRÓL ÉS A REGÉNYRŐL

I

A Modern Könyvtár olvasói különös, izgató írói fiziognómiával ismerkednek meg: Jules Renard-éval, akinek regényét, »A smokk«-ot itt olvassák.¹

Az író, róla írván, más színű tintába mártja a tollát. Amikor két évvel ezelőtt meghalt Jules Renard - mint egy francia város polgármestere - és a világ összes lapjai nekrológokban siratták, észrevettem, ez a hazug és gyűlöletes műfaj igaz lett, becsületes és őszinte, hogy őt parentálta el. Valami mélyen tragikus van egy igazi író halálában. Nemcsak egy ember hal meg, hanem még valami. Egy kedély alszik ki, egy sajátosan egyéni látás veszik el, egy világ szűnik meg mindörökre. Nincs mód pótolni. Az író univerzum és Jules Renard is az. A vére lüktetése, az idegei bizsergése, az agysejtjeinek játéka valami roppant egyedülálló művészetet jelentett, amely csak belőle jöhetett, egy egyéniség legmélyebb mélyeiről, és ha ez az ember egyszer elnémul, vége a művészetének is, és az idők határtalan messzeségében, soha-sohase születik hozzá hasonló. A szavainak szeszélyes permutációját, az ötleteit, a humorát utánozhatják és ronthatják, de ugyanazt már nem lehet előbűvölni többet. Az író halála majdnem kozmikus gyász. A természet másról álmodik és az az álom, aki ő volt, elfoszlott, az a színes felhő betorkollott a színtelenségbe és a halálba. Hamarabb elő tudnak állítani retortában villamos lánggal, kémiai szerekek egy búzamatot, mint egy mondatot, amit egy művész írt, mert az ő írása végzet, minden szava szükségesség, mert az író nem játszik a szavakkal, de éli őket, mert az igaz ember minden tette harmóniába olvad és összhang, harmónia, szerves élet lüktet az írásaiban is.

Ezt éreztük, amikor Jules Renard meghalt. Közel állottunk hozzá, minthogy humorista volt és közel engedett magához. Az apró dolgok, a részletek részlete kötötte le az érdeklődését. Ha felötöm könyveit, a nagy koncepciókon ott találom az elhullajtott gyaluforgácsokat, amiket nem vet el, de mint munkája eredményét megőriz, pepecselő gonddal egymás mellé rak és bearanyoz. Hiszen semmi se mellékes. Van benne valami naiv keresettség, valami rafinált egyszerűség, valami körmönfont őszinteség, amely szinte szemérmetlen és perverz. A Goncourt-testvérek »calepin«-jére gondolok, arra a kis jegyzőkönyvre, amelybe sétaközben, utazáskor minden ötletüket följegyezték, hogy később valamelyik regényükben a kellő helyen, a kellő beállítással fölhasználják. Jules Renard egyenesen kinyomatja ezeket a teleírt jegyzőkönyveket. A *Bucoliques* (Bukolikák) és a *Coquecigrues* (Csacsiságok) című kötetei jórészt ilyen töredékgondolatokból vannak összeállítva.

II

Ha egy különösködő, elfinomult művész, egy túlonult kulturált ember indul megnézni a tarlókat, az egyszerű szobákat és az embereket, új csodákat fog látni. Jules Renard, aki arra lenne hivatva, hogy bonyolult problémákban vájkáljon, a primitíveket, a parasztot és a gyereket keresi. Milyen a francia paraszt? Előtte alig tudtunk valamit róla. A regényekből és a drámákból csak a francia szalonéletet ismertük, a síkos, csillogó, felületes embereket. Ő

---

¹ 1912-ben jelent meg.

megmutatta nekünk a józan, hideg, okos francia parasztot. Nem az otthonában, nem a maga ősi életében, de önmagán keresztül. Jules Renard a szalonba vezeti a parasztot, kultúremberek elé állítja, beszélget vele és úgy bámulja őt, milyen ősi, milyen szótlan, milyen közönyös. Kissé dekoratíven állítja be. Mindig tudjuk, hogy a paraszt is csak az írásért van s csak azért érdekli, mert különös. A naivságot, ezt az érdektelen és jelentéktelen szimplaságot körülveszi az ő másodlagos naivságával, mely már művészet. Fantasztikus kultúrkeretbe szereti berámázni a természetet. Mintha azt mondaná, hogy semmi se olyan egyszerű, mint ahogy hittük, de azért a legbonyolultabb dolgok is egyszerűbbek, mint ahogy első pillanatra látszanak.

Ő az az író, aki a csalódásig hünen tudja utánozni a paraszt szavait, a gyerek selypítését, de azért csak utánozza, és érezzük, hogy utánozza. Jules Renard akarja is ezt. Keresett író, de nem is óhajt másnak látszani. »Hasonlatvadász«, de ő nevezte így magát. Hetekig bolyong a szabad természetben, az erdőben és faluban, hogy aztán egy mesterkélt és megdöbbentő hasonlatot hozzon magával, ami azt a benyomást kelti, hogy íróasztal mellett, könyvek árnyában ókumlálta ki egy ravasz és kedves álmodó. A pulykák a viharban úgy futnak, mint a kifordított esernyők. A rák a tenger bíbornoka. Ősszel a madarak elhagyott fészkeire szeretne egy cédulát ragasztani: »Kiadó fészkek«. Egy paradoxonra építette föl írói egyéniségét és az első látszatra csakugyan megtéveszt vele. Később azonban látjuk, hogy ez a keresettség komoly szükséglet, ez a keresettség csak közlési formája az ő becsületes és furcsa művészi egyéniségének s ha egyszerűbb lenne, megtagadná önmagát. Neki két pont között nem az egyenes a legrövidebb út. Az egyszerűség magában véve lapos és unalmas. Ami az írásban egyszerűségül hat, az művészi keresettség.

III

Jules Renard humora is összetett, bonyolult, túlfinomított. Az egyszerűségnek és a keresettségnek ez a művésze nem elégszik meg azzal, hogy az otrombákat, a komikusokat vegye tollhegyre, akiken a polgári humoristák köszörülnek az élceiket.

Ez az elsődleges humor. Az ő humora másodlagos humor. A humor humora. Áldozatai többnyire humoristák. Ő magát a hóhért végzi ki. Jules Renard a művészek humoristája. Olyan embereken mulat, akik már majdnem intelligensek s csak egy lépcső választja el őket az igazi magaslattól, de erre a lépcsőre még nem hághattak föl. Fölény van bennük, akárcsak a humoristában. Ezt a hamis fölényt csúfolja ki. Vannak kis piszkos körmű művészecskék, akik maguktól, szánakozva beszélnek a becsületes filiszterekről, a korai lefekvésről, a munkáról, az egészségről abban a hitben, hogy ők már mindezek fölött állanak. A humorista megmutatja nekik, hogy jóval alattuk vannak. Hiszen ők is nyárspolgárok. A művészet nyárspolgárai, a bohémság rabjai, a virrasztás hivatalnokai, és a napi ötven cigaretta, az írás láza, a kávéházak, a kalandok épp annyira hozzájuk vannak növe, mint a kövér henteshez a hálósapka és a tubák.

Nincs is köztük semmi különbség.

Ennek a regényének, a *L'Écornifleur*-nek a hőse is művész és érzőke-lélek, aki ultramodern verseket ír, ritka hasonlatokat farigcsál és *Baudelaire*-ral, *Verlaine*-nel képesíti el a jámbor polgárokat. Mégis micsoda mulatságos alak. Ez a smokk mások életét éli. Egy könyvtárat olvas el, mielőtt megnézné a tengert. A tenger pedig untatja, mert nem ad neki új ötletet. Jobb szeretne valami új könyvet olvasni róla. A parasztokat is úgy »tanulmányozza«, lenézően, kegyesen. Nevet rajtuk. A szerepek azonban hirtelen megcserélődnek. A finom kultúrféreg

sokkal kisebb, mint a buta falusiak. Jules Renard halálos gúnnyal sújtja a bodorfejű írós-kákat. Ez a regény a mesterműve. A hangja mélyről jött. Mintha kissé önmagát is kritizálta volna. Önmagán nevet. Csak a saját hibáinkat tudjuk ily kegyetlenül gyűlölni.

Flaubert, aki erősen hajlamos volt a filiszterségre, egész életében a nyárspolgárokat tépázta.

A hitetlen Heine a hitetleneket.

A keresett Jules Renard a művésztieskedőket.

IV

Most pedig valamit a fordításról. Jules Renard-t magyarra tenni nagy munka. Nehezebb és izgatóbb, mint sorsokat összezendíteni és rímeket esztergályozni. Órákig kell ülni néha egy lapja előtt. A tónusok tónusát adja, irodalmat ír az irodalomról, humort a humorról, s mindezt olyan nép nyelvén kell megérezékelteni, amely tíz-húsz éve él »irodalmi élet«-et. A hőst, akit Jules »écornifleur«-nek (élősdí, parazita) nevez, smokknak kereszteltem el, aki nálunk - sajnos - típusa lett és leginkább képviselője annak a kasztnak, amely az életben, a művészetben egyaránt élősdí, szomorú nulla.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

A KIADÓ MEGJEGYZÉSE

A fiatal Kosztolányi igen nagy leleményességgel birkózott meg ezzel a nagy munkával. Akkor azonban még nem volt szokás a fordítást ellenőriztetni. A kiadó most elvégeztette ezt a munkát, amely néhány félreértést tárt fel. Ezeket helyesnek vélte - a nagy költő és műfordító özvegyének közreműködésével - kiigazítani, persze mindig ügyelve, hogy az eredeti fordítás hangulatán csorba ne essék. Ami pedig a mű magyar címét illeti, elhagytuk a régebbi »A smokk« változatot és »Az élősd« címet adtuk neki. (Erre a megoldásra különben a fordító is utal az előszóban és későbbi jegyzeteiben maga is ezt a címet fogadta el.)

I *Vernet úr*

Negyven év körül jár; kissé merev és nehézkes, jól öltözködik. Látni, hogy nem ő gondozza magát és nem is maga öltözködik. A felesége gombolja be, tűzdeli, fésüli. Ritkán múlik nap anélkül, hogy szép, egyenes hajválasztéka össze ne borzolódjék, vagy a nyakkendője fel ne csússzék. De Vernet úr képtelen törődni a toalettjével s éppen ezért reggel mindig elegánsabb, mint este.

Gyengéd kékség sugárzik a szeméből, nehéz szemhéjai majdnem állandóan zárva vannak és hunyorognak. Kissé fel kell emelnie a fejét, előre kell hajolnia, mint azoknak, akik pápaszemen át néznek. Szeme alakja - kajánság nélkül szólván - felettébb hasonlít a disznóéhoz.

Az omnibuszon, amelyen reggel ugyan abban az irányban utazunk mind a ketten, Vernet úr előszeretettel belül ül, ahonnan hosszan nézi a lovak nehéz, rengő farát. A párisi kövezet a legkitűnőbb állatokat nyúvi el. A rendőrség figyelmeztetését Vernet úr mindig betartja, sohase száll le, míg a kocsí egészen meg nem áll. De holmi megbocsátható, hamis szégyen miatt sohase kéri meg a kalauzt, hogy miatta állítsa meg: megvárja, míg egy hölgy szól, s akkor él az alkalommal. Ha senki se szól, makacsul vár, túlhalad a célon, a következő állomásig megy és azután szépen visszaballag.

II *Vigyázat!*

Ó, nagyon is résen vagyok! A legutóbbi esetem igen óvatossá tett. Épp most »hagytam el« egy tisztas családot, amelyet szerettem, talán nagyon is s beleborzadok, ha arra gondolok, milyen megaláztatás ért. Eztán csak gyanakodva közeledem az emberekhez. Hogyha a kaland később csütörtököt mond, kell, hogy legalább azt vághassam a szemébe gőgösen és kimérten:

- Nem emlékszik, ön nyújtotta nekem a kezét?

Ha pedig korhol, azt felelem:

- Ön kereste a barátságom!

Mihelyt megölelnék, bölcs előrelátás arra a pillanatra gondolni, amikor majd felpofoznak.

Figyelem őt, látom, hogy jön.

Egyelőre csak a névjegyeinket cseréljük ki.

Viktor Vernet
A Case Művek igazgatója
Passy

Henry

Vernet úr rám néz.

- Csak ennyi?

- Igen - mondom haraggal - csak a keresztnem írtam a névjegyem csücskébe, mint aláírást. Föléje egész könnyen odabiggyeszthetek pár sort.

Vernet úr mosolyog és szól:

- Nagyon szeretem az eredeti embereket!

De udvariasságból vagy közönyből nem kér közelebbi felvilágosítást.

Üdvözljük egymást és kalapjaink horzsolják az omnibusz plafonját.

III

Fokról fokra

Ahogy a félbenhagyott horgolást az utolsó szemnél kezdjük újra, beszélgetésünk minden találkozáskor az előbbi diskurzus utolsó szavaiba kapcsolódik. Tapasztaltak vagyunk, hát nem sietünk. Egyszer Vernet úr megmondja, hány éves; máskor, mennyit keres: 15 000 frank. Ezenkívül más üzletekből is csinos jövedelmet húz. Ügyei jól mennek. De az a legkellemesebb, hogy évente két hónap szabadsága van.

Lassan, fokról fokra kirajzolom az életét.

Ma elárulta a felesége keresztnévét: Blanche-nak hívják. Elfelejtett neki új kezelőt adni.

Közlékenyebb is lenne, hogyha nem volnék oly tartózkodó. De nem szokásom ajtóستól berontani. Csak kivételesen.

Néha veszteg maradok, néha tettetem, hogy nem is látom, és bár integet, felmászok az omnibusz tetejére, és néha az is megtörténik, hogy a bizalmát visszautasítva, elveim ellen udvarias vagyok és felajánlom a helyemet egy öreg nőnek, aki a peronon inog.

Vernet úr megkérdezi:

- Micsoda a foglalkozása?

Felelek:

- Szóra se érdemes; három csemetét fogok a betűre.

Vernet úr úgy tesz, mintha értené, mert szereti az eredeti embereket.

- És jól tanulnak?

- Ki hogy. Mind a három kedves fickó. A legidősebb jobb eszű, mint a fiatalabb, a fiatalabb jobb eszű, mint a harmadik. Minden reggel két óra hosszat vesződöm velök.

- Szóval házitanító.

- Az, az. Együtt unjuk magunkat, én és a tanítványaim. De élni kell, azaz segíteni kell a családomat. Most mennek a gimnáziumba. Minő kár! Mert nekem is kéthónapos szabadságom van, az estéim mindig szabadok, lenne időm dolgozni.

Ismétlem a szót: »dolgozni«, túlozva a hangsúlyt és a gesztust. Vajon eljött-e az ideje, hogy kirukkoljak mindennel?

IV

Már megint egy író

Vernet úr: Igazán, csak a feleségemnek veszek újságot, mert nekem nincs időm elolvasni. Alighogy belepillantok a napihírekbe és a tőzsdébe.

Henri: Ez untig elég, de mondja, legalább érdekes, amit írunk?

Vernet úr: Hát ön is ír az újságokba?

Henri: Néha.

Vernet úr: Melyikbe?

Henri: Ó, szóra se érdemes. Hol az egyikbe, hol a másikba. Mindenüvé egy kicsit.

Vernet úr: Sohase láttam a nevét.

Henri: Nem csodálkozom rajta. Álnevek alatt írok. Még olyan fiatal vagyok, nem merek kiállani. Aztán családom is van.

Vernet úr: Mik az álnevei?

Hirtelenül egy csomót találok ki. Amikor az elsőket hallja Vernet úr, rázza a fejét. Az utolsókat azonban megismeri.

- Igen, azt hiszem, láttam valahol.

A csel sikerült. Én is azok közé tartozom tehát, akik újságokba írnak. Vernet úr közeledik hozzám. A házitanító táskája már nem oly unott előtte: talán egy cikk kuksol benne. A közünk levő korkülönbség is eltűnt. Hasonszőrű embereknek ismerjük egymást.

Vernet úr: Szeretnék öntől valamit olvasni.

Henri: Amit eddig írtam, azt nem érdemes megmutatni. Várjon, míg a regényemet befejezem.

Vernet úr: Hogyan! Ön könyveket is ír?

Henri: Könyveket! Ez sok lenne. Egyszerűen csak pusztítom a papirost.

Vernet úr: Képtelen lennék megítélni, hogy egy könyv jó-e vagy rossz. Nem ismerem ki magam, egy kukkot se értek hozzá. De azt belátom - bármint is van - kutya jó fejének kell lenni annak, aki regényt ír, hogy a mesét ügyesen szője, tájékozódjék az alakjai között és össze ne tévessze Pétert Pállal!

Az omnibusz sarkában vagyunk, a legvégén és míg a kalauz a kocsi másik végén átszállókat ad, komolyan ülünk. Úgy látszik, hogy erkölcsi kapcsolatok kötődtek közöttünk.

Suttyomban a köpönyegem alatt átnyújtom Vernet úrnak igazi névjegyet, a kis versfüzet-kémet. Ezt annak a tiszteletre méltó családnak a költségén nyomattam ki, melyet »elhagytam«. Mindig van nálam egy példány. Gondosan elő van készítve, hátha valami hirtelen viszony keletkezik. Vernet úr kinyitja, némán. Az ajánlás hízelgő: »kiváló tisztelettel«. És azután most kap életében először tiszteletpéldányt, olyan nyomtatványt, amiért nem kell fizetnie. Ennek ellenében egész egyszerűen meghív vasárnap délután feketekávéra, egy óra felé. A felesége is tudja. Várnak.

Kézfogásunk hosszú, nagyon hosszú, a padok mentén kezdődik, a peronon folytatódik s a lehágón is tart még.

V *Bemutatkozás*

Újra várok. Most egy nyárspolgári családba pottyanok, vagyis olyan emberek közé, akik másképpen gondolkoznak, mint én.

Aki nem úgy gondolkodik, mint én, az nyárspolgar.

Nagyban készültem az első vizitre. Azzal a biztos tudattal mentem hozzájuk, hogy imponálni fogok, s féltem is, hogy nem fognak megérteni. Úgy határoztam el, hogy megint idézni fogok, kevésbé ismert írókat pécézek ki s már ezzel is meghódítom őket. Amikor gesztikuláltam, a karom elbiggyedt, a térdem megremegett, a nyakam előrerezgett s ezek a gesztusok csak választékos kifejezéseim ragyogó projekciói voltak.

Kívágtam a rezet?

Úgy emlékszem, hogy nem vallottam szegényt.

Kávét ittunk. Azt mondtam, hogy jó, de kicsit forró. Vernet úr a pincéjéről beszélt. Természetesnek találtam, mert volt is benne bora. Nem tudtam megkülönböztetni a finom pezsgőt a bunda-pálinkától, de mégis azt állítottam, hogy a likőr a kis kék poharamban öreg lehet, én legalább úgy érzem.

VI *Vernet-né*

Mikor Vernet-né és én beszélni kezdtünk, Vernet úr elhallgatott.

- S ön, asszonyom, vajon mivel szórakozik?

Azt mondtam: »vajon«, általában szeretek ilyen apró szócskákat használni, amelyek szorosabbra fűzik a mondatokat, mert - nézetem szerint - ez imponál a többieknek.

- Kicsit olvasgatok - felelte.

Rögtön kimondom Baudelaire és Verlaine nevét. A nő bevallja, hogy egyiket sem ismeri, s én ahelyett, hogy szigorú vagy részvevő arcot ölténék, mint az, aki valami tudatlanságot fedez fel, hanyagul mondom:

- Sebaj!

Hanyagul ismétlem, hogy sebaj és dicsérni kezdem a nőt, aki semmit se tud.

De Vernet-né tiltakozik.

- Mégis valamit konyítania kell a történelemhez és a földrajzhoz.

- Persze - mondom - és a számtanhoz.

- A zenéhez - mondja ő.

- Helyes, zongorázzék is, de csak egy ujjal.

Nemsokára mindenbe belemegyek. Elégé jól beszélt. »Művésziesség«, mondta művészet helyett. Szerette a festői költészetet és a költői festészetet. Időnként szerette volna művelni a lelkét, mint ahogy üdülésből és egészségi szempontból tornászunk. Nem titkolta, hogy egy könyv szebb helyein szemét elöntötték a könnyek. Mégis sokat szenvedhetett, és amint a

keserőségeiről beszélt, az életét egy hordóhoz hasonlítottam, amely ide-oda gurult, most a mélyén seprő ül, s öt perc múltán, hogy a nőt dicsértem, aki semmit se tud, halkán dicsőíteni kezdtem a nőt, aki mindent tud.

VII *Idill*

Nincs gyerekük és unatkoznak. Épp jókor érkezem. A költőt hamisan és helyesen ítélik meg, azaz nem látnak benne holmi lángoló ifjút, sovány örültet, éhenkórászt és földönfutót, legendás és félelmes szentet, s mégis úgy bánnak vele, mint eredeti és kivételes lénnel.

Ha dolgozik, ajkukra teszik az ujjukat és így szólnak:

- Dolgozik!

Ha semmire se gondol, így szólnak:

- Hagyjuk merengeni!

Vagy ha ujját homlokára nyomja:

- Mi motoszkálhat most a fejében?

Kezem rövid hajamhoz emelem, mint hogyha a félrecsúszott dicsfényt igazítanám meg rajta.

Vernet-né gombokat varr a férje alsónadrágjára.

- Maga boldog - mondja - hogy életét a művészetnek szentelheti!

Ezen azt érti, hogy életem a művészetnek adom, neki ajánlom és neki áldozom fel. Kicsit papnak tart s bókol a hivatásomnak.

Bevalljam-e, hogy nincs is hivatásom, hogy csak üres óráimban firkálok verseket, mert az apám egyelőre kis évjáradékot ad és ügyesen fenn kell tartanom az illúzióit? Szeretne valamit faragni belőlem, az éjszakát is nappallá teszi, míg egy napon majd észreveszi, hogy a fia közönséges léhűtő és aztán mindent beszüntet.

- Különben - mondja Vernet úr, aki a saját gondolatait követi és most az enyémet súrolja - az apának kötelessége, hogy a saját szájától is megvonja a falatot s a fiainak adja.

Igen, de ez lázító, s ha az apám elvonná a falatot a szájától, udvariasan megkérném, hogy csak tegye vissza.

Vernet úr cigarettázik, mert mindennap tíz óra hosszat dolgozik abban a gyárban, amelyet igazgat. Szemhéjai inognak, mint a rosszul bekapcsolt zsaluk. Néha bezárulnak. Erőlködve nyitja fel s ilyenkor kissé megráncosodnak. A dióhéjhoz hasonlítanak. Cigarettája minden pillanatban elalszik. Meggyújtja. Megint kihamvad. Viaskodik vele. Olyan, mint hogyha gyufaszálakat enne.

Vernet-né: Gombokat varrni nem valami költői dolog!

Mégis szükséges, hogy az alsónadrágok jól álljanak. Vajon most is úgy fog finomkodni, mint múltkor? Mert ő mindabban, amit tesz, gondol vagy mond, megkülönböztet »költői« és »nem költői« dolgokat. Osztrigát enni költői, de levest enni nem költői. Azt mondani: »Vernet«, előkelő, azt mondani: »az uram«, közönséges. A szavakat kiselejtezi, mintha szennyest válogatna, s például a »mell«-et a prózai oldalra vetette, míg a »kebel« a költői oldalon foglal helyet.

Vernet egyszerre felocsúdik zsibbadt álmából s mint a jós, akit a babérlevelek gőze és bűzös párák elkábítottak, kijelenti nekem:

- Boldogulni fog, fiatalember!

Remélek, bizakodom, terveket szövök a puha zsöllyében s ujjaimmal simogatom a bojtokat. Jól beettem, s szükségét érzem, hogy valaki érdeklődjék a jövőm iránt. Lábam kinyúlnak, szétterpeszkednek a parketten és mozognak, mint a kutyának a farka, mikor simogatják.

Nem dohányzom. Azt mondják, »semmi hibám sincs«, s úgy hiszik: nem a férfiasság hiánya, hogy a dohánytól és az italtól tartózkodom, hanem a nagy ember előrelátása, aki a jövőre készül. Felemelem fehér kezem, hogy a vér ne tódulhasson belé. Verseket kérnek tőlem.

- Verseimnek az az egyetlen értéke, hogy nyomban kipárolognak a fejemből. Nem kellemesebb csevegni erről-arról, mint régi barátok, akik már váltig ismerik egymást?

Végre van egy eszmém: arcom sápadtsága, szomorúságom éppen illik hozzá.

Vernet úr, minthogy a cigarettája nem szelel, szipákolni kezdi.

- Te drága! - mondja neki a felesége.

A férj egyre szipákol. Fogai dohányszálakat harapnak. Némelyik kiesik a szájából, lehullik, már egy csomó nyüzsög a mellényén, mint a rovarok. Nem tudni, a szájából vagy az orrából jönnek-e.

- Halljuk, Henri úr, szavaljon valamit!

- Nem, ma este nem. Majd máskor, ha jobban leszek diszponálva!

Az alsónadrág gombjai elkészültek. Vernet-né megrázza. A nadrág ülepe felpuffad, mintha valaki belebújt volna. Elkábulva a hőségtől s attól a kis bortól, amit ittam, fantáziálni kezdek és úgy töltöm meg képzeletben, ahogy nekem jólesik. Magam bújok beléje. Nagyon bő és Vernet-né térden állva, feje a csípőm magasságában, összeszorítja a nadrágot. Bosszant, hogy tapogat, hogy jobbra-balra kell forognom, kezem a levegőben, vagy össze van kulcsolva a hasamon. Hiába mondom:

- Jól van! - És hiába akarok a dolgaim után látni, Vernet-né nem tágít, begyűri az alsónadrágot a harisnyámba, kicsit eltávolodik, hogy lássa, jó-e, nincs zavarban, a sarkán kuksol és derekába egy gombostűt tűz.

- Még egyszer bocsánatot kérek, hogy ezt a kis munkát maga előtt fejeztem be, de Vernet-nek nem volt mit magára vennie.

Nézem a férjet, előnt a részvét, az ingemet is odaadnám neki. Helyemen egy groteszk figura ül, beszél a nevemben, karikírozza a gesztusaimat, emészt és hízik.

VIII

Két fotográfia

Az egyik szól:

- Nőm imád!

A másik:

- Vernet a világ legbecsületesebb embere.

Nem mernék bevallani, hogy egymástól távol is boldogok. A férj kizáróan a gyárnak él. Különös eseménynek tartotta a telefon feltalálását. Eleinte irtózott tőle, nem használta, rendesen valamelyik hivatalnoknak szólt oda:

- Telefonozzon csak, nekem nincs időm.

És míg a hivatalnok beszélt a messzeséggel, Vernet lázasan tipegett a fülke körül, mint az állatszélidítő, akit már megharapott a vad. Végre nekidurálta magát és most úgy tekint a telefonra, mint a legjobb barátjára. Mindig együtt vannak. Csupa kedvtelésből beszélget vele és este az elhangzott beszélgetések vissza-visszatérnek vacsora közben.

- Képzeld csak, Blanche, kinyitom a fülkét. Bemegyek, azt mondom: »Halló« - senki. »Halló, halló« - senki. Képzeld csak, huszonöt percig nem kapcsolt össze, úgy váratott, lestoppoltam.

Ő, a Telefonos Kisasszony, az Ellenség!

Az asszony az asztalra könyököl, orra a teásfindzsában van, kisujját felemeli, olyan a kisujja, mint egy ékezet és így szól:

- Te huncut!

Ő különben egész este a nagy üzleteket járta s váltig ismételte a segédeknek:

- Igen, szívesen megvenném ezt, de nem magamnak vásárlom, csak egy vidéki barátnőmnek!

Néha csak azért vásárol, hogy visszavigye az árut és talán azért is, mert a csomagok érkezése növeli tekintélyét a házmesterné előtt. De leginkább az alkalmi vételt szereti. Csak az olcsóság csábítja.

- Mondhatom magának - szólt halkán Vernet úr - ez az asszony nagyon csinos volt.

A férj nekibátorultan szereti; büszke, hogy nekem is tetszik a felesége és mikor méz helyett valami cukros kelletlenséget nyújtok át az asszonynak, a férj mosolyog:

- Jaj, ez a Henri!

Nőismerőnek tart. A felesége iránt való bámulatom egészen ínyére van. Hogyha egyedül maradnék a férjjel, megpaskolnám a pocakját s akkor intimitásokat mondana róla.

Vernet-né is felbuzdult.

Férjét szilárdan és őszintén szereti. Amikor kísértésbe jön, az erejében bizakodik s a derék férje szeretetében pihen meg.

Már-már kialudtak a szíveik, olyanok voltak, mint két kihűlt hamurakás. Én jöttem, ráfűjtam, s mindenkinek nagy meglepetésére szikrák pattantak ki a hamuból.

Belém is élet költözött.

Eddig kis facér uracska voltam, aki túlságosan megvetette magát, most azonban van valami céloom: összekötöm ezt a két lelket, amely már-már megereszkedett, mint az elhasznált húr.

Valahányszor meglátogatom őket, haladást észlelek. Terítkeiket közelebb rakják, egyre finomabban kínálgatják egymást kenyérrel, borral s olykor hosszasan és kíméletesen vitatkoznak, kicsoda vegyen előbb a salátából.

Vernet úr, mihelyt hazajön, megcsókolja a feleségét, le se teszi a botját és kalapját.

Ha azt mondom neki: - Fáradtnak látszik! - Ezt feleli: - Rosszul aludtam az éjjel.

Hosszasabban is beszélne és az ajkairól valami vaskos és ordináré tréfa csüng, mint a fáról a férges alma. Felesége visszatartja:

- Na, fiam!

Kezét hanyagul az asztal peremére tette és lehajtott fejjel, villogó és hunyorgó szemmel susogja:

- Te rossz!

Én pirulok el! Gratulálok magamnak. Jól dolgozom.

IX

A drága jó férj

És miért ne szeretnék egymást? Vagy azt higgyem, hogy Vernet-né minden látszat ellenére tiszta és becsületes családi életét hűtlenséggel fűszerezi? Le kell szoknom arról, hogy tudatlanságomat ezzel a megvető frázissal burkoljam be:

- Ismerem a nőt: megfejthetetlen betűrejtvény.

Nem: Vernet-né egyszerű nő, aki úgy szereti a férjét, mint az apját.

Vernet-nek rengeteg bicepse van, amely ugrál és szinte harsog, amikor megkeményíti és behajlítja a karját, mint az unatkozó vadállat, aki állkapcsát kinyitja és megint becsukja.

Ezzel a húskapoccsal összetörhetne egy diót, szétroppanthatna egy rugékony golyót s engem is kettéhasíthatna, hogyha ügyetlenül a karjaiba gabalyodnék.

A villát dugóhúzóvá csavarja, öklével vidáman reávig a köszörűkő élére, anélkül, hogy valami baja esnék. Féltékenységből és gyengeségből azt hazudom magamnak, hogy fogásokkal operál.

Az intelligenciája is megjárja. Semmiből lett. A tíz körmével kapart össze mindent. Tizenöt éves korában már kenyeret keresett.

- Sőt - mondja - alig voltam tizenhét hónapos, már segitettem családomnak: ötszáz frankot és egy ezüstérmét nyertem egy csecsemő-versenyen.

Tudja, hogy nem komikus, bátran eldicsekedhetik a munkájával. Hogy ne vádolják szerénységgel, magát teszi le. Ha valami hülyéről beszélnek, ezt mondja:

- Hozzám hasonlít szegény; szakasztott olyan, mint én, az istenadta!

Aztán kijelenti:

- Tökkelütött számár vagyok, de mindent megtettem, ami tőlem telt és ha az ember megteszi, akkor...

Vernet-né tiltakozik:

- Dehogy, fiam, neked is vannak érdemeid. Hányan nem vergődtek volna zöldágra a te helyedben!

És minthogy a férje magasabb rangú nőnek tekinti és ez hízeleg neki, hozzáteszi:

- Olyan jó vagy!

De milyen jó! Maga a jóság! Olyan jó! Vernet-né nekimelegszik; úgy gesztikulál, mint hogyha vésővel a Jóság hatalmas és nehéz szobrát mintázná, hanyagul a széke alá vetve a használhatatlan anyagot, a többi apró-cseprő, hitvány erényeket.

Én is beadom a derekamat, sutba vetem a paradoxonokat és megkérem a kitűnő nőt, fogadjon el munkatársának, egy kis agyaggömböt biggyesztek a szoborra, az arca közepére, ez lesz később az orra.

Ilyenformán Vernet úr erős, jó és sokkal szellemesebb, mint ahogy gondolná.

Csak az a baj, hogy bibircsók nőnek az arcán. Beteg vére egy vakondok állhatatosságával apró kanálisokat váj a bőre szintjén s itt-ott perzselő és viszkető hólyagokat tűr fel.

X

Az elősdi visszaemlékszik

Vernet-ék nyugodt lakása vonz. Rendszeres életük engem is megfertőz és nem is igen akarom magamat kivonni alóla. Nemigen tudom, mit teszek náluk, de minden este odamegyek. Lassan haladok a lépcsőn s mikor megnyomom a csengettyű gombját, valami vidámság fog el. Várnak. A terítékem mindig készen áll, s mihelyt csöngetek, sietnek odatenni. Nem is köszönök, levetem a felöltőmet, egy pillanatig tétovázom, hogy az orrcimpáim teleszívjam a konyha párolgó illatával. Aztán lassan az ebédlőbe megyek. Kifújom az orrom, keresgélek a zsebeimben, motozok a ruhafogason, kesztyűmmel leporolom a cipőmet: időt hagyok Vernet-nének, hogy a szobalánnyal rendelkezék és halkán a fülébe súgja:

- Szaladjon el egy kétfrankos mandulatortáért!

Tulajdonképpen, hívatlan vendég vagyok: de minthogy nem éreztetik velem és a vacsora mindig jó, fesztelenül köszönök és igyekszem variálni a napközben elkészített udvariassági formulákat.

Vernet úr könnyörtelenül megszorítja ujjaimat, hogy érezzem erejét, s amíg kínosan evickélek, hogy kiszabaduljak a vasprésből, a felesége ezt mondja:

- Isten hozta, poéta!

Meg akartam csókolni a kezét. De ő nem várt erre; karja, amelyet felemeltem, visszazuhan, énnekem utána kellett kapnom.

Általában, ha a hüvelykjeink és mutatóujjaink villája egymásba akaszódik és ügyesen összefonódik, egész este jól érzem magamat. Ha azonban csak az ujjai hegyét adja ide, nyugtalanodom, mint a fülelő nyúl. A tenyerembe sinkófázom az ujjait és mozgatom, mint az aranypénzt, amikor nézegetjük, elég nehéz-e.

Mihelyt beállítok, pozőr, hazug és naiv leszek. Az »egészséges és dús« táplálék elfojtja, sarokba szorítja a lelkemet, némává tompítja.

- Kitűnő a leves! - mondom. - Csak maguknál tudnak főzni.

Elsorolom az ismertebb vendéglők neveit, mintha járatos lennék ottan. Kicsit drágák, de Párisban csak az olcsó, ami drága.

Vernet úr minden névnél megkérdi:

- Volt ott?

- Voltam. Új vendéglős van, aki pompásan készíti a tengeri halakat; de a többi hal ehetetlen.

Élvezem a hazugságom és nézem, hogy emelkedik Vernet úr csodálkozása, mint a higanyoszlop. Még egy hazugsággal kell tetéznem, hogy elérjen bizonyos fokig. Egy bizonyos foknál azonban meg kell állapodnom. Vacsora után talán elmegyek egy rákot szopogatni Faryhoz. Elmenjek Faryhoz?

De mikor félek, hogy rajtacsípnék (mert nemcsak hazudozni szeretek, de azt is szeretem, hogyha elhiszik furfangos tódításaim), és mikor Vernet-né hencegésemtől megzavarva, frugális ebédnek nevezi az övét és az elnézésem kéri, így szólok:

- Ó, sohase adjon az isten jobb ebédet.

Aztán azzal a finom ügyességgel, melyet nem tudom, honnan szereztem, de amelynek révén bűvész is lehetnék, a nagy vendéglőről átcsapok a kis népkonyhákra, a huszonöt sou-s ki-főzésekre (borravalóval együtt).

Előbb pazar muzulmán voltam, most franciskánus szerzetessé vedlem. Vernet és az élete párja rokonszenvesebben figyel. Koplálásom történeti fontosságot ad az ebédjüknek. Irigyeltek: most szánnak. Ismerem a témámat és beszélek, beszélek! Úgy látszik, megy, mint a vízfolyás.

- A munkám úgy elfoglalt, hogy sokszor az ebédet is elfelejtettem, úgy, ahogy az ember elfelejt egy könnyű tárgyat, egy zsebkendőt. Ha valaha írtam értékes dolgot, ekkor írtam. A túrhető verseimet a kiéhezett gyomromnak köszönöm.

Még nem állítom, hogy csak a szegény ember tehetséges, csak pedzem.

Ezt máskorra hagyom.

- Ne szomorodjék el - mondja Vernet-né.

- Ugyan, ez csak visszaemlékezés. Csak úgy beszélek róla. Most jóra fordult minden. De krudélis napokat is láttam. Egy napon elfelejtettem ebédelni, önként. Keresgélek a zsebeimben, semmi. Az erszényem sovány, mint egy koldus. Keresgélek a falszekrényben, ahol a likőrös üveg, a tálca és két-három pohárka a látogatóknak, s csak egy darab szafaládét lelek ottan. Kék-fekete pontocskák cifrázták, mint az odvas fogakat. Még ma is érzem a szagát. Huszon-négy óráig azon éltem, hogy néztem ezt a szafaládét.

Nevetek? Magam gúnyolom? Derülten és komolyan beszélek a kis szobámról, az ügyeimről, az asztalkámról, a kis könyvtáramról, ahol sorjában állnak a könyvek. Vidámságom erőltetett s úgy tetszik, befelé potyognak a könnyeim, egyenként. Nem is tudtam, hogy ennyit szenvedtem. Ezek az érdekes kalandok a valóságban sem fájtak volna annyira, mint így, elmesélve.

Azt hiszem, ez vagyok én.

Vernet és Vernet-né bólogatnak, sóhajtoznak. Vernet úr talán szemrehányást is tesz magának, hogy olyan gyorsan jutott minden jóhoz. De csillapul, mert arra gondol, hogy előbb-utóbb én is célhoz érek.

- Minden nagy ember keresztülment ezen - mondja.

XI *Kartársaim*

Nyomban szemügyre vesszük a nagy embereket, akik keresztülmentek ezen és minden idézett példa fényes jövőm bizonyítéka. Gondolatban barátaimat is ragyogó karrieremhez kapcsolom.

- Ha idejut - mondja Vernet-né - ránk se néz majd.

Borzongva kiegyenesedem. Fixirozom és mintha már a szeretőm lenne, egy gesztussal örök hűséget esküszöm neki.

Mikor a lelkesülésem lohad, újra intimen csevegünk az irodalmi életről. Hirtelen a híres írók barátjává válok. Elvből minden tehetséges embert letegezok; kivéve egyet, kettőt, a legöregebbeket, akiket nem lehet megközelíteni, akik nagyon is messze vannak, sokkal inkább fölöttem állnak, semhogy vetélytársaim lehetnének és akiket mozgó ajakkal imádok, mint a félisteneket. De eleget tevéen vallásos áhítatomnak, ne beszéljünk róluk! Illetlenül és makacsul ragaszkodnak az élethez, minden dicsőséget magukba szívnak; és minden otromba féltékenységgel, tiszta emberszeretetből kívánom nekik azt, ami által leginkább betetőzhetik pályájukat: a gyors halált.

Vernet-né: Boldog lehet, hogy ismeri őket!

Henri: Azt hiszi? Nézet dolga. Ők is olyanok, mint a többiek, sokkal közönségesebbek, mint gondolnánk. Látja, én például a családi életet szeretném, az otthon nyugalma. A könyveimbe, a munkáimba tenném bele a kuszaságomat, a hibáimat, a lelki bűneimet.

Azt mondom: »könyveim«, »munkáim«, ha szorítanak, azt is mondanám: »közönségem«.

Minthogy a művészek is olyan emberek, mint ő, Vernet biztonságban érzi magát. Nagyon megszelídítettem a szörnyet s aztán egyszerre veszedelmessé tettem.

Henri: Az idegenekkel, a nem-céhbellekkel szemben udvariasak vagyunk, egymás közt bezzeg marakszunk. Aki azt mondja: »író«, azt mondja: »kannibál« és azt mondja: »fekete májú«. Minden áldott nap kell egy áldozat a fogunk hegyére.

Vernet-né: De mégiscsak megegyeznek abban, hogy Sully Prudhomme, Théodore de Banville, Leconte de Lisle zseniális költők?

Henri: Na, na, na! Csak lassan! Először is mi az: zseniális?

Vernet: És a színésznők? Ismer néhányat? Látott már közelről színésznőt?

Henri: Úgy, ahogy most magát, az öltözőjünkben vagy otthon.

Vernet: Milyen a színésznők öltözője?

Henri: Van köztük szép és van egészen siralmas.

Vernet: És a színésznőktől kapnak maguk jegyet?

Henri: Erre nincs szükségem. Tegyük fel, ön egy napilap, a »Figaro« vagy a »Gil Blas« munkatársa. Bemegy a színházi titkárhoz, megmutatja a névjegyet és erre megkapja a jegyet.

Vernet: Zsöllyét?

Henri: Vagy páholyt, amit akar.

Vernet: Nagyszerű!

Henri: Ugyan, ugyan! Rendelkezésre állok.

Vernet: Élek is vele. Nem vagyunk olyan gazdagok és bizony hogyha fizetni kell a színházért, az ember kétszer is meggondolja, mielőtt kiadja a pénzét. Aztán ha az ember ismerné a darabot, akkor biztos lehetne afelől, hogy nem hallgat végig unalmas dolgokat.

Vernet-né: És mégis mindig szeretem a színházat és egy este, hogyha nem tud mit tenni a jegyével...

Nem ismerem se a híres írókat, se a divatos színésznőket. Két-háromszáz sou-s kokottot ismernek csak és négy-öt fiatalembert, akiknek talentumuk van, olyan idősök, mint én, és jó verseket írnak. A kartársaim sohase szapultak, minthogy a kartársaim nem ismernek és a tömeg gúnykacaja még nem vette el az álmomat. Leconte de Lisle-t a boulevard Saint-Michelen láttam, Sully Prudhomme-ot egy hídon. Úgy beszélek róluk, mint a cimboráimról, de reszketek a gondolatra, hogy látom őket. Théodore de Banville kevésbé imponál. Azért talán, mert minden nagyképűség nélkül egy-két souért napilapba adja a verseit? A többi nagyembereket csak arcképükről ismerem.

Különben a színházon kívül is hallottam beszélni egy szép színésznőt, akit nem nevezhetek meg. Egy omnibusz után futott és kiabált a kalauznak:

- Álljon meg! Az istenit, álljon meg!

De oly jólesik, hogy elképezzem a barátaimat. Unszolnak:

- Folytassa!

Hunyorognak, boldogan mosolyognak, aztán egymásra néznek, mozgatva fejüket, mintha a legyek csípnék őket. Nem ítélem el ártatlan hiúságomat. Hisz elkezdtem, folytatnom kell:

- El kell hagynom önöket; jól érzem magam ugyan, de el kell mennem megnézni a »Merlinette« harmadik felvonását. Azt mondják: »nagyon elnyújtott«, és aztán vissza kell mennem néhány barátomhoz, akik vacsorára várnak.

Hiába kínálnak egy utolsó fehér chartreuse-zel, felkelek, örülök az életnek, előkelő vagyok.

- Boldog, boldog ember! - mondja Vernet-né.

Jaj, istenem! Ki fizet nekem egy káposztát, feltétellel?

Az utcán esik az eső. Alig teszek száz lépést, a nadrágom, amelyet elfelejtettem feltűrni, caffogni kezd a sarkamon. A gázlángok ragyognak, mint könnyes szemek, a vízcsöppek, mint nedves nyelvek végignyálják hidegen a nyakam. Kis szobámhoz érkezem, de olyan, mint a farkasordító, kinyitom az ajtaját, nem akaródzik bemennem, futni szeretnék, aztán lefekszem és lábamra gondosan ráteszem az ágyterítőt és a bőrröndömet, amely tele van a szennyesemmel. A bőrrönd nehéz, de meleg és a bokámat is erősíti.

Ó, én boldog, boldog ember!

XII *Szavalk*

- Kedves Henri, mondjon már egy verset.

Úgy teszek, mintha nem is hallanám.

Aztán unszolnak. Vernet úr háromszor a szívem tájára csap és hamiskásan kérdezi:

- Mi van itt?

A redingote-om ezen a helyen egy szabályos tárgytól puffadoz, amely egy jegyzőkönyv formáját mutatja. Vernet ujját a verses fiókba dugta és követeli. Nem fintorgok, képes is vagyok annyi verset mondani, amennyit akarok. Elfordulok, redingote-om kinyitom, vigyázok, Vernet és Vernet-né észre ne vegyék, hogy nincs mellényem és hogy az ingem nincs kikeményítve, minthogy a merev ingmellet nem állhatom.

A jegyzőkönyv gumitáblája tele van féregszerű krikszkrakszokkal. De csordultig áll versekkel. A rekeszeiben is van. A vasalóné számlájának hátán is verseket találnának. Hogyha tűzbe jövök, a kopasz emberek fejére is verseket firkálok.

Írásaim szétrakom az asztalon, miután félretoltam a tányérokat és asztalkendőmmel felitattam a mártás foltjait.

- Milyet parancsolnak: vígat vagy szomorúat?

- Vígat, vígat! - mondja élénken Vernet.

De Vernet-né finoman felel:

- Remélem, hogy Henri úr mind a kettőből ad, mind a kettőből - többször.

- De mivel kezdjem?

- Ó, azt önre bízunk.

- A Théâtre-Français rendjét követem. Hogyha két-három darabot adnak sorjában, a vidámabb a legutolsó. A lélek a dráma szomorúságát a vígjáték pezsgő vizében lemossa magáról. De figyelmeztetem önöket, hogy míg mások verseit aránylag elég jól szavalom, a magaméit, melyeket én írtam, egészen rosszul olvasom.

Vernet válaszol:

- Sebaj, barátom. Ha kedve tartja, mondja csak a mások verseit, ahogy akarja.

A felesége elszörnyűködve szidni kezdi őt, s érzem, hogy lábaikkal telegrafálnak egymásnak.

- Rá se hajtson, Henri úr - mondja az asszony. - Hallgatjuk.

- Kezdje - szól Vernet.

Elkezdem, szemem a lámpa füstfogójára szögezve. Olykor megállok minden verssor végén, minden sormetszetnél, de egyebütt is: mintha dadognék; majd elragad a szavak áramlása: a végtelenen lebegek. Itt a szavak vérbőek, duzzadnak az értelemről, s a hangom is lassan této-vázik, hogy a szavakat széttörje s kivegye belőlük a gondolatot, a nedvet és a mézet. Később valami szemérem fog el. Amit mondok, banálisnak tetszik. Nem állapodom meg. Két kézzel szórom, kérted, nesze. Csak afféle olcsóbb rézpénz. Megfordítom a szájamat, mint az edényt, és hull-hull belőle és ömlik. Ki hinné, hogy ily állandó zaj szólhat egy effajta vékonypénzü legényből?

Vernet kését az asztal eresztékébe dőfte és vigyázatosan rezgeti. Neki kell ez a süket muzsika verseimhez.

Vernet-né suttog:

- Jaj, de csinosak a versei!

És kis hallgatás után kijavítja:

- Nem is csinosak: szépek.

Néha megállok, hirtelen elnémulok.

- Vége?

- Igen, vége.

- Nagyszerű, nagyszerű.

Vernet erősen mozgatja a kését és tapsol: jobb kezének három ujjá rácsattan a bal keze hátára.

- Tudja, hogy maga nagy poéta? - mondja Vernet-né, fejét fölemelve.

- Ezt hallottuk, most valami mást! - kéri Vernet.

- Kérem, szívesen.

És újra dorombolni kezdek. Jobb lábamat előrenyújtva, szemem a távolba meresztve. Már ide-oda ringatózom.

- Egy kis cseresznyepálinkát - kínálgat Vernet - ennyi beszédre jó egy kis itóka.

De miért erőlködjek, hogy méltón fessek le ezt a jelenetet? Őszinte vagyok. Mindig őszinte vagyok, hogyha verseimet szavalom. Vernet és a felesége is komolyak voltak. Zenei hangok röpdöstek körülöttünk. A recsegő zsalut is melankolikusként találtuk és a gázcső sóhaját úgy hallgattuk, mint valami élőlényt. Vernet mindent átértett. Vernet-né sem volt egészen tisztában, mi történt vele. Én a plafonon a csillagokat számláltam, nem a legyeket. A füstfogó zúgása az égbolt reszketése volt. Szabad lelkünk kitört a börtönéből, fölrepült és borzongott.

XIII

Leeresztem a mérőönt

A férj bizalmába leeresztek egy mérőönt. Vajon föveny borítja-e a fenekét, vagy szikla, összegyűrt tengeri fűvel benöve? Tapogatózva haladok előre.

Mitévő legyek?

Gyakran és jól ebédelek. Untig sok verset szavalok. De irodalmi műveltségemnek és a kor követelményeinek nem tartozom-e azzal, hogy Vernet-né szeretője legyek? A nő barátjai a szeretők. Ezt mindenki tudja. Vakmerően megkísérlem Vernet-vel megértetni:

- Férfi és nő közt a barátság az a híd, amely a szerelemhez vezet!

Vernet nyugtalan, nem felel semmit. Később, ha eljön az ideje, hogy megnyugtassam és idézzem a férfiak és a nők közt való barátság történelmi példáit, amelyek a látszat ellenére is tiszták maradnak. Vernet a fejemre fogja olvasni a mostani megjegyzéseimet. Különben csak nemességéből versengünk. Becsüljük egymást gondolataink függetlenségéért. Ez a becsülés bizalmas, sokszor ordináré kifejezésekben nyilvánul meg. Vernet érett ember létére ismeri az életet. Nekem is van holmi tapasztalásom. Felsoroljuk kalandjainkat, melyeknek egyike-másika kicsit borsos, de mindig volt két-három megrendíthetetlen elvünk, amelybe szükség esetén belefogódzhatott veszedelembe került méltóságunk. Ezek megengedték, hogy múltunkat engedékenyen ítéljük meg s bizalommal gondoljunk a jövőre. Ilyen elv az is, hogy a barát felesége szent. Megértjük azt, hogy egy öreg embert legyilkolnak, hogy egy fiatal leányon erőszakot követnek el, minden bűnt megértünk; de soha, semmi körülmények közt nem tudjuk megbocsátani azt, ha valaki a barátja feleségét elcsábítja.

Minthogy ebben egyáltalán nem vagyok ludas, itt méltatlankodom leginkább; két kezem Vernet vállára tapasztom, mintha birkóznék vele, s így szólok:

- Van egy barátom, egyívású velem és úgy szeretem, mintha bátyám lenne. Ez az ember ezt tette: egy napon találkozik az utcán valamilyen nővel, követi, megszereti, pedig jól tudja, hogy volt sok elődje, de csak a legutolsó udvarló iránt érdeklődik:

- Mikor hagytad el? - kérdezi a nőtől.

- Ugyan! Már nem is szeretem.

- Felelj: mikor hagytad el?

- Amikor veled találkoztam.

- Szóval, én egyszerűen helyettesítem őt.

- Hát igen.

- Így hát te csak miattam hagytad faképnél?

- Persze, de miért kérdezed?

- Semmiért - mondja a barátom. Azzal veszi a kalapját, elmegy és nem is jön vissza.

- Kissé szigorú volt - mondja Vernet - de finom és kedves. Barátja részvétet érzett egy idegen szenvedése iránt!

Nem teszem hozzá:

- Ez a barátom - én voltam!

Úgyis kitalálja.

Különben van egy egész csomó képzelt barátom, komisz is, becsületes is, akiket - amint a bizonyítandó tétel kívánja - kellő pillanatban felléptetek. Vannak dúsgazdag barátaim is: kastélyaik vannak s arra kérnek, töltsék náluk néhány hónapot. Vannak szegény barátaim is, akik gyötrődve vergődnek a homályban s csendben írják remekművüket.

- De ami egy másik barátomat illeti - mondom - undorodom tőle s ha beszélek róla, a gyomrom kavarog.

Képzelve, Vernet úr, befurakodott egy tisztcsaládba. Szípolozza a családot, az asszonyt elcsábította, az apát az orránál fogva vezeti, a gyerekek nevelését ő intézi, az asztalnál a főhelyen ül és ő dönti el, mit adnak ki!

Kezeimet keresztbe fonom, ujjaimmal dobolok a redingote-omon és Vernet-hez ezt az egyszerű kérdést intézem:

- Ugyan, mit szól ehhez az emberhez?

- Azt, hogy az egy disznó, semmi más!

Én pedig így teszek:

- E... e... e...

Mint a kecske, vagy mint a kisgyerek, aki kezét a szemébe bökte.

- Az a nő, aki megfélemez magáról - mondja Vernet-né, szemét munkájára szögezve - nem okos asszony. Én azt hiszem, hogyha egyszer vétkezni akarnék, a tiszta eszem tartana vissza a bűntől, mert nagyon is meggondolnám.

- Jól meg kell fontolni.

A nő nem felel. Arra az esetre, hogyha egy napon mégis a bűn mellett döntene, bátorítom őt, arról beszélek, hogy milyen félénk vagyok a nők mellett.

- Bizony, ez így van! Nem tudom rászánni magam az első lépésre. Csak az olvasmányaimból tudom, mi az a szerelmi vallomás. Ha biztos lennék egy nő szerelméről, szívesen térdre esnék előtte; megmondanám neki, hogy szeretem, akár négykézláb, akár háton is - azután. De a vallomás előtt félek, hogy csalatkozom; komikusan, furcsán félek. Nem kívánom, hogy a szerepek megcserélődjenek, de nekem kell, hogy a nő jelt adjon a közeledésre, hogy egy titkos sürgöny által megígérje a sikert. Enélkül mindörökre távol maradunk egymástól.

Vernet-nét tehát jó előre figyelmeztettem.

- Sok kalandtól eshetett így el! - szól Vernet.

- Lehet! - felelek és nem törődöm azzal, hogy a férj szemében is komikussá válok.

Egyszerre valami mélabú fog el. Azt hiszem, hogy sűrű ködben vagyok, ami eltakarja előlem a külső világot. Magamnak beszélek, kellemetlen emlékeimnek engedem át magamat.

- Mily hitvánnyá tesz bennünket a nő - a hús után való vágy! Mert a szívét csak annyira becsüljük, mint a félretaposott cipőket és a lelkét se tartjuk többre a hal kopolyájánál, amelyet haltisztítás közben elvetünk. A hiúságunk csak arra ösztökél, hogy bírjunk egy nőt, hogy mint a pékek dagasszuk a testét hajrázva, a gyönyör torokhangú sikongásával és hörgésével. Csak ne lennék gyáva, csak ne félnék, hogy meghülyülök - és ezt nem tetszelgésből és üres hetvenkedésből mondom - kiherélném magam és annyi vágy és annyi baj okát egyszerűen oda-dobnám az éhes kacsáknak.

Vernet azt mondja, hogy ilyen gondolatom csak nekem lehet. Vernet-né pedig annyira előregörnyed, hogy csak a hátát lehet látni és elneveti magát, egyre jobban kuncog.

XIV

Kozmográfia

És ez minden. Beszédtémáink egyre ismétlődnek. Többnyire én beszélek és míg fogaim finom cigarettát szorongatnak, szájam szavakkal telik meg és szavakat köpköd. Jegyzeteim, amelyeket minden két-három nap átolvasok, hasznomra válnak. Magukba foglalják mindazt, amit egy fiatalembernek tudnia kell, hogy intelligensnek lássák. Taine »Intelligence«-ának kivonata ez, népszerű formában, laikusok használatára. Az elparlagiasított Renan iróniája, polgári nivóra szállítva. Aztán egy Baudelaire-vers, amely elképeszt és úgy hallgathatjuk, mint valami furcsa zajnak visszhangját a pincében. A tudomány húsz-harminc biztos és hatásos adatot szállított nekem. De nem pocsékolom el hiába. Megvárom, hogy mennydörögjön, csak aztán beszélek a villámról; közben a fényt magyarázom.

A csillagásatról van szó, Flammariont idézem. Vernet-né kinyitja az ablakot, Vernet-t leginkább a csillagok száma lepi meg.

- Ha ennyi húszfrankosom volna - mondja - nem lennék itt.

Vernet-nét azonban a csillagok sorsa érdekli. Szeretné tudni, élnek-e ott; és ha valaki azt mondaná, élnek, akkor megnyugodna.

Henri: Az, amit néz, talán nincs is.

Vernet: Hogyan?

Henri: Igen, igen. Sőt vannak olyan csillagok is, amiket két-három év múltán lát csak meg. A hang, a fény sebességéről beszélek és kijelentem, hogy a nap százszor akkora, mint a föld.

Vernet: Jókor lehet.

Vernet-né becsukja az ablakot. Lépésről lépésre haladok és Kant doktrínáiról beszélek.

Vernet: Engedelmet kérek! Már minket nem tesz lóvá. Ne mondjon ilyen képtelenséget. Hogy állíthatja, hogy ez a pohár, ez a mustáros-palack csak a képzeletben él? Csendesebben, fiatalember! Mért nem mondja, hogy én is csak képzeletben élek?

Henri: Ki tudja?

Vernet mutatóujját behajtja - olyan így, mint a horog kampója - és háromszor megvakarja vele a homlokát.

Vernet-né: Hagyd, kérlek, ezt te nem érted.

Hogy segítségemre jöjjön, megemlíti a leggyakoribb érzéksalódásokat. Azt hisszük, hogy a falon egy árnyék van, aztán közelebb megyünk: semmi sincs ott. A vadász rálő a nyúlra: egy kőre lőtt rá.

Vernet-né nekibuzdulva unszol, hogy folytassam. De befejeztem. Minden emlékem felidéztem és a legutolsót is belegabalyítottam a társalgás forgó kerekébe.

Hány estét töltünk így el, céltalanul? Lassan haladunk.

XV *Álláshoz jutok*

Vernet-né: Elkísérhetne bennünket a tengerpartra, hiszen a tanítványai most vakációznak.

Henri: Azt hiszi, nagyságos asszonyom? És a munkáim! A jövőm!

Vernet-né: Ott is dolgozhat. Lesz szobája. Senki se háborgatja.

Vernet: És nagy szívességet tesz vele. Úgyis el kell hoznom unokahúgomat a zárdából. Egy kis vargabetűt kell csinálnom. Kísérje el a feleségem. Aztán majd utánuk megyek az unokahúgommal.

Vernet-né: És az úton legalább nem kell bajlódnom a pakkal. Jaj, de jó lesz!

Vernet: Rendben van: önre bízom a feleségemet és a pakkot.

Vernet-né: Ha unja magát, visszajöhet.

Vernet: Természetesen az útiköltséget én viselem.

Henri: A pénz lenne a legkevésbé fontos. De ismétlem, attól félek, hogy nem tudok dolgozni. Ne is kérjen. Fájdalmat okoz. Nagyon sajnálom. Mondtam, hogy nem lehet; nem lehet. A munkám mindeneknél előbbre való!

A munkám! Micsoda munkám? Hiába, én már a régi maradok!

XVI *Úton*

Megyünk a tengerhez. Magammal viszek két szaktekintélyt: Michelet-től a »Tenger«-t és Richépintől a »Tenger«-t. Levegegetem a port a könyvekről és ezt mondogatom magamban:

- Csak bátran, semmi félelem!

Ehhez a két könyvhöz hozzácsaptam Balzac-tól a »Parasztok«-at is, arra az esetre, hogyha kirándulást teszek a mezőre, beszélnem kell egy orvossal, egy plébánossal, s bámulnom kell a természetet.

- Sok szépet lát majd - mondja Vernet-né.

Sokat töprengék azon, mit eszik az úton. Felajánlottam neki, hogy viszem az elemózsiás kosarat. Nem engedte.

Nem beszéltem rá, mert annyira mégse szeretem, hogy pakkjait is vigyem.

Így elég hosszú utat teszek egy fiatal asszonnyal, de nem gondolok kalandra. Más gondok bántanak.

Reggeli kilenc óra volt. Tizenegy felé enni kellett. Vernet-né minden pillanatban ismételgette:

- Megéheztem.

Vagy:

- Éhes vagyok, mint egy farkas.

Ez a hercehurca izgat. Néznem kell tehát, hogy eszik s azután persze követni a példáját, itt, ebben az elsőosztályú szakaszban, ahol a komoly utasok, akik az előkelő szakasznak megfelelően gondolkodnak, eleinte csodálkozva bámulnának, aztán pedig undorodva elfordulnának tőlünk.

- Hisz ez kétségtelen - mondogatom magamnak. - Tizenkét óráig senki se bírja ki a vasúton, anélkül, hogy valamit enne; de hogyan egye meg itt - észrevétlenül - keményre főtt tojását, amely bizonyára erősen ropog.

Szeretném, hogyha az első állomáson az egész szakasz kiürülne, nem, hogy egyedül maradjak Vernet-nével, hanem, hogy a kedvére ehessen.

Mástól is féltem! Gyorsvonaton utaztunk. Csak ritkán állt meg a vonat és a viselkedésem nagyon hasonlított ahhoz az utaséhoz, aki feszeng és izeg-mozog, nem találja a helyét, az ajtóra néz, elpirul és elsápad, majd felpuffad, kezeit illetlenül a zsebébe mélyeszti és világos nadrágba bújtatott lábait kétségbeesetten dörzsöli egymáshoz. Jól tudtam, hogy ezen a napon minden apró körülmény, az, hogy félek, kapok-e enni, hogy ki kell-e mennem, hogy reszketek-e a kisiklástól, hogy valami fekete alagútba kerülünk, ahol minden dörömböl és mindenkit láz fog el, mindez megakadályozza szerelmem előretörését.

- Fél? - kérdezte Vernet-né, amidőn egy hídon robogtunk át, amelynek vas-alkatrészei pogányul csikorogtak.

- Természetesen, a testem gyáva - feleltem.

Minthogy nagyon megalázkodtam, nyomban fel kell magasodnom és egy új elméletet fejtek ki a bátorságról, mely azt bizonyítja, az igazi bátorság abban áll, hogy gyávák vagyunk, az a bátor, aki nem bátor.

Mellettem egy úr ül, lomha, mint egy elsüllyedt hajó, szemhéjait félig becsukja.

Vernet-né szerette fejét az ajtóhoz támasztani és nézni »a mezei tájakat, amelyek oly gyorsan futnak el, hogy az ember azt hiszi, a mezők szaladnak és a vonat áll«. Minthogy már a beszálláskor ügyesen »háttal ültem a vonatnak«, a nő nemsokára panaszkodott a por és a szél miatt. Felajánlottam a helyemet, amelyet el is fogadott és bizonyos kéjjel vettem észre, hogy az áldozatom ellenére is finom, szürke por szállt állandóan és csendesen az orrára, az arcára, itt-ott egy verejtékcseppbe olvadt szét, bepiszkolta és megcsúnyította. Félvén a migraine-től, kalapját a hálóba vetette s ott borzongott a kalap, mint madár a fészében. A léghuzam megtépázta homlokán a frizuráját és haja a napban cifra és furcsa színekben ragyogott. Egy tincs rozsdaszínben tündöklött s az volt a legmeglepőbb, hogy nem lehetett tudni, miként került oda. Amikor mosolygott, a szája mélyéből egy fog aranyreflexeket vert felém.

Semmi okom azt hinni, hogy vágyai tisztábbak, mint az enyéim, és a titkosan bujkáló szerelmes gondolatot egyformán oszthatjuk mind a ketten, úgyhogy alkalomadtán már egész könnyen összefekhetünk.

XVII

Jön a tenger

Másik vonatba szálltunk át. Az elemózsiás kosár üres. Annyit ettem, mint Vernet-né, és a többi utasnak is volt keményre főtt tojása. Cseppet se haragudtak, hálasan néztek Vernet-nére, mikor megadta a jelt az evésre.

Lehet, hogy a lelkem tükör, amely visszatükrözi a külvilágot, de szívesen belerúgnék ebbe a tükörlélekbe, hogy a foncsoros lemez millió és millió darabra törjön és szétrepüljön a szélrózsa minden irányába.

A kis vicinális dőcög velünk, afféle rugós játékszer, amely elég erős arra, hogy elbírjon egy tucat utast és néhány halas-szatyort. Akkor áll meg, amikor kedve tartja, amikor az utasok kívánják. Az igazgatóság sürgősen tartotta, hogy vassodronyokat feszítsen az út mentén. A sima pályán nincs sorompó. A vasút bevárja a néhány kocsit, amely útjába jön, bölcsen jobbra-balra tekinget, hosszan füttyöl, megbizonyosodik, nincs-e valaki útjában és újra neki-döccen.

- Már jó vasút ez! - mondja a kalauz, aki ajtóról ajtóra megy, nem hogy a jegyeket kérje, hanem hogy beszélgessen az utasokkal és a leszállásnál figyelmessé tegye őket, valahogy ott ne felejtse a poggyászukat. - Egyetlenegy legyet se gázolt még el!

Minden állomásnál passziózik, lekapcsol egy kocsit, felkapcsol egy másikat, tévedésből bele-ütközik egy harmadikba, fontoskodón úgy tesz, mint hogyha tolatna, az itatónál pedig hevesen zihálva iszik. Kényelmesen és flegmatikusan futja be egy délután a maga tíz kilométerét. A talléhou-i doktor, akinek a páciensei a vonal mellett vannak elszórva, az érkezés és indulás között látogatja a betegeit. Leugrik a kocsiból, kihúz egy fogat, megnéz egy üteret és szalad vissza, integetve a kalapjával. Az állomásfőnök füttyöl; a vonatvezető is füttyöl; a mozdony is füttyöl, és a kis családi vonat megrázódik.

Vernet-né elérzékenyül.

Különben Normandiában vagyunk. A tenger már ideküldi leheletét. A levegő - úgy érzem - sós. Vernet-né, akinek orra a legkisebb levegőrezzenést is megérzi, azt mondja, hogy tengerifű-szagú. Az almafák alatt a kurtalábú, törpe tehenek nézik, hogy halad ez a hosszú fekete

állat, amely naponta ugyanabban az órában jön-megy és nem hajtják ki a legelőre. A mező közepén egy sármány felragyogtatja aranybegyét. Egész közel érzem magamhoz szokott ellenségemet, aki szüntelen les rám: az ok nélkül való szomorúságot. Vernet-né kihajol az ablakon, mosolyogva néz egy bőrsapkás vasúti őrt, aki jobbában egy felgöngyölt zászlócskát, bal kezében pedig egy gyereket tart.

Henri: Mi baja van, nagyságos asszony? Mondja meg, bántja valami?

Vernet-né nedves szemekkel tekint ki, mutatóujjával a szemhatár felé bök és csak ezt a két szót mondja:

- A tenger!

Nézem, meghatódok a nő zavarától és bosszankodom, hogy semmit se látok. Előttünk egy hatalmas erőd fekszik, ma már céltalanul, de mégis komoran és tiszteletet parancsolóan emelkedik ki a sánc tövéből, mint egy elv, amely ma már idejét múlta. Köztünk és közte sötétlő lapály terjeng, mint valami üres tó. Távolabb, túl a fehér sáncon, a felhőtlen égbolt peremén a szemünk, hogyha megerőltetjük, megakad valamiben, amit akár egy csomó sziklá-nak, akár egy birkanyájnak, akár egy felhőcsoportnak nézhetünk.

Ez az!

Vernet-né: Most éppen alacsony, apály van!

Úgy mondja ezt, mint valami mentegetőzést, bosszankodva, hogy a tenger visszahúzódott. Az apály fáj neki, mint valami személyes sértés.

Hozzáteszi:

- Nemsokára megdagad.

Remélem. Várom is és előlegezem jó véleményem, felkiáltok:

- Mindegy, mégiscsak szép a tenger!

Vernet-né ezt egy kis mosollyal köszöni meg. Ez a mosoly közelebb hoz egymáshoz, mint egy közös lelkesedés. Nyugodtan várhatjuk be a dagályt.

A kis vonat nem moccan többé. A mozdonya faképnél hagyta, elment, egy teherkocsi ütközőjébe dörgölte a fejét, és aztán egyik váltóból a másikba zökkent füttyentgetve, szelesen, megrökönyödve.

A tenger csendesen, és nyugodtan dagadni kezdett. Vernet-né magyarázott:

- Akkor kell megnézni, mikor viharos.

Henri: Sebaj, várjunk. Hadd dagadjon s aztán feküdjék le kéjesen kavicsaira, mint egy szép nő, aki szeretője csontjait tapogatja! Hadd cirógassa az erőd lábát, hadd ömöljön a sánc mögé és aztán öltse ki a szörny erre a csúf, fekete fenékre lapos, tündöklő, titáni nyelvét!

Élvezem rokokó hasonlatomat. Vernet-né hegyezi a fülét, hullámosítja kövérekés nyakát és mozgatja ajkait, mintha szűrcsölné a szavaimat. Már félek a tengertől, e világ bűvöletétől, amely annyi lázat idézett fel.

A kis vonat újra összeráz bennünket az üléseinken, a túl széles síneken, amelyek nem az ő számára csinálódtak. Érzi Talléhou-t, füttyel köszönti az embereket, akiket elhagy és örömét közli az utasokkal.

Vernet-né készülődik. Figyelme ugyan a napernyők, a sétapálcák, az útiköpenyek és a pakkok felé irányul, amelyeknek mindig hasznos zsinegeit gondosan meg fogja őrizni.

Egy kezükörben megnézi magát.

- Jaj, de rút vagyok! - mondja.

Könnyei, édes könnyei, amelyek a tenger láttán buggyantak ki a szeméből, végigmásztak poros arcán, mint a csigák, és összevissza csíkozták. Szerencsére van nála citrom. Kettévágja, nekem adja a felét és megmosdik vele. Hiába mosdik, a szeme, a szája szögleteiben ott marad az a seszínű piszok, amelyet a vendéglők rosszul letörölt asztalain láthatunk. Jó lecke nekem. Nem használom a citromot, inkább piszkos maradok. Ez kevésbé látszik.

Vernet-né: Ugye, csúnya vagyok?

Henri: Ó, nagyságos asszonyom!

Megcsókolom fakó kesztyűje hegyét és a szájam tőle olyan ízű lesz, mint a ragacsos, keletlen tészta.

XVIII

Hasonlatverseny a tengerrel

Talléhou-ban a kis szobám friss fától és új festéstől szagos. Egy szűk ablak néz a kis kikötőre, a tetőablak az égből egy kis névjegyet hasít ki, egy kukucskáló-ablak néz a tengerre. Asztalom a falhoz tolom, a kukucskálóablak alá és leülök, mereven nézni kezdem a tengert.

Mintha ezt mondanám:

- Nézzünk farkasszemet!

De ő tovább bírja, mint én. Szememet előnti a könny, mintha hideg vízsugár érné és az új hasonlatok csak nem jönnek. Főnséges szavakra gondolok, amelyek közül kettő is megtölthetne egy hexametert. De hiába: inkább a tenger hipnotizál, eltompít édesen.

Alig hullámoz. Picike habjai tréfálózhatnak. Ebben a pillanatban alig tudnék róla tizenöt sort írni. Póruhártam. Ki is nézi a tengert egy kukucskáló-ablaktól?

A ház baloldala egy óriási dombra könyököl, amely megvédi a házat és a kertjét a szél és a hullámok ellen. Felmegyek a dombra. Burgonyával van teleülve, amelynek a levelei - biztos vagyok - éjjel a tengeri nyulakat hozzák eszembe, amint legelésznek és mozgatják a füleiket.

Ezt gondolom a dombról, de a tenger izgat. A nyelvem csak üres frázisokat dadog. A tenger nyalja a szirteket, tajtékzik, kiköp: mindez régi nóta. A sziklák olyanok, mint a tengeri istenek, a villámsújtott titánok, a történelemelőtti állatok, az ágaskodó, sistergő hullámok: ez jó! A hullám és a kő küzd, galléron ragadják egymást - bravó! - görcsösen egymásba fogódnak, habzanak és dörögnek - minden jól megy!

De ezt mindenütt láttam és olyan szenzációra várok, amely egyéni. A Nagy Kétség kétségbe ejt, mert egyetlen becsületes hasonlatot se tudok rá kikanyarítani. Többet érne elolvasni egy lapot Pierre Lotiból.

Különben megvagyok vele. Rokonszenvesnek rémlik és szeretem nézni, mint valami más tárgyat; de azt kívánnám (hogya is mondjam csak?), hogyha jobban hasonlítana valami szép hegyhez. Rosszallom, hogy nincsenek hóborított csúcsai, mint a hegyeknek a metszeteken. Igen, jobban illene hozzá egy hegy, csorba, a tetején kis fálvakkal, fehér, fehér, fehér, mint az elefántcsont-kocka.

Persze, ezek az impresszióim nem lesznek tartósak, de egyelőre a tenger csak trivialitásokat ad és bosszússá horgol maga ellen. Nem értjük meg egymást. Egy hajó halászni megy durdákat, az összes vitorláit kifeszíti: mint egy madár, lába kurta és a szárnyaival megy. Az a másik hajó a kikötőbe tér és egy öreg anyót hoz az eszembe, aki szoknyáját fejére borítja és szoknyáját fújja-fújja a szél. Egy torpedó gyakorlatozik a távolban: egy vastag szivar. Jules Verne »Nautilus«-a több csodálkozást keltett bennem. Elhesselem ezeket a közönséges eszmétársulásokat, de újra-újra felbukkannak, mint a vízi buborékok. Hasonlatok holt masszája nyomja az agyamat: a tengeri fű a vízbefulladtak hajzata és a rák a tenger bíbornoka!

Boldogok azok, akik valami szép dologról egyszerűen ezt mondhatják:

- Jaj, de szép!

Énnekem le kell mondanom erről. Leülök egy padra, amely később a »Könnyek« padja lesz és fejem a tenyerembe nyomva, préselem a velőm, türelmetlenül feszengek, mint a kisgyermek, akik nem tudják maguk türtőztetni s szeretnének beléugrani a játékba, a táncba.

Kétségbeesem arra a gondolatra, hogy a tenger felszíne alatt maradok, hogy a tenger nívója csak egy pillanatig is magasabb lesz, mint az én irodalmi nívóm.

XIX

Kölcsönös előzékenység

Vernet-né: Henri, van szappanja?

Henri: Van, nagyságos asszonyom, köszönöm.

Vernet-né: Mondja, nem kell magának valami?

Henri: Semmi; nagyon kedves.

Még nem kérte, hogy tekintsem második anyámnak, de kérni fogja; minden pillanatban kopog az ajtómon. Nem lép be és mikor valami toalett-tárgyat mutat, csak a kezét látom és a karjából egy darabkát. A keze igen kurta, igen vérmes. A legkisebb erőfeszítésre kipuffannak az erei és ekkor úgy rémlik, mintha kék zsinórok lennének a bőre alatt. De a karja gömbölyű és fehér. Hogyha megfeszíti, a ruhája ujja, amely a csuklóban bő, alig mozog, a könyöknél megakad és feszül.

- Van keféje?

Már megint.

Félek, hogy bejön és nem merek öltözködni. Költő létemre nadrágtartót viselek, amely erősen felrántja a nadrágom, a hónaljban is érzem. A hasam ebben a melegben mintha be lenne pólyázva. Állok tétlenül, csevegek az ajtón keresztül Vernet-nével. Eddig egy nő se kényeztetett és ennyi figyelem elérzékenyít.

Vernet-né: Nincs semmi baja? Csak mondja meg.

Hiába mondom, hogy úgy érzem magam, mint hal a vízben, annál inkább sűrög-forog, annál inkább buzgólkodik. Hogyha tiltakozom, hogy minden a legjobban van, ebből azt következteti, hogy minden a legrosszabbul van:

- Ah, ezek a tengerészek nagyon jó emberek, de ezzel aztán elmondtam róluk mindent!

És lassan-lassan, egymást uszítva, odajutunk, hogy én a szobámat teremnek, ő pedig ólnak nevezi.

- Elvégre elég tiszta.

Így vesztegetjük az időnket. Mindenre azt mondom:

- Köszönöm, köszönöm, köszönöm.

Olykor egymás után, megállás nélkül, hogy végére jussak a dolognak, mert ha ócsárlom, amit kapok, sokkal kevésbé ingerli, mintha dicsérem.

Kimegyünk. Vernet-né ismeri a vidéket, kalauzol. Először is bemutat Cruz halászáknak, a házigazdáinknak.

- Cruz és Cruzné.

- Henri úr, férjem fiatal barátja.

A Cruz-pár, aki hallja, hogy a nevüket említik és a nevem, szeretnék tudni, mit akarunk tőlük. Fejemmel biccentek: a térdükkel felelnek. Ezt mondom:

- Annyit és oly sok szépet beszéltek már önökről, hogy úgy fogok most kezni, mintha régi barátaim lennének.

Nevezzem őket kollegáimnak?

Végül azt mondják:

- Örülünk.

Nemigen látszik. Szemhéjaik olyan véresek, mintha késsel vágták volna meg. A férjnek tömértelen bozontos körszakállja van, és mikor nevetni kezd, olyan hosszan nevet, hogy ezalatt nyugodtan meg lehetne olvasni a fogait, egyenként, és aztán ellenőrizni a számadást. A feleségének ellenben vékony, ráncos szája van. Tubákol és kajla orrahegye mindig mozog, olyan, mintha el akarná kapni azokat a dohánydarabkákat, melyek a szájára esnek.

Vernet-né sokat beszél, kérdezősködik a halakról és magyaráz olyan dolgokat, amelyeket nem értek.

A pirospozsgás halászok hüledezve nézik sápadt arcomat. Az arccsontjaim kiállnak. Azt mondják, két hónap múlva nem bírom majd összekapcsolni a gallérom s a tengeri levegő minden gödröt betöm.

- Viszontlátásra! - mondja Vernet-né.

Várják, hogy Vernet-né ismétlje a nevünket. Elérzékenyülünk a sorsukon. Engem a napbarnított arcuk és a véres szemük érdekel leginkább és magamban egy nagyszerű tengerésztípust gondolok el, aki szereti a tengert, imádja a veszélyt, az ábrándot, aki érzelmes és vad, s ezt a típust összekeverem Cruz atyóval.

Borzongva bámulom őt; szeretném felemelni a koponyáját, hogy lássam, minő nyomot hagytak ott a küzdő elementumok, a nagyszerű színjátékok.

Most olyan kevésre becsülöm magam. Mi vagyok én e köznapi hőroszokhoz hasonlítva?

Vernet-né is meg van zavarodva és nagy hűhóval számárságokat gagyog.

Vernet-né: Ugyebár, művészi szempontból a tengerész jobban érdekli, mint a paraszt?

Henri: A paraszt homlokát a földre görnyeszti; a tengerész a távolba tekint, vagy szemét az égre szegzi.

Vernet-né: A tengerész főleg éjjel halászik. Tíz kilométerre van a parttól és ott egyedül, két végtelenség közt, egy tenyérnyi széles deszkán, amelyen a gyors ár úgy játszik, mint a hegedűn, félve a suttogó hullámoktól, a ködöktől, a nagy gőzhajóktól, amelyek úgy kettészelhetik, hogy meg se nyikkan: így vár a tengerész a halra, a kis, fürgé halacsckára.

Henri: A paraszt nappal dolgozik. Amikor elmegy a kunyhójából, az ajtaja előtt a gőzölgő szemétdombot szippantja fel az orra. Aztán dolgozik, mint a barom, álmosan, az ekéje két szarva közt, orra a lova hátulja vagy egy sárral bekent bika felé fordul. Mit is várhat az ember tőle?

Vernet-né: Bezzeg a tengerész, mihelyt a szárazföldre lép, szabadon hányja el aranyait.

Henri: A paraszt zsugori és piszkos, csak egy harisnyája van, amiben pénzét tartogatja.

Így énekelünk himnuszt, egyforma strófákba szedve a tengerész nagyságát és a paraszt aljasságát, már majdnem készen vagyunk állítani, hogy ezek az emberek pusztá passzióból halásznak és pusztá művészi kedvtelésből árulják halaikat. Részegen a távolságoktól, fenn a magasban, egymásra mosolygunk.

XX

A kis kikötő

A kis kikötőben a tenger a dagály közeledtére feldagadt és félénk tétovázás közben, próbálgatva erejét, egyenként felemelte a megfeneklett bárkákat. Mintha felébredtek volna és mint a víz által meglepett fekete rovarok, erőlködtek, hogy feltápáskodjanak. Az asszonyok, kosaraikon ülve, várták az angolnahalászokat. Az első bárka már feltetszett a Rocmer-világítótoronynál. Mind a négy vitorláját kifeszítve, a hullám és a szél által hajtva, a lehető legkisebb kitéréssel kereste a szelet és majd nagyobbodva, majd kisebbedve ingott, mindig haragosan. Elhagyta a bójákat, a hullámokra feküdt, nekiiramodott, bevitorlázott a kikötőbe és míg a szárnyai édesen lelankadtak, orrával ügyesen érintette a meredek partot és a sebessége elült.

- Egészen tele van - mondogatták az asszonyok. - Úgy teleraktátok, hogy na.

De a tengerészek semmit se feleltek.

Csak várták, hogy a vevők megérkezzenek, a bőrük rezes volt, a szakálluk, mint a tengerifű, és csuklyás kabátjukban, amin az olaj megpörköldött, hasonlítottak azokhoz az eszkimókhoz, akiket a képeken látni, mintha sárga bundákba öltöztek volna, átázva várták és lógó karokkal hagyták, hadd csöpögjön le a víz ujjuk hegyéről. Néha viaszosvászon ruhaujjukkal megdörzsölték a szemüket.

Lábuknál egy kis hajósinas feküdt, a fáradtságtól elcsigázva.

A vásár megkezdődött. Az angolnák, amelyek majdnem akkorák voltak, mint egy ember, kézzel kézre jártak, azután egy nagy asztalra vetették őket, ahol felugrottak, csúszkáltak, egy pillanatig életre kaptak, némelyik csukott szájjal egy horgot harapott, amitől sehogy se bírt megszabadulni. Mindegyiknek oldalán látszott a halászó horog nyoma, amely a fedélzetre vonszolta.

A legkisebbeket simán, kettesével adták el. A nagyobbakat külön árveréssel tisztelték meg.

- Hát ez kinek kell? - szólt a főhalász.

Senki se határozott. Mindegyik vevő várt a szomszédjára, félvén, hogy sokat ígér.

- Senkinek se kell?

Persze, csak alakoskodtak, mert az árverés nyomban megkezdődött, eleinte soukban emelkedett százig és százon túl már öt souval licitáltak.

A főhalász nekimelegedett, ökleivel verte az asztalt, folyton köpködött, megereszkedett térdel állt és vihogott. A vevők alig beszéltek és gyors szemhunyorítással licitáltak. Mikor meg akartak állapodni, lehunyták a szemüket, érdektelenül álldogáltak, mintha máson járna az eszük. A főhalász röptében kapta el a jeleket.

- Öt frank tíz sout mondtak.

- Öt frank tizenöt sou.

- Hat frank! Ketten mondták.

- Hat frank öt sou.

- Senki többet?

- Hat frank öt sou. Máriáé.

Más halászbárkák érkeztek, a partfal mellé sorakoztak és várták a szerencséjüket.

A tengerészek ravasz kérdéseket tettek, nézték a bárkák mélyét, vagy fölösleges gesztusok nélkül elmesélték éji kalandjukat.

Jóllehet kalandjaik egyformák voltak, mégis kölcsönösen érdeklődtek egymáséi iránt.

Hirtelen fölharsog a főhalász szava, brutálisan, káromkodón:

- Az istenit! Inkább a tengerbe dobom, minthogy ennyiért odaadjam!

És az angolnát megfogta a farkánál fogva, rázta, mint egy fegyvert. De a nők, akik tudták, hogy a többi bárkák is tele vannak, kajánul mosolyogtak.

- Ez ingyen van - mondta a főhalász, odaadta az angolnát, míg Vernet-né a káromkodás eldördülte után megállapította:

- Nem tudom, igazam van-e, de azt hiszem, minden tengerész kicsit poéta!

A vásár egyre tartott.

Cruzné nagy merészen egy egész bárka halát megvásárolta. Amíg meggörnyedve tapogatta az angolnát, ujjával böködte a fehér és ruganyos hasukat, a kötelek közt fekvő kis hajósinas már bámulta vastag gyapjúharisnyáját és cölöpszerű lábikráját.

A tenger már nem dagadt. Óriás hullámok reszkettek rajta és meghaltak lenn, a kikötő mélyében, közel az ing-mosókhöz. Fönn a rakparton kis fickók húzták ki horgaikat s a vízből lapos és ovális halakat ugrasztottak ki, amelyeknek a hasa úgy csillogott, mint a kézítükör. Miután az angolnás bárkák eladták a holmijukat, egymás mellé sorakoztak, mint okos állatok és a nehéz horgonyok fröccsenve süllyedtek a vízbe.

A tengerészek még egyszer visszaemlékeztek éji kalandjukra és mindenki, mint a maga bírása, eldöntötte, hogy dicséret vagy gáncs illeti-e érte. Türelmesen hallgatták egymást és minthogy csak a saját halászatukkal voltak elfoglalva, sohase találtak okot az ellentmondásra.

A nők rozs-szalmával szórták be kosaraikat, ahova az angolnát zárták. Sietniök kellett. A vonat indulásáig készen kellett lenniök. Csendesen vágták a szalmát, bekötözték a kosaraikat, jelzőlapokat ragasztottak rájuk.

A rekedthangú sirályok eleinte magasan lebegtek, aztán közeledtek, egyre jobban szűkítették köreiket egy vízen lebegő, messzire pirosuló hal köré. Csőreikkel utánakaptak, felemelkedtek és eltűntek, mint a fehér villámok.

Senki se maradt a tengeren. A kis kikötő bárkáit ringatta és elaltatta.

Aztán mint egy dajka, aki elmegy, távolodott. Édesen ment el, lábujjhegyen. Csípőriszáló rohamuk lecsillapodtával a bárkák mozdulatlanul maradtak, hasukra és rövid lábukra kuporodtak.

Miután az apály elvitte a tengert, Vernet-né és én kevésbé lelkesültünk.

Henri: Nézze, a tenger olyan, mint egy szépasszony, aki külsejét nagyon gondoza, de az alsóruhája piszkos.

Vernet-né: Hogyan érti ezt?

Henri: Azt mondom, hogy az inge alatt piszkos van. Nézze az ágyát: egy koldus se feküdne belé. Piszkos? A halak szálkái a fésűi. A medret millió és millió féreg rondítja be, mint a kosz. Aztán nézze ezeket a maradi rákokat, ezeket a nyüzsgő férgeket.

Vernet-né: Jaj, elég.

Henri: Igen, a tenger ugratott minket az imént. Van jogom sértegetni, azt is kijelentem, hogy bűdös. Undorodom tőle, facsarja az orrom. Olyan, mint egy kis pocséta egy elhanyagolt tanyai udvaron, amelyet a kacsák becsúnyítottak.

Vernet-né: Ugyan, ugyan.

Henri: Nem, hagyjon beszélni. Nem szeretem, hogyha becsapnak.

Így beszélve hazavezettem Vernet-nét. A férje sürgönyben értesít, hogy jön. Két nap múlva itt lesz s még a magányt semmiképp se használtam fel. Vágyódom Vernet-né után, félek, hogy kudarcot vallok, rettegek a férjétől, azt gondolom, férfiasabb dolog lenne megvárni, de mégis korholom magam, hogy elkótyavetyélem az időmet.

XXI

Kellemetlenségek

Vernet-né: Jó a purée?

Henri: Pompás.

Más asszony büszkélkedne vele, de ő tovább nyugtalankodik.

Vernet-né: Talán nem eléggé sós?

Henri: Dehogynem.

Vernet-né: Talán nagyon is?

Henri: Nem.

Vernet-né: Látom, sehogy se ízlik magának.

Örülök ennek az apró figyelmességnek, a kedves hangjának, amellyel folyton gondoskodik rólam.

- Nem iszik, nem eszik többet?

Oly édes szellő jött a tenger felől, hogy abbahagytam az affektálást és egész egyszerűen beszéltem.

Vacsora után rövid sétát tettünk az úton, amíg be nem sötétedett, elmentünk addig, ahol a normand körtefák borzongó és súlyos árnyékukkal a rémületről suttoztak. Visszamenet, hogy lássam, hányadán vagyok, felajánlottam karomat Vernet-nének. Félénken, remegő térdekkel siettünk, bizsergett a hátgerincünk, azt hittük, hogy nyomunkban vannak. A falu első házainál megnyugodtam és örülve annak, hogy túl vagyok egy nagy veszélyen, kis merészséget engedtem meg magamnak. A csípőmig csúszttam Vernet-né karját, felemeltem és megszorítottam, de ő nem adta vissza a szorítást. Erre azt tettem, hogy megbotlottam egy kőben és elvesztettem az egyensúlyom: ő felsikoltott, de hagyta, hadd álljak magam a lábamra.

A kő-Krisztusnál, amely a mólón széttárt karokkal védi a falut a tenger ellen, Vernet-né lihegve megállt.

Igen eredetinek találta a kő-Krisztust. Leült egy lépcsőre és kérte, távozzam el egy kicsit. Magában akart maradni. Kezemet a zsebembe süllyesztve, lábujjhegyen mentem el, hallgattam a tengert. A hold egy vékony ösvényt vetett rá, csak el kellett volna indulnom rajta és szép csendesen felértem volna a holdba. Néha hátrálva közeledtem Vernet-néhez, azt remélvén, hogy már mondja:

- Menjünk haza.

Ő azonban még mindig magába merült. A kis világítótornyok bámultak. Kavicsokat dobáltam a vízbe:

- Ha tízet beledobtam - biztatgattam magamat - már szólni fog.

De ő csak ott maradt a szobor lábánál, sötét foltként, úgyhogy nyugtalanított, mint egy pap.

- Ez jót tesz nekem - mondta végül.

De a földhalomra is fel kellett mennünk. Ez volt az újabb stáció. Mikor leültünk egy padra, ki-ki a másik végére, megszólalt:

Vernet-né: Mondja el néhány versét.

Henri: Dehogy. Elég ennyi izgalom egy napra. Azt akartam mondani: »Feküdjünk le«, de a szót durvának, a többszámot szemtelennek találtam és egy hirtelen, szeszélyes szökkenéssel volt bátorságom dicsérni a csillagokat, amelyek hullása éppen kapóra jött.

Vernet-né: Azt hinné az ember, hogy a tengerbe esnek.

Henri: Egészen olyanok.

Akkorát ásítottam, hogy egyik-másik nyugodtan belepottyanhatót volna a számba.

Vernet-né: Jó lenne itt sírni.

A Rocmer-világítótorony forgó tüze a távolban hunyorgott.

- Ki tudja - mondta az asszony - hány tengerészt ment meg az éjnek ez az örökös szeme?

Aztán hozzátette:

- De ki tudja, hány madár töri össze rajta a szárnyát, akit a fény oda csalogat.

Kéjelgett a szomorúságában. Vállai közé szorosan egy gyapjúsálat szorított, szemét elfárasztotta a világítótorony kihagyó tüze s a toronyt dicsérte, mint a szegény tengerészek megmentőjét, és átkozta, mint a kismadarak gyilkosát.

XXII

Az utolsó stáció

Az utolsó stációt a szobája ajtaja előtt tartottuk. Mind a kettőnkénél gyertya volt, amely a leheletünktől reszketett. Vernet-né, kezét a kulcson nyugtatva, kinyitotta és bezárta az ajtót, aszerint, amint a beszélgetés nekibuzdult vagy elbágyadt. A résen át egy függönyt, egy mahagóni-bútort, egy ezüst gyertyatartót láttam a tompa világosságban szunnyadó hálószoa legmélyén.

- Jó éjszakát.

- Jó éjt, viszontlátásra.

- Ha élünk.

Így beszélgettünk, még a lélek halhatatlanságáról is csevegtünk, mély érdeklődéssel, néhány percig.

Mint a macska, aki veszélyt sejt, visszalép, gyertyatartóját védekezően az álláig emelve.

Mikor megszorítom a kezét, erősen rázom, mert egy megolvadt, égő stearin-csöpp a kezemre csöppent.

- Micsoda egy buta asszony! - mondom magamban, amikor a szobámba megyek. - Mért nem hívott magához? Nem látta, hogy vágyakozom rá? Végre is ő az idősebb. Tudom én, hogy szabad-e vagy sem? Neki kellene kezdeni. Elkótyavetyéljük a boldogságunkat, aztán mehetünk mind a ketten, amerre látunk!

Hallottam, mint jár-kel Vernet-né és disznó kíváncsiság fog el. Szívesen lyukat vájtam volna a padlón, de a padlót először nem lehet átlukasztani egy tűvel, aztán hallgatózni is elég. És főleg kevésbé kompromittáló.

A gyertyám elfűjom, visszatartom a lélegzetem, hasra fekszem és homlokom a padlóra, egy eresztékhez tapasztva, követem Vernet-nét a fülemmel. Ez senkit se feszélyezett. Egy neszből egy jelenetre következtettem és néha hullámosan remegett az egész testem. Vernet-né papucsai csattogtak; a víz folyt. Ezt a motozást úgy értelmeztem, mint egy szöveget; a csendeknél tétozáztam, mint az üres helyeken és kedvemre magyaráztam.

- Látom őt - mondtam - tiszta nő, de nem színésznő; nem ismeri a pillafestő rudakat, a szén-fekete festéket, a keleti pirosat és a fehérviaszt.

Neki nem kell lemosni az arcát valami krémmel; elég a kölnivíz is. Van hamis haja, de az igazi haja sokkal több. Minthogy csak egy vízcsap csurog, nem használ langyos vizet; orvosa hideg vizet ajánlott neki mindenkor és mindenre.

Keblei kissé lógósak és a válla gödrös. Mindegy, ez nem rám tartozik. A nő válla a táncosé, a keble a csecsemőé.

Nemigen izeg-mozog, mert ettől a nők hasa kidülled. Ingét fehér heliotrop-illattal parfümözi és háttal megy az ágyba, ami megengedi neki, hogy combját, teste kétségtelen legszebb részét, hosszan szemlélje. Elképzelem, reggelenként lassan kel ki az ágyból, hogy nemes combjai feltündökljenek, ahogy a hivatalos szoborleplezésnél feltetszik egy csoportozat fényes márványa, mikor a munkás izgatottan leemeli a takarót, a köztársasági elnök intésére.

Felkelek és szordinót téve a lépéseimre, elkényszeredett mosollyal vetkőzöm le, mintha melléje feküdnék.

XXIII *Álmatlanság*

Vernet-né szobája valóságos olvasztó-kemence alattam. Megfordulok. Kinyitom a padlás-ablakot. Hadd jöjjön be a tenger minden frissesége!

Reszketek egy nagy esemény várásában. Ha Vernet-né belépne a szobámba ingben, rátenné a gyertyatartót az éjjeliszekrényemre, a testemre simulna, nagyon természetesnek találnám és megbocsátanám neki, hogy megváratott. Gondolatban mindig siettettem a kifejeletet. Hogyha csak egy tűrhetően csinos nővel találkozom az utcán, ezt mondom:

- Huj, micsoda éjszakát lehetne vele tölteni!

Családanya, négy gyereke van, de még szép: engem várt, hogy nekem adja maradék szépségét. Ami a kis leánykáit illeti, azok is a számomra nőnek és őket is elhódítom, mielőtt felkérnek rá.

Felhős meztelenségek omlanak és bomlanak a szemem előtt. Bizonyára véres a szemem. Mint a kertész, aki egy fehér áprilisi reggel a cipője orrával rugdossa szét az utakon kifeszített pókhálókat, úgy bánok el a szüzességgel, lelkiismeretfurdalás nélkül. Szamócaajkakát nekem! Költő vagyok és ügyvéd; vadonatúj szalont bútorozok be és várom a klienseimet. De az álmom csúszós, beszappanozott mászópozna, ahonnan üres kezekkel bukom le.

A friss húsról való éhségem eddig kalandozott, egy zsineg tartotta vissza. Most visszahúzem. És újra tiszteltem az összes nőket, és megpirongatom magamat:

- Te a mások családját a magadérol ítéled meg, amelyik csöpög az erkölcszelenségtől. Tudd meg, vannak nők, akik beérik egy férfival!

Vajon kellenék-e most egy bélpoklos nőnek? Alig hiszem.

De mit csinál Vernet-né, hogy még mindig nem jön?

Én menjek hozzá?

Micsoda egyszerűbb ennél? Illendőségből felhúzem majd a nadrágom, háromszor halkan kopogok az ajtaján. A retesz nincs félretolva. Bemegyek a sötétbe és melengetem jeges lábaim.

Így aztán a dolgok rendbe jönnek, vagy hibásak az adataim. Tíz eset közül kilencben sikerül. Ha nem sikerül, abba se halok bele.

Ügyetlennek érzem magam. Félek a pofonoktól, a birkózástól, a sikolyoktól, amelyek felébreszthetnék Cruzékat, a halászekat. Még inkább félek attól, hogy nevetséges leszek, megvetően kinevet, az arcomba pök, félek az éjjeliszekrénytől és attól, amit tartalmaz, és látom magam, amint a falhoz tapadok bután, pucéron, lötyögő nadrággal és mezítelen lábbal, és lábujjaimon, amelyeket a katonai menetelés tönkrenyűtt, látszanak a tyúkszemek. Azt képezem, hogy ónszínű vagyok a szégyentől, a hajam csapzott a gyufa világosságánál.

Igen, ellenállna, és nem is tudom, hogy tesznek erőszakot egy nőn. Valaki azt mondta, hogy egyszerűen rá kell csapni a nő hasára. Vajon kézzel kell vagy fejjel, mint a kos? Mások azt állítják, hogy elég megnyomni a köldökét, mint a villamoscsengő gombját.

Lehet, de az is megeshet, hogy hátat fordít és rúgkapál, mint a szilaj kanca. Aztán mindenki tudja, hogy ha a férfi lába közé rúgnak, szörnyethal, egész életére megnyomorodhat. Nevetek túlzott képzelgéseimen, de szeretem elképzelni ezt a jelenetet, amely lebeszél a játékról. Sétálok, legyezem magam, rázem az ingem. A kukucsáló-ablak belefúj csupasz nyakamba.

Noszogatom magam:

- Mégis, hátha merném!

Gúnyosan nevetek, de mégse merem. Sohase merek semmit és a merszet mindig abba helyezem, amit hencegő pedantériával »elmélet«-emnek nevezek.

Kívülem mindenki alszik. Ha hallgatóznék a padlón, csak Vernet-né nyugodt lélegzetét hallanám. A padlásablakon hallom a tenger édes hortyogását. Cruzék, a vörös halászok, tollas ágyaik mélyén mozdulatlanul alszanak, mint két főtt rák. A neszek, amik kívülről beszüremlenek, csak alvó és tétova zajok.

- Hogyha ily anyámasszony katonája vagy, akkor feküdj le, pajtás!

XXIV

Bibis a szájam

Lázás éjszakámból az alsó ajkam peremén egy kis gömbölyű és kemény pattanás maradt csak. Azzal öltem a napot, hogy harapdáljam, kapirgáljam és olyan rúttá tegyem, mint egy agyon-taposott poloskát. Rá se merek nézni Vernet-nére és félrecsavarom a nyakamat, hogyha beszélek vele, vagy a pattanásra nyomom a felső ajkamat és a fogamat, úgyhogy eltakarom és láthatatlanná teszem. Szájpadlásom érzi a savanyúságát. Változatosságból szeretném eltüntetni a kezemmel, bandzsítok és számlálom az ujjaimat.

Az asztalnál mintha tűkön ülnék. Gyorsan falok, az orrom a tányérba lóg, sietek lenyelni a falatokat és az olajtartóval, az üvegpalackkal, a teli és üres kancsókkal körülbástyázom magamat. Rossz nevelést kaptam, mindent magam köré rakok. Mégis szeretném megtudni, mi a véleménye Vernet-nének az »ügyem«-ről.

Szenved a zavaromtól. Nem orrol, nem is sejti a dolgot. Nyíltan a szemembe néz; nem bírja magát türtöztetni és szeretne jókedvre hangolni.

Vernet-né: Ezek a faházak olyan hitványul vannak építve, hogy a rovarok ki- s besétálhatnak rajta, egész éjjel zavartak.

Henri: És olyan piszkosak!

Vernet-né: Nem piszkosak, de csípnek. A szemem fel van dagadva. Ma reggel nem is akartam lejönni.

Henri: Akkor nekem is jó lett volna otthon maradni - a szájjammal.

Vernet-né: Miért?

Henri: Miért? Nem látja?

Vernet-né: Ugyan, ez semmi. Nézze, milyen van nekem itt a halántékom mellett.

Henri: Alig látok egy ici-pici fehér pontot. Talán csak egy kis korpaszem, de én zavarban vagyok és bocsánatot kérek. Ezt az undok pattanást szörnyűség nézni is.

Vernet-né: Mondtam már, hogy nem is olyan csúnya!

Henri: Micsoda kedves asszony maga!

Így az, amitől féltem, az előnyömbre fordult. Hogyha tiltakoznék ellene, az asszony azt mondaná, hogy a pattanásom egyenesen csinos és hogy valami ügyes rovar pötytyentette az ajkamra, hogy jobban tessék. Nem tudom, hogyan mutassam neki a hálámat és újra alakoskodom; igen, pironkodom is, mert az éjszaka erről a kitűnő nőről csak rosszakat gondoltam.

Miután így megvigasztalt, elfelejtem a pattanást; két sout adok egy koldusnak, mintha egy örökös évi-járadékot adnék neki és ezt mondanám: »Itt van, barátom, ne dolgozzék többet, mulasson, éljen boldogul.«

Aztán dicsérni kezdem Vernet-t és ecsetelem a boldogságát.

Vernet-né: Igaz, levelet kaptam: az uram holnap jön az unokahúgunkkal. Majd megismeri Marguerite-et, még gyerek, de már nagy. Tizenhat éves, de nagyobb, mint én. Nem tudnám felvenni a blúzáát, s a cipői nagyok nekem. Játsszék majd vele, legyen a pajtása, legyen kisgyerek. Pofozkodik majd és sokat kérdez magától. Maga fel fog váltani engemet, mert fáraszt a kislány: lehetetlen mellette gondolkozni! Folytonosan fecseg, öklelőzik. A hajasbabának több esze van, mint neki. Nagyon szeretem. Jó szíve van. Csak azt sajnálom, hogy jelentéktelen. Az ő korában, azt hiszem, már a magam fejével gondolkoztam. Igyekeztem megérteni az életet, amelyen ő csak nevet. Ha nagyon untatja, ne feszélyezze magát, csak szidja le: igazi csibész, fel se veszi.

XXV *Jelenet*

Ismét a dombon. Az éj leszállt. Előttünk a nyílt tenger. Hátunk mögött a burgonyaföldek, amelyek susognak, szárnyrebbenések, az elalvó galamboknak furcsa torokhangjai. Színházi emlékek jutnak az eszembe. Úgy tetszik, hogy egy jelenet kezdődik, mintha elismételnők magunkban a szerepünket, elnémulunk és hallgatjuk a mondókák lassú felhőmpölygését. Később Vernet-né azt fogja majd nekem mondani, hogy kétségbeesetten küzdött, a tisztességét megfeszítette, mint egy kart. És én is küzdök. Megírtam azt az úgynevezett banális levelet, aztán széttéptem, újra kezdtem, aztán elégettem és most úgy sajnálom azt a levelet, mint hogyha a szívemet hamvasztottam volna el.

De mily szóval riasszam meg a csendet?

Többet érne nem beszélni és a testünk fokozatos közeledésével érni el a lelkünk egymásba olvadását. Hisz holnap már nem leszünk egyedül!

Néha szeretném a kezemet a homlokára tenni, hevesen a halántékára tapasztani és azt mondani: »Gyere, babám! Ne teketóriázz; föl a szoknyát!« De a levegő lanyhasága, a hullámok foszforeszkálása, az éj áhítata elcsendesít. Már nincs kedvem a cinikust játszani és visszartartom csibészségeimet, ahogy az ember minden jókedvét elveszti, amint egy temető fala mellett halad el.

Kényelmesebb lenne feleségül kérni. Egy új alkalmi barátról regélnék majd neki, akire rákenném minden kiválóságomat és egy-két hibámat is. Az asszony megértene. Úgy beszélne az úgyról, mint akik egy közönyös emberre kötnek üzletet. Zavar nélkül diskurálnánk. A nő azt mondaná:

- Vidéken lakik? Tudhatja, hogyha vidéken lakik, akkor nem akarom, elég.

Vagy ezt mondaná:

- Dohányzik a barátja? Az a férfi, aki nem dohányzik, nem is férfi.

Vagy ezt:

- Barna vagy szőke? Jobb szeretem a szőkét. A szőke első látásra kevésbé szép, mint a barna, de a haja színe jobb és később őszül.

A nő ravaszul ócsárolná benne mindazt, amit bennem becsül, úgyhogy a »barátom« vagy riválisom lenne, vagy pedig rút ellentétem, aki mellett én jobban kitűnnék s eszerint előrevinném vagy hátráltatnám. Mulatnánk, komolyan. Aztán Vernet-né egy magasrangú hivatalnok komolyságával - aki az ajtónállónak azt mondja: »Engedje be!« - szétbogarazná a sok frázist:

- Mutassa be nekem ezt a barátját!

Hogy fogva lenne! Hogy győznék én, amikor alkalmasnak látnám az időt, hogy megjelenjek, mint egy ravasz faun, aki kibújik a bokorból!

De arról szó sincs, hogy elvegyem Vernet-nét, csak kölcsönbe akarom.

Állát a tenyerébe hajtva figyel rám, jóllehet egész szívemből szeretem, ezt a mozdulatát bájtalannak tartom.

Egészen összekuporodott és a melle, a csípője alaktalan és sötét massa, nagyon sok helyet foglal el. A feje profilban látszik, a hidegtől sápadtan, egy krétarajz. Tekintetem a homlokára csúszik, a szemére esik, az orrát keringi körül vagy a nyitott ajka közé hull.

Ide-oda járkálok, próbálgatom, mint illik hozzá a holdfény, mint ahogy az ember egy betegszoba függönyét igazítja.

A csend jobban zavar bennünket, mint a fecsegés.

Henri: Alszik, nagyságos asszonyom? Elkábította a tengeri fű szaga, vagy csak álmodozik, mint egy szobaszfinx a kandallón?

Vernet-né: Jaj, de udvariatlan. Már ideje, hogy megérkezzék az uram és megvédjen.

Henri: Én ellenem, vagy önmaga ellen?

Vernet-né: Az unalom ellen.

Henri: Nagyon szellemes. Még ma éjjel pakolok és holnap elutazom.

Vernet-né: Helyes! Mi szüksége is van arra, hogy egy ilyen öregasszonnyal bíbelődjék?

Henri: Holnap reggel utazom.

Vernet-né: Mi leli?

Henri: Nézze, asszonyom, maga már nem fiatal, de engedjen meg, nem is öreg. Ön azt mondja magának: »Ez a fiú nem szép; semmi veszély. Mulattat, érdekel és megindít, midőn a verseit szavalja. Egy antológia: csak ki kell nyitni. Plátóian szeretjük majd egymást. A trubadúrom lesz. Hogyha dalol nekem, azt hiszem, hogy a fületem egy macska hátával csiklandozzák. Ha hozzám nyúl, felkiáltok: le a praclival, költő! Mert, hála isten, már nem kínozt az érzékiség. Úgy találom különben, hogy nagyon is nagy fontosságot tulajdonítanak annak, igen, annak a kis fizikai felforrásnak. A szívemet kell megtöltenie. Mint boldog asszony kényelmesen nézem a színjátékot és a tömjénfelhőben tág orrcimpával mondom: gyűjtsd meg a füstölőt! Szeretnék valami aromát szagolni! Egy kicsit kompromittálni fogom magamat és a jó barátnőim ezt susogják: „Van neki egy kis zsebköltője, amelyet a cukorszelencében tart,

melegen, a szoknyája zsebében.” De hogyha az ember nagyon tisztességes, megengedhet magának egyet-mást. Megcsalom-e a férjemet, igen-e, vagy nem? Ez a kérdés. Különben maga úgysí öregasszonynak tart már...« Azt hiszi, asszonyom, így kitépi a szívemet?

Lehajolok és megragadok egy burgonyabokrot. Nem jön ki a földből. Kétszer kell megfognom. Aztán enged, le és fel járkálok a dombon, lihegve, szétmorzsolom ujjaim közt a leveleit és időnként - valamit mormolva - a tengerbe vetek egy burgonyát.

Vernet-né zavarában nem mozdul. Szavaim, mintha kútba vetettem volna, nem keltettek benne visszhangot.

Végül, amikor elmegyek előtte, megragadja a kezem, leültet a padra és majdnem feddően ezt mondja:

- Sok, nagyon sok bánatot okozott nekem.

Aztán folytatja:

- Akar egy kicsit beszélgetni? Mert, szegény barátom, eddig csak csacsiságokat mondott. Nem is érdemes szólni róluk. Higgye el, hogy elfelejtettem, és feleljen nekem úgy, mint az anyjának.

De én felelek és hangosan kiáltok:

- Az ördögöt! Maga nem az anyám, maga egy asszony, akit akarok! Meg van elégedve, eléggé brutális voltam?

Vernet-né: Sokat szenvedhetett a nők miatt, hogy ennyire megveti őket.

Henri: Micsoda nők miatt? Vagy úgy. Maga engem kéjencnek tart. Ez a tradíció: a költő nő-idomító. Félkörbe kitarja a karját: egy nő ugrik belé. Meghajlítja a térdét: egy nő ül rá. Hasra vágódik: fitos nő fekszik melléje. Jegyzőkönyveik tele vannak nők neveivel. Kiábrándítsam?

Nem tudom, hogy az íróársaim boldogabbak-e, mint én, de bizony nekem fölkapott az állam. Ha két pohár sört megittam és ettem egy adag savanyú káposztát, azt mondtam:

»Tyű, de bepofáztam!«

Igen, nem hazudtam, mert utálok a sört is és a savanyú káposztát is. Bátran megkockáztattam még egy gyomorrontást is, hogy arcom sápadtságát úgy mutathassam, mint a legyőzött ellenség roncsait. Ami a nőket illeti, akiktől - mint ön mondja - annyit szenvedtem, nyilvánosan és ünnepélyesen feloldozom őket.

Szegények ártatlanok voltak a szenvedésemben! Igenis, mondom, hogy ők nem akartak rosszat. Ha sírtam, magamra vettem: ők nem tehettek róla. Vagy talán a nőimre kenjem azokat a kínokat, amelyek annyira meggyötörték a lelkemet? Nekem kell inkább mentegetnem őket.

Orgiás éjszakáimon sokszor megtörtént velem, hogy felugrottam. Valami mozgott az ágyon. Megragadtam és a szoba közepére vágtam egy szőrös tömeget, amely öröltén visítani kezdett.

Ez az asszonykám kiskutyája volt, mert mi »asszonyká«-nak nevezzük ezeket a kedves lányokat, hogy családot játsszunk és affektálva fontoskodjunk.

A nő ezt mondta: - Ne bánts, csinálj neki helyet.

A kutyáját jobban szerette nálam. Nem sértődtem meg. A falhoz lapultam és mindketten elaludtunk.

Így a szerelmi életem néhány szabott áron kapott éjszakából állott és a nőismeretem abból, hogy tanulmányozhattam, mennyire szeretik a nők a kiskutyákat. Szűz vagyok, vagy majdnem az, s azt mondhatnám magamról: »Olyan vagyok, mint a ma született bárány!...« nevetek, drága asszonyom, erőlködöm, hogy nevessek, mert maga volt az első asszony, aki megrikatott.

Vernet-né: Ha őszintén mondja, örökké fogom sajnálni, hogy megismertem.

Henri: Miért? Az élete lapos volt. Ez a fájdalom megszépítené.

Vernet-né: Én szeretem az uramat.

Henri: Tréfál? Az előbb kutyáról beszéltem. Ön úgy szereti a férjét, mint egy nagy kutyát. Ez nem bánt. Az ember nem féltékenykedik egy nagy kutyára.

Vernet-né: Ön szemtelenkedik, összekeveri a hazug és igaz érzelmeit, ügyesen visszaél a helyzetemmel, úgyhogy végre csakugyan megértem, itt tovább nem maradhat és le kell mondanom arról a jó barátságról, amelyet kölcsönösnek hittem.

Henri: Na, na, na! Ha a mellényemet hanyagul kigombolva azt mondanám: »Asszonyom, olvasson a szívemben, csak tiszta érzés lakozik benne; a nagy intelligenciáját szeretem, a fellengző álmait, a gondolatai nemességét« - akkor maga engem számító, vén rókának tartana; és ha hozzátenném: »Igen, testét zárja el légmentesen egy vasszekrénybe, pecsételje le ajkait, tegye testét zár alá; ez csak hitvány anyag és én csak lelket akarok öntől« - akkor ön naiv fickónak hinne és ezt susogná magában: »Csak nem vagyok olyan rút!« És igaza van, mert ön szép, mindent akarok, vagy semmit.

Minthogy felöltözött nő cirógatásához nem értek, gépiesen megrántom a hajfűrtjét. A nő egy gesztust tesz, mintha legyet akarna elhajtani.

Vernet-né: Jaj, de megijesztett.

Henri: Na, látja!

Mért nem felel? Azt várja, hogy először én menjek?

Nincs több mondanivalóm és ottragadok abban a kínzó kétségben, amely a vizsgákat szokta követni.

Vernet-né: Sajnálom, hisz olyan tehetséges!

Úgy érzem, hogy túloz. Azt hiszi, elvesztem, ha ellenáll, közönyös leszek a dicsőség iránt, a talentumom virágát hervadni hagyom egy üres pohárban. Ha pedig elbukik, megint mennyi baj! Egy hazug, riadozó, vérfoltokkal cifrázott életet lát. Nem mondhatom neki, hogy a legállhatatosabb szerelem is alig-alig tart hat hónapnál tovább, hogy az ember hozzászokik a házasságtöréshez, hogy aki bosszút liheg, azért még félhet a pisztolyoktól, és hogy az előrelátott veszély sohase következik be.

Minden megriasztja. Ha megyek, köd ereszkedik köréje. Ha maradok, el kell fogadnia közelségem következményét.

Vernet-né: Miért is kellett találkozoznunk? Mit tegyünk?

Henri: Mit tegyünk? Szépen vagyunk. Nyugodt voltam, dolgoztam és ezt mondtam: »Ha van talentumom, a világ végül csak észreveszi!« Eleinte nem zavart maga se. Azt gondoltam: valóban egy magasabbrendű nővel találkozom. Bárcsak barátkozhatnék vele! Elmondanám neki a terveimet és később, ha majd a nevem ércesen cseng, mint egy új harang, fejem feléje fordítanám, hogy tőle kérjek tanácsot s ő egyre biztatna: »Előre, barátom, csak előre« - és édesen mosolyogna.

Vernet-né: Szegény barátom! Higgyen egy nőnek, aki majdnem kétszer olyan idős: a szíve rossz tréfát űz magával!

És hirtelen megcsókolja az arcom, mint egy nővér.

Az érzésem - úgy látszik - benne reszketett a szavaimban. Megragadom Vernet-né csuklóit:

- Szeress, Blanche - kiáltok neki. - Az égre kérlek, szeress!

Egyenesen, határozottan felkelt és csak a fejével int, hogy nem. A nyaka fehérsége ingerli a fogaimat. Zavart szemei reám merednek, mint a halottak lefotografált szemei. Még egyre susogok neki, ujjaim a vállain pihennek:

- Szeress! - mondom. - Szeress!

De ő rendíthetetlenül áll, mint a vigyázó ellenség. A lelkem vonzalma nem hat reája. Lábujj-hegyre állok, megfeszítem a testem, mint a vízbefulladó állat, amely a part felé vergődik és leffegő nyelvvel piheg, utolsó kísérletet teszek, hogy megszerezsem ezt a nőt, de csak a szelet csókolom meg.

Karjaim leoldódtak róla és lehullottak, mint a vizes ingek. A nő végigment a dombon, sietség nélkül áthaladt a deszkalépcsőn, amely nyöszörgött, mint a részeg, akit álmában háborgatnak. Továbbment, ámultam-bámultam, határozottan itt hagyott engem, szegény tétova rongyot.

Eltűnt.

XXVI ***Maradok***

Élődiségem meg van zavarva. Szétszórtam pihefészkeim tollait. Iszkolnom kell. De nemcsak Vernet-nét sajnálom, sajnálom azt a jólétet, azt a lelkiállapotot, amiben otthon éreztem magam, a gesztusok, a szavak biztonságát, a hiúságom csiklandozását, a hiszékeny bámulatot, amelyet a szájjammal, mint szivattyúval szívtam ki. Sajnálom az érzelmes párbeszédet, amikben az egyéniségem úgy fészkelődött, mint a teli has, s azt, hogy ingujjban mondtam el, mi nyomja a szívem. A test táplálékán túl is jobban sajnálom a jóhiszemű dicséreteket, a felkiáltásokat, a helyesléseket, ilyesmiket: »Természetes, hogy nagyon talentumos maga!« Sajnálom a jóslatokat, amelyek lábam elé göngyölték a jövőt, mint egy szőnyeget.

Csomagolok, be- és kirakom három pár fuszeklim. Kezemben egy alsónadrággal, amivel nem tudok mit csinálni, mosolygok az emlékeimen. Időnként huzigálom a csomagot a padlón, hogy Vernet-né kitalálja, hogy csakugyan utazom s aztán rémülten felkiáltson és megakadályozza tervemet.

Nagy zajjal csapom be, a födelére ülök és nézem a hálót, amelyek a falakon függenek, a fadarabkákra sodort horgászsinórokat, a lampionokat, melyek július 14-én ragyognak, az elrongyolt zászlókat, melyeket sutba vetettek, mindenki csúfjára, mint egy háború után. Ami történik, az az én hibám. Megfizetem a butáskodásom. Elutazom, de elhatározásomat máris ezer és ezer gond fogadja. Vernet-né forma szerint nem is küldött el. Kezet nyújthatok neki minden teketória nélkül. Azokat a sértéseket elfelejti és csak a kedvességeimre emlékszik. Hogyha habozik, ezt mondom neki:

- Mutassa meg, hogy intelligens asszony.

Vagy talán megaláz? Ha egy nő pofon akar vágni, ragadd meg a kezét röptében, szorítsd addig, amíg csak észre nem veszi, hogy tulajdonképpen cirógatni akart.

Így töprengek, micsoda baj érhet, nyitogatom, csukogatom a bőröndöt, százszor is elfelejtem ezt az inget és azt az inget, sokszor egy egész csomagot is. És készülök felelni a kérdésre:

- Mit babrált egész éjjel?

- Csomagoltam!

Kimondom a bűvös szót: »Csomagoltam«, nem várom a hatását, kérkedő szomorúság nélkül ejtem ki.

Várhattam-e, hogy Vernet-né egy meleg és jó szót mond reá, olyan szót, amelynek az íze szétolvad a szájamban, mint a cukros-bonbon? Remélhettem-e, hogy ártatlanul és bájosan azt mondja:

- Maradjon, a férjem kedvéért!

XXVII *Sürgök-forgok*

Várjuk az állomásnál Vernet-t és az unokahúgát. A kis vicinális azokhoz a vonatokhoz hasonló, amelyek külvárosi búcsúkon láthatók, fűtől az örömtől, büszkén riasztgatja a kis csikókat, amelyeket úgy eltaposhatna, mint a pinty. Fejek bukkannak elő, egy zsebkendő lobog.

Vernet-né: Nézze, ott a drágám.

Látom a drágámat. A kis vonat vigyázatosan, tempózva, hátrálva jön; de nem veszik komolyan és a négy-öt utas máris leszállt, vonszolja a csomagját, pedig még nem is állott meg. Élesen sivalkodik, mint a tanító, aki nem tudja kordába szedni vásott nebulóit.

Amíg a család ölelkezik, én háttérbe vonulok és szeretném elkérni Vernet-től úti takaróját, hogy úgy lássék, én is a családhoz tartozom. Az áradozásokat ízléstelennek találom és szeretnék felkiáltani:

- Én is itt vagyok; nézi valaki: türtőztesse magát.

Vernet-né, amikor Marguerite átöleli, halálosan érzékenyül. Ezt mondja:

- Ó, te nagy-nagy lány! - és sír, sápadozik, rosszul lesz. Vernet erre a vasúti állomás félreeső helyére vezeti, ha szabad magamat így kifejezni. A nő leül. Jobban lesz.

- Az idegeivel van baja! - mondja Vernet, mikor visszajő és nyújtja feleségének a kezét.

A homlokára egy hamuszínű zsebkendőt szorít, mely bizony hosszú utat tehetett meg.

Én felelek:

- Igen, az idegei: nem lesz semmi baj.

A vasút egész személyzete körénk csoportosul, részvevően. Mindenki azt gondolja, amit én, hogy semmi az egész. Marguerite, akinek egy vörösrezes táska lóg a hasára, egyenletes időközökben kérdezgeti:

- Hogy van, néni?

A leányka elcsodálkozott, milyen hatást gyakorolt a nagynénijére, hiába erőlködik, a sírás felpuffasztja ajkait, kigömbölyíti az arcát: szemei eltűnnek.

Vernet-né ocsúdik, visszanyeri érzékeit, a komikum iránt való érzékét is, amely jobban hiányzott neki, mint bármelyik. Kérdezem Marguerite-et:

- Először látja a tengert?

Marguerite: Ó, igen.

És elneveti magát.

Henri: Örül, hogy látja a tengert?

Marguerite: Ó, igen.

És elneveti magát.

Vernet-hez fordulok:

Henri: Jól utazott?

Vernet: Tudja, hogy én mindig jól utazom, hacsak ki nem siklik a vonat.

Talán azért felelnek nekem ilyen ostobán, mert ostobán kérdezem.

Vernet-né jobban lesz, megyünk.

Vernet-né: Milyen buta dolog, az ember sír és nem is tudja, miért?

Henri: Ha az ember tudná, miért sír, az még butább dolog lenne.

Vernet-né a férje karjába kapaszkodik. Marguerite mellettük megy, én a hátuk megett bandukolok, mint valami házbeli, aki azt várja, hogy átadják neki a csomagokról szóló nyugtákat. Elindulunk, hogy valamit tegyek, magyarázom a tengert a lánynak.

Ezt mondom:

- Itt a halászbárka; itt egy tengerész.

A lány felel:

- Ó, igen, ó, igen!

Ha pedig nem vigyáz, így felel:

- Ahá!

És naivul, boldogan nevet.

Mind a hárman hazamennek, hogy kényelembe tegyék magukat és átöltözzenek. Sétálok a kertben; utasításokat adok a cselédnek az ebédre vonatkozóan, kiosztom a helyeket és húzok egy vödör vizet. Szeretném összehajtogatni az asztalkendőket, elrendezni a székeket, hogy megmutassam, nem vagyok ötödik kerék. Annyira elszigeteltnek, kevésbé szívesen látottnak érzem magam, erőlködöm, hogy kedves dolgokat mondjak a családnak, meg akarom nyerni ennek a jó nőnek a becsülését és a tiszteletét. Még sohasem voltam annyira idegeneknél, mint most.

XXVIII

Az ebéd

Vernet-né: Milyennek találja?

Henri: Akár a többi kis fruska.

Bólintgatok, duzzogok. Vernet-né vidám, a szemében se tiltakozás, se ígéret.

Vernet-né: Ugye, jó itt, édes?

Vernet: Meghiszem azt!

Kék posztóöltöny van rajta. A kislány nézi a tányérokat. Virágosak és felírás is van rajtuk; az olajtartó virágos, a gyümölcsöstál virágos. A falak világoskékre vannak mázolva. Az almáriumon három üvegbura: a középső Cruzné menyasszonyi koszorúját borítja. A másik két bura alatt gyümölcsök. A kandallón is három üvegbura. Középpütt a Szent Szűz és a kis Jézuska. A Jézuskának nincs feje, de a Szent Szűz fején aranyalma van, amelyet peckesen tart; mintha attól félne, hogy leesik, mintha Tell Vilmos nyílát várná. A másik két bura alatt gyümölcsök. A kandalló két végén két leírhatatlan kutya ül porcelánülepén. Aranyrámákban tengerek, hajók, kikötők, viharok lógnak. Szemben velem tükör mutatja, hogyan eszem. Nézem benne a gesztusaim, jól áll-e a bajuszom, tiszta-e a kezem, s nézem, mikor iszom, a pohár mellett a levegőbe emelkedő kisujjamat is.

Vernet: Itt bizony nincsenek olyan tojások, mint Párisban! Ez a hal se állt nyolc napig jégén!

Egy órája, hogy megérkezett, de már jobban érzi magát. A leves tápláló, acélozza az izmot, erőt ad. Kövér mellére csap:

- A tengeri levegő táplálék!

Különösen, ha sok hússal körítjük, mert igazán pompásan élünk. Csak akkor állapodunk meg, hogyha számba vesszük, mit is ettünk.

Vernet-né: Mint ahogy az utas visszagondol és megnézi, mennyit haladt előre az útján.

Vernet-né, bár eleinte nem szerette, most affektálja, hogy bolondul az egyszerű táplálékért. A városiak igyák a bort, ő almabort iszik. Ajkai összecsukódnak, mint a virágszirmok. Mosolyog, pózol. Szereti a házikenyeret, a keményet, feketét, az életlen késeket, a csempe és bicegő poharakat. Azt is szereti, hogyha rovarok hullnak az ételünkbe.

Vernet: Akárcsak a háborúban!

Mindnyájan szükségét érezzük, hogy összehangoljuk lelkünket a természettel. Vernet felkel, az asztalhoz megy, karjával nagy gesztust ír le, levegőt szippant, hatalmas kortyokban nyeli. Ideje volt már! Egészen elfullad abban a bűzös légkörben, mely a városiak vérének megsápasztja.

Teleszívott tüdővel újra hozzálát az evéshez.

Még kissé szomorú vagyok, de miután néhány ötletet mondtam, amely felvidította a társaságot, visszanyertem önbizalmamat.

Vernet-né: Mióta itt van, meghízott. A tengeri levegő hizlal. De enni is kell.

Telerakja a tányéromat. Csendben rágcáslok, az állkapcsaim dolgoznak. Vernet-né ismétli, hogy imádja a kenyér héját. Vernet odaadja neki az összes kenyérhéjakat. Marguerite is odatuszkolja az övéit és félénken én is átengedem, ami nálam van. Ebből játék fejlődik. Teletömöm magamat kenyérbéllel, hogy az asszonynak maradjon a héja és gyomorrontással fogom megfizetni azt a gyönyört, hogy láthatom, milyen kitűnőek a fogai. De Marguerite

legyőz: ő fal legtöbbet s ő ad legtöbb kenyérhéjat. Orra munkálkodó szájára fúj és állandóan szortyog.

Hallom, de úgy tekintek rá, mintha látni akarnám. Néha nevetni próbál. Nem megy. Elfutad. Falatjai visszajönnek a szájába, arca felpuffad, ajkai - bárhogyan erőlködik - kinyílnak s szájából az eléje terített asztalkendőre puffanva buggyan ki valami fehéres dolog, amely hasonlatos ahhoz a szaru-reszelékhez, amit a hó utáztatására vízzel telt üveggömbökbe szoktak tenni.

XXIX

Marguerite kisasszony

Olyan színe van, mint a székrekedéses kislányoknak, versejtjeinek minden pírja arcába száll. Gazdag, de nyugtalanító, nem természetes.

Közönséges fiatal lány, hol szép, hol csúnya, ízléstelen, mint egy fiú lányruhában. Lapos orrát mindenbe beleüti. Mindent egyforma érdeklődéssel nézdegél, az ember szinte szeretné kiugró szemeit visszatolni a hüvelykujjával. Csupa mulatságból mutogatja nyelvét, és amikor bántják, nyaldossa az állát a nyelve hegyével.

Ó, nem holmi Mauperin-kisasszony!² Ha fut, nehéz hajfonadéka úgy veri a vállát, mint egy odaakasztott kard.

Azt mondja Vernet-nének:

- Milyen szomorú ez a bácsi! Mindig ilyen elszontyolodott?

Vernet-né: Fiacskám, ő költő és a költők nem kis fruskák.

Csakugyan költői pózba vágom magam, mint aki lankadtan szárnyal, talán-talán halálra is sebezve.

Marguerite: De mit csinál nálunk ez a bácsi?

Féltem, hogy mindjárt ezt kérdezi:

- Jó parti?

Vernet-né: Csitt! Dolgozik, mereng, gondolkozik. Verseket ír. Ne háborgasd.

Marguerite gondolkozva visszahúzódik, zavartan, mint aki nem talál ülőhelyet, mert már ülnek rajta. A kertbe megy játszani egyedül.

Marguerite: Hadd cibálom meg a szakállad, nagybácsi.

A nagybátyja nyakába ugrik, magához rántja, csikarja, rácsimpaszkodik, jár a térdein, kövér lábikrája kifityeg és hempergőzik a fűben.

Vernet-né: Mondtam magának, hogy gyerek.

Henri: Boldog! Hadd mulasson, van ideje a szenvedésre.

Vernet-né: Szegény-szegény Henri!

---

² „Renée Mauperin”: Edmond és Jules Goncourt regénye (1864). Hősnője egy független szellemű nő, akinek a bátyja (Henri) mindenáron meg akar gazdagodni; egy jómódú lány kezére pályázik, de nem neki udvarol, hanem az anyjának.

Marguerite-hez megyek, hogy hozzácsatlakozzak én is, mert a sóhajaimtól már majd megfulladok. De nincs szerencsém: mihelyt meglát a kislány, abbahagyja a játékot. Mehetek távolabb verseket írni. Vernet észreveszi, hogy Marguerite zavarban van és bátorítja. Körülbelül ezt mondhatja neki:

- Ne félj, kis majom, ez egy költő.

Elfordulok, hogy a bácsi tovább cirógassa és tovább bátorítsa Marguerite-et. Én is zavarban vagyok, akárcsak a lány, mert nem tudom, hogyan beszélnek ezekkel a kislányokkal, akik már nem egészen babák és még nem egészen nők. Én csak hosszú frázisokat tudok mondani az életről, végtelen szomorúságáról, sötét kétségeiről s arról a diszharmoniaról, amely a valóság és az álom között van. Ha erről beszélnek Marguerite-nek, elfutna, vagy szemei végérvényesen kiloccsannának a fejéből, mint a gyümölcsből a mag, ha nagyon szorítják.

Henri: Mondja, hol jobb, kisasszonyka, itt vagy a zárdában?

Vernet: Kisasszonyka? Csak nevezze egyszerűen Marguerite-nek! Remélem, nem fog teketóriázni egy tizenhat éves csirkével.

Henri: A kisasszonykának azonban előbb meg kell engednie.

Marguerite: Jaj, nekem mindegy. Ha akar, hívjon úgy, ahogy a nagybácsi.

Ekkor azonban enyelegni kezd a nagybácsival. Nála ez már valóságos szükség. Megfogja az egyik karját és kényszeríti, hogy forogjon a sarka körül. Vernet elveszti az egyensúlyát, topog a földön, meghajlik, elejti a kalapját, izzad és kiabál:

- Elég! Ne bolondulj már.

Marguerite megfordul, a copfja utána csúszik, mint egy kígyó, ruhája borzolja az út fővenyét. Végül megáll.

Vernet felveszi a kalapját és kábult fejjel erőlködik, hogy megálljon és visszatartsa azokat a tárgyakat, amelyek még mindig kánkánt táncolnak.

- Drága gyermek! - mondja.

Nem felelek, egymáshoz szorított öt ujjam az ajkaimhoz emelem, aztán csendesén leveszem onnan és ez azt jelenti:

- Kedves kis fruska!

XXX **Program**

Vernet: Két hónapig leszünk együtt. Jól fel kell használnunk az időnket.

Egy pillanatot se veszünk el. Van bizonyos leleményességem, impresszárió vagyok, a ház kifutó pesztonkája és mindenese. Elsőül kelek fel, majd nem akkor, amikor a szobalány. A zsemlyepirításhoz okvetlenül szükséges vagyok, magam csengetek a reggelire, a szobák ajtajainál megrázom a csengettyűket. A hölgyek papucsban és pongyolában jönnek, kócos hajjal. Vernet-né szemhéjai még puffadtak az álomtól. Víz van a fülkagylójában.

Elmondom a programot:

1. Reggeli és tízórai között fürdés.
2. Este séta vagy halászat.

Megmutatom egy katonai térképen, merre fogunk sétálni, mert már elő is készítettem a horgász-szerszámokat és kukacokat is kerestem.

- De - mondom kissé zavartan - ebben a tevékeny és munkás életben egészen megfedkeztem az én dolgaimról.

Vernet-né: Majd dolgozik Párisban.

Vernet: Nem, ne zavarjuk a munkájában. Egész életemben szemrehányást tennék magamnak!

Azt akarja, hogy én is a tíz körmömmel jussak a célhoz, akárcsak ő.

Megállapodunk. Minden reggel két óra hosszat bezárkózom majd a szobámba. Mikor elvégeztem a dolgomat, a tengerpartra megyek hozzájuk.

- Különben - mondom kissé idegesen, minthogy szavamom fogtak - az éjszakám szabad.

A nők nyugtalankodnak. Vajon egész éjjel virrasztani fogok és tönkreteszem az egészséget? Lehet. Nem mondom, hogy igen. Nem mondom, hogy nem.

Derűsnek találunk. Napközben csak néhány csüggedt és alélt tekintetet vetek Vernet-nére. A kacagás közepette úgy rémlik, mint hogyha emlékeznék arra, hogy kétségbe vagyok esve.

A nőknek ide-oda viszem a vászonszékeket, a napról az árnyékre, az árnyékról a napra, amint kell.

Hogyha fürödnek, a fövényen őrzöm a fürdőköpenyüket és a munkakosarukat. Kocsiba expédiálom őket és nyújtom nekik a kezem, a karom, a térdem, amit akarnak. Ezt mondják:

- Köszönöm. - És alig támaszkodnak rám, könnyedén beleugranak. Legyeznek ruháikkal, orrcimpáim remegnek és az orromon parfümös léghuzam vonul át. Az én kalauzolásom mellett kikerülnek azokat az ösvényeket, ahol a vadrózsák útjukat állnák. Messze a hátunk mögött hagyjuk Vernet-t, aki nem tud továbbmenni és dühöngve tépdesheti a rózsákat.

Különböző diszkrét tapintásokkal jutalmazom meg magamat a hölgyeknek tett szolgálataimért, de csínján dolgozom, nehogy felébresszem alvó szemérmüket.

Az asztalnál én osztom szét az ételt és ennek ellenében azt mondhatom, hogy a főhelyen ülök. Ezt a tisztességet azzal fizetem meg, hogy a rossz darabokat a magam számára tartom meg. Egy alkalommal semmi sem maradt nekem. Vernet erre a tányérjában levő ételt megfelezte és az egyik felét az enyémbé tette. Undor nélkül ettem meg, hiszen félig-meddig már családtag vagyok itt. De gyakran felajánlom neki a kövérjét és bizony sohasem kell kétszer kínálni.

Tudják, hogy szeretem a tejszínhabot és a tésztánál a szobalány titokzatosan elém tesz minden alkalommal egy kis üvegcsészét, én leemelem a fedelét és így szólok:

- Jaj istenem, mi lehet benne?

Tejszín.

Bár a meglepetés rendszeresen ismétlődik, sosem fogyok ki az ámuldozásból.

Az arcok ragyognak az örömtől. De egy kicsit sok is a krémből!

Szerencsétlenségemre néhányszor a szavamom fogtak. Anélkül, hogy szánnám magamat, kikortyintom az üvegcsészét és küzdök a kezdődő émelygéssel.

Vernet ruhatára az enyém is. Ha megázva jövünk haza, rendelkezésemre bocsátanak pár fuszeklit, egy inget és egy alsónadrágot.

- Egészen új. Nem lesz jó magának? Egy napra megjárja, nem hal bele!

Megköszönöm; elfogadok egy régi kabátot, addig, míg az enyém megszárad, de az ingig még nem jutottam el, legalábbis még eddig nem.

Annyira bíznak már bennem, hogy a konyhapénzt is én kezelem. Igen, a konyhapénzt!

Vernet mindenekelőtt nem dolgozik a vakációban. Azt mondta a feleségének:

- Rendezd el magad, fiam, semmibe se akarok beleavatkozni.

Ezt a forma kedvéért mondta csak, a hallgatóságnak, vagyis nekem. Mert Vernet sohase avatkozik semmibe. Nem szokása.

De a komplikált számadások kissé untatják Vernet-nét. Belebonyolódik és értem kiált, hogy jöjjenek a segítségére. Mikor ki kell fizetni a tejest vagy a gyümölcsöskofát, anélkül, hogy meglátnák, a tenyerembe csúsztatja az erszényét, abban a pillanatban, amikor hátratett kezeink véletlenül találkoznak. A parasztok azt hiszik, hogy zsebemből húzom ki. Fizetek és mielőtt becsuknám az erszényt, megkérdezem:

- Tartozom még valamivel, jó asszony?

Mint ahogy a kaszinóban mondanák, tetőtől talpig gentleman vagyok. Mások erszényét oly könnyedséggel nyitogatom, hogy a parasztok ösztönös utánzással ugyanakkor kinyitják a szájukat. Megtörténik az is, hogy a következő bevásárlásig nálam marad az erszény. Nem követelik tőlem, alkuszom és számíttatok, ravaszodom, mint egy minden hájjal megkent gazdatiszt, és a fáradozásom ellenében elhitetem magammal, hogy semmit sem sinkófálok el és lelkemet a legkisebb lopás terhe sem nyomja.

XXXI

Lesben

Voltam valaha boldogabb? Vernet a cukorszelencéjében tart, számára sikamlós vagyok, és szentimentális a felesége számára, aki mindig a koráról beszél és sohasem mondja meg, hogy hány éves, Marguerite-tel pedig csibészkedem.

Elhatározom, hogy ezzel a három emberrel dűlőre juttatom a dolgot, meghódítom őket, legalábbis ideiglenes boldogságot szerzek belőlük.

A gyámoltalanságom és a mamlaszságom folytán nem merem nyíltan véglegezni, mit hoznak a nők számomra; de Vernet-t felbecsülöm:

- Ő lesz az a veszély, amellyel minden nagyobb rizikó nélkül játszom.

Nem gyanakvó. A jelenléte annyira sem nyugtalanít, mint egy emlék. Jobban félnék tőle, hogyha halott lenne.

Néha csupa heccből ellene uszítom magamat és próbálok ellene mesterséges féltékenységet szítani. Hiába képezem el, hogy ő is ugyanabban az ágyban alszik, mint a felesége, nem kelti azt az impressziót, hogy véle hál. Valami szemfényvesztés rabja vagyok, nem Vernet-t látom, hanem az olvasmányaim férjét. Pamut hálósapkában képezem el, horkoló szájjal. Nyomban elalszik és mihelyt felébred, kiugrik az ágyból. Ő és a felesége csak véletlenül fekszenek egymás oldalán. Nem érintkeznek. Köztük még van hely a harmadik számára. A nő csak a hátát látja, s a két melle szabadon dagadozhat a levegőben, anélkül, hogy érintkezne vele.

Így a szükségeimhez képest egy bárgyú férjet festek magam elé.

És a féltékenységem csak nem akar nekibuzdulni.

XXXII
Elméletek

Különben az »én« férjem nem is olyan mamlasz és Vernet a feleségét úgy is szereti, ahogy nekem kissé kellemetlen.

Azt gondolja, hogy tisztelni tartozik őt, mint gyermekeinek vagy leendő gyermekeinek anyját.

Vernet: Mondja csak, bánhatik az ember a feleségével úgy, mint a szeretőjével?

Henri: Én nem vagyok házas.

Vernet: Maga kis ártatlan! Azt kérdezem, bána-e úgy a feleségével, mint szeretőjével?

Henri: Hogyne, hogyha ő akarná!

Vernet megáll, rám néz. Komoly vagyok. Újra sétálni kezd és időnként leszúrja a botját, hogy mintegy karót tűzzön a szavai mellé.

Vernet: Figyeljen ide, barátom. Kétszer annyi idős vagyok, mint maga; jogom és kötelességem is figyelmeztetni. Ne bánjon vele úgy, az istenért ne!

Henri: Miért?

Vernet: Értsen meg. Fiatalon házasodtam, nem volt sohase szeretőm. De tudom és maga is nagyon jól tudja, maga jómadár, hogy az ember a feleségével minden szabadságát elveszti. Ne higgye azt, hogy a felesége olyan, mint a szeretője, csak ezt akartam mondani.

Henri: A nő mindig csak nő marad.

Vernet: Tévedés! A házassággal a szerelem komoly dologgá lesz. Igen, a kaszinóban, szabad-szájú emberek között, férfiak társaságában, ahol a trágárságok csak úgy röpülnek, senki se élvezi jobban a pikáns és piszkos dolgokat, mint én. Bevallom, hogy nekem, mint minden tisztességes embernek, néha szükségem van arra, hogy lemosakodjam - egy kis sárral. Egy kis görbe napot csinállok magamnak s utána nyugodtabb vagyok. De ne tereferéljünk csak így a szent házasságról. A feleségem imád és én is őt; igen, merem állítani, hogy azonkívül, amit tudnia kell, semmit sem tud.

Henri: Köszönöm.

Vernet: Igaz, most jut az eszembe egy találó és költői hasonlat, gondolkozzék rajta, nemcsak mint író, hanem mint moralista is. A női szemérem közfal. Ne becsülje le ostobán, mert össze-omlik, rés támad benne és végül a szomszédok szépen átsétálnak rajta.

Henri: Pompás hasonlat.

Vernet: Csak semmi ábránd. Számolnunk kell a nő ösztönös perverzitásával. A nő kíváncsis-kodik, kis kérdéseket intéz hozzánk; kotnyeleskedik és mindenbe beleüti fitos orrocskáját. A feleségem is nem egyszer tapogatózott ilyen helyeken; de én adtam a tudatlant és ő végül nem is gondolt már rá.

Henri: És ön se gondolt többet rá?

Vernet: Most maga ki akarná venni belőlem a bűneimet?

Később bevallja és sokat füllent hozzája. Álszeméremből feketére festi magát. De én nem hiszek a bűneiben és szeretném megszorítani ennek az embernek a kezét, aki bizonyára sohase csókolta meg a felesége hasát.

XXXIII *Tökfilkó*

Szeretem hallgatni Vernet-t, amint a feleségéről beszél. Már előre csemcseg hozzá, a fülemben pontos adatokat diktál, higgadtan, mintha időt hagyna az adatok lejegyzésére. De még távollétében is tiszteli, csak a melléig vetkőzteti le és csak erkölcsi tulajdonságairól beszél.

- Ő sokkal jobb, mint én - mondja elismerően.

Sohase acsarkodik ellene, teljes tisztelettel idézi, mint egy híres író. A szerelmi technikája megindít, de kicsit gondolkozóba ejt. Vernet-né nem féktelenkedik. Talán annyira fölényes, hogy az neki mindegy. Vernet-vel sohasem érezteti azt a távolságot, amely az intelligenciájukat elválasztja, sőt Vernet-t többre tartja saját magánál.

Vernet-né: A férjemnek annyira tetszett ez a festmény, hogy azt mondtam neki: »Menj és vedd meg!«...

Nézze, itt van egy cikk, amelyről a férjem azt állítja, hogy nagyon jó.

Vernet pedig mindezt elhiszi.

Henri: Szereti a festményeket?

Vernet: Imádom.

És beszél a festményekről, úgyhogy egy piktor sírna, ha hallaná. Mert mihelyt kimondja ezt: »Ugye el van találva?«, kritikai tudománya megbicsaklik, kátyúba reked.

Főleg előttem kisebbítik magukat és dicsérik egymást. Valósággal alázatossági versenyre kelnek. De Vernet-né nem akárki-lánya. Szoknyája alatt hordja a nadrágot: nem lehet látni.

Az ég nem adott neki gyermeket, kétségtelen azért, mert a férje is egy nagy gyerek. A nő altatgatja őt, maga húzza rája a jégeringét. A padlaton keresztül áthangzik a szobámba:

Vernet: Blanche, vágd le a körmeimet!

A nő egy betegápoló apáca gyengédségével gondozza.

Ezen a reggelen vigasztalnom kellett a nőt. A dombon ült a padon és sírt.

Henri: Mi baja van, nagyságos asszonyom?

Vernet-né: Semmi.

Henri: Akkor elutazom.

Vernet-né: Csak maradjon, hiszen maga miatt sírok.

Vernet-né, hogyha sír, nem szép. Csúnyán és gyerekesen fintorog és megtanulhatna szebben is sírni.

Henri: Énmiattam sír? Ezt már aztán nem értem.

Vernet-né: De igen, tegnap este a tésztánál, amikor minden meg van engedve, a szalvétákat egymás fejéhez vagdossuk és gyerekesen bolondozunk, magát én tökfilkónak neveztem.

Henri: Nagyszerű! Igazán nevetnem kell és még sincs kedvem nevetni.

Vernet-né: Akkor miért nevet? A férjem megszidott, hiába mondtam neki, hogy maga nem vette zokon, azt felelte rá, hogy így nem szabad tréfálni, hogy megsértettem magát, biztos benne, látta is, hogy megsértődött.

Vernet-né csuklik. Lassan bicsaklanak ki a szavak a szájából egyenként és százszor is mondja: »igen, igen«, mint egy kis hebegő lány.

Habozom. Vernet-né kedvessége megindít, a könnyei fájnak.

Henri: De kedves asszonyom, ön igazán szenved. Csillapodjék. Nem emlékszem szellemes megjegyzésére. És különben is biztos, hogy ön mondta? Nekem már mondták ezt néhányszor. Ez egy szokásos kifejezés, jöllehet a »mafla« szót gyakrabban használják.

Vernet-né: Nem illik az emberrel ilyen tréfát űzni.

Henri: Már miért ne? Mondtam, hogy legkevésbé sem érintett. Az ön megjegyzését hízelgésnek venném, hogyha nem koccantak volna rajta össze ön és a férje. A férje szigorúsága megdöbbsent; de főleg az fáj, hogy ilyen állapotban látom önt s miattam sír. Kérem, bocsásson meg.

Vernet-né: Én kérek bocsánatot. Kicsúszott a számon.

Henri: Nem, bocsásson meg, én kérem.

Vernet-né: A férjem jó lélek. Az, igen gyakran az, legtöbbször az. De alapjában vasember és mikor reám mordul, szeretnék a föld alá bújni.

Henri: Biztosan túloz.

Vernet-né: Dehogy, vannak neki olyan hangulatai, mikor semmi se szent előtte és egy csapással mindent összetörne.

Henri: Vigyázzon, asszonyom, törölje meg a szemét, jön a vasember.

Vernet: Mi bajod van?

Hangja csakugyan kemény, de jóságos. Meglapulok és hátrálok, esetleg kikerülhetem a találkozást.

Henri: Vernet úr nagyon szigorú volt iránta. De az ön tettetett haragja céltalan. Már tudom a - tökfilkót.

Vernet: Mit? Még mindig arra gondol a feleségem? Blanche, nem vagy okos. Nézze csak, Henri. A feleségem ezen az éjjelen félénken s hozzámlapulva így szólt: »Rossz viccet mondtam, félek, hogy Henri megsértődik.« Én leintettem: »Ugyan! Henri nem oly érzékeny!« Blanche erre azt mondja: »Mégis félek, hogy visszatetszik neki.« - »Ugyan, mondom, hisz csak érti a tréfát.« Blanche folytatja, gyötri magát, megszédít a kérdéseivel: »Gondolod? Mi a véleményed? Képzeld el magadat az ő helyében!« Untat, csacsiságokat mond, ahelyett hogy csinálná őket, míg végül elalszom. Így áll az ügy. Haragszik rá? Megpirongassuk őt?

Henri: Dehogy haragszom rá. Önök egészen elkényeztetnek és hiúvá tesznek.

Mind a hárman bocsánatot kérünk, egyik a másik után, azután kórusban. Vernet-né istenigazában kisírhatta magát. Szorongatjuk egymás kezét, mintha körtáncot akarnánk táncolni és hármunk közül nem is az a legkomikusabb, aki annak látszik.

Vernet ellaposítja a bókját, sérti az önérzetem, úgy bókol, mint egy fajankó.

Henri: Igen, tudom, hogy csúnya vagyok.

Vernet: Ízlés dolga. Én szépnek találom. Ugye, Blanche, inkább szép?

Henri: Csakugyan?

Mutatom az arcomat, keresetlen pózban. Azt mondják, akkor se lehetne jobb arcom, hogyha mértékre csinálták volna.

Vernet-né: Nézze, ez a kifejezés, amely most villant az eszembe, teljesen visszaadja a gondolatomat: maga a csúnyák szépe.

Mosolygok és melankóliámba süppedek.

Nincs mérőőn, amely a fenekéig ér.

Egy friss vízbe mártott zsebkendő eltünteti Vernet-né szemhéjairól az utolsó vörös foltokat.

Henri: Kössünk hát békét.

Unszolom Vernet-t és megveregetem a hátát.

Megmozog, a lábujjhegyén tipeg, de ellenáll s nem érti el a szándékom.

Henri: Rajta! Ne legyen ilyen könnyörtelen.

Az ujjammal Vernet-né arcára mutatok, egy helyre a szájaszöglete és a fülcimpája közé.

Vernet: Hát akarja?

Henri: Akarom. Micsoda nehéz ember maga! Ki kell békülniök. Elpirul. Akkor inkább elfordulok.

Vernet nekifohászkodik, megcsókolja a kijelölt helyet, ahogy parancsoltam.

Henri: Jól van! Most a másik arcát is.

És Vernet engedelmeskedik.

XXXIV

A csók

Ki-ki a maga módján. Én is kaptam csókot. Abban a pillanatban, amikor legkevésbé vártam.

Vernet és Marguerite fürödni mentek. Én a szobámba vonultam dolgozni. Úgy dolgoztam, mint mindig, a padlásablakból néztem a tenger táncát. Ez a munka az én szokott reggeli penitenciám. Magam követeltem és lelkiismeretesen végzem el. Tudósi és írói hírnevemet tartja fenn. De ha a halászbárkák kis csapatja nem defilírozott volna előttem, kacérul és felvont vitorlával, ha a hajók a látóhatáron nem gázoltak volna a tajtékban, hasonlóan a kövér és impozáns nőkhöz, akik séta közben mutogatják szoknyájuk csipkéit, unatkoztam volna.

Maga a tenger nemigen jó társaság.

Hallottam, hogy bejött valaki. Nem akartam az ajtó felé fordulni. Csak féltem, mint az az iskolásfiú, akit semmittevésen kapnak. Gyorsan felkaptam a tollam, egy könyvet lapoztam, leírtam egy szót és hüvelykujjamat a fülembe dugva, mímeltam az elfoglaltat, az ihletet, a zajtól való iszonyatot. Hátam meggörbült, a nyugtalanság lúdbőrzött át rajta, éreztem, hogy valami leesett és valaki megérinti a vállamat, egy ujj fricskáz meg.

Felegyenesedtem, hirtelenül meleg ajkak tapadtak a nyakamra és Vernet-nét láttam, amint sápadtan hátrál, összeszorított kezekkel.

Kellemetlen zavart éreztem. Nem tudtam, mit akar és semmit sem voltam képes mondani. Az asztal peremére támaszkodtam, lazán lehorgasztottam a fejemet, mintha én lennék a ludas.

- Ne értsen félre! - mondja egy könyörgő hang, amely eltávolodott s elhalkult.

Végre magamhoz tértem:

- Nem, egyáltalán nem értem félre!

Eleinte védelmi pózban állott. Siralmas gesztusom bátorságot adott neki. Egy lépést jött előre, ujjja hegyével megérintette a karomat, mint ahogy az alvajárókat szokták felébreszteni és így szólt:

- Ugye, haragszik?

Feleltem:

- Nem, egyáltalán nem!

Tétovának látszott. Aztán fanyalogva mondta:

- Különös ember maga! Azt hittem, másképpen fogad.

Lomha butaság nehezedett reám. Bevallom, sohasem hittem, hogy Vernet-né elmerészkedik egészen a házasságtörésig. Gondolkoztam ugyan róla, a képzelt képeket végigcirógattam; de ez csak afféle csábító, irodalmi játék volt.

Amíg álmodozunk, majd elmúlik az egész, gondoltam. De most újra elém toppan. Itt volt a maga valóságában, mint hús és vér, meg is foghattam volna.

Így szólt hozzám:

- Most vagy soha!

Itt az ideje, ragadd meg ezt a nőt, szorítsd a szívedre s aztán dobd el, mint egy kifacsart citromot. Itt az ideje, csald meg Vernet-t. Talán belé is hal. De itt az ideje, hogy elfoglald a helyét, hogy ellopod a feleségét, miután etted a kenyerét. Itt az ideje, hogy közönséges ember légy, vége a képzelgésnek. És készülj el mindenre, mert ez a jó férj, lehet, nem is siránkozik, hanem revolvert ragad és keresztüllő, mint egy kutyát. Megeshetik. Ne tétovázz. Rajta. Egy-kettő!

Vernet-né nyugtalankodik, erősen megszorítja a karomat.

- Ne kínozzon - szólt. - Mondjon valamit. Úgy szenvedek.

Végre elszánom magam és elkényszeredett mosollyal mondom:

- Hát mégis igaz! Hát akkor szeretsz?

De a nő, aki ideadta volna magát, hogyha brutálisan és némán átkarolom, úgy találja, hogy a szavammal nagyon is korán pofonveregetem.

- Ne tegezzen! - mondta.

Nézi a szobám fenyőfadeszkáit, mintha még mindig a tegezésem vibrációját bámulná.

Már nem tudom, mit kell mondani vagy tenni. Nem tudom többé! Kezeink közben összefonódnak. Megkínálom székkal. Írószereket is adnék neki.

A nő suttog:

- Jaj, istenem, most vétkezünk!

Kinek mondja ezt? Szellemeskedem:

- Csak már igazában vétkezhethetnénk.

Ez is visszatetszik neki. Így szól:

- Soha! - és menni akar.

De ő se tudja, hányadán vagyunk. Reám emeli jóságos, nagy szemeit, amelyek elhomályosodnak és erőlködve néznek.

Ez jobb. Hadd sírjon! Kettecskén sírdogálunk, ő az asztalnál ül, én az ovális padlásablakra könyökölök.

Megfeledezünk egymásról. Ebben a szűk szobában talán egy szép nő ül és egy fiatal ember, aki vágyódik rá, de mindenekelőtt két ember van itt, akik valamitől - nem tudni mitől - meg-rökönyödtek, mert az egyik kívánsága nagyon is hamar beteljesedett, mert a másik idegeit egy roham megviselte és mert a boldogság pillanata elérkezett.

Henri: Igazat szólva, nem vagyunk valami vígak. Csillapodjék, nagyságos asszonyom, ne gyötörje magát.

Vernet-né: Szeret legalább?

Henri: Már hogyan szeretném! Azt kérdi, szeretem-e?

Felkelek és lassan lelógatom a karjaimat. Aztán megcsókolom a homlokát, a szemét, mintha mindig ezt csináltam volna.

Ez történt. Nem Vernet-nét látom; a helyzetet látom, amely hirtelenül kialakult, eljövendő életünket, az esetleges eseményeket és a házasságtörést, amelyet végre kell majd hajtani.

A lépcsőn valami megzörren, Vernet-né indul és kezével csókot int felém, én pedig viszonzom gépiesen, mint hogyha sárkányt eregetnék egy kisleánynak, hogy örömet okozzak neki.

XXXV *Bús flirt*

Vernet: Miben sántikál maga? Két nap óta nagyon titokzatos. Sokat dolgozik.

Semmi ördögi sincs a nevetésében. Az, ami Vernet-né közt és köztem történt, egyáltalán nem változtatta meg.

Henri: Szóra se érdemes. Nem tudom úgy nézni az életet, amint van. Dramatizálom.

És mégis - hogy is mondjam csak - egy házasságtörés se volt annyira ártatlan, mint Vernet-néé. A bűnünk sokáig csak vázlat marad. Vernet nem megy el egyedül; Marguerite minden pillanatban hívja Vernet-nét és ebben az üvegházban vattába kell pakolnia a sóhajait. A Cruz-pár jó példával jár elől: úgy mozognak, mint a rákok egy vizescsöbörben. Mi is csendesen vetjük le a cipőnket. Óvatosan tesszük a földre, a kancsóhoz alig nyúlunk; összeszorított szájjal köhögünk és úgy fekszünk le, hogy valahogy meg ne reccsenjen az ágyunk.

Ha Vernet-né a szobámba jő, rekedt és náthás hangon suttogunk egymással.

Amikor egy fürtöt adott a hajából, azt mondtam, hogy boldoggá tett, de aztán nem beszéltem róla.

Vernet-né: Hová tette?

Nem tudom. Magamhoz akartam szorítani a »szeretőm«-et, de kisiklik karjaimból és ujját a szájára szorítja:

- Ha hallanák!

Csakugyan egészen elvesztettem a nyugalمامat.

Vernet-né adagolja a szerelmét. Mikor felkel, minden reggel előre megállapítja, mit enged meg aznap. Még mindig nem akarja, hogy tegezzem.

- Korállom. Később. Majd elválík.

Taktikázik, recsegő jégtáblán tipeg.

Henri: De legalább maga tegezzen engem. Oly boldoggá tenne!

Megteszi, félig. A »te« és az »ön« eltűnik a szavai közül. Nem tudni, kihez beszél.

Ha keresem az ajkait, az arcát nyújtja és azt mondja, mindegy, ez is jó, és elmegy, a faképnél hagy, széttárt karokkal. A saját szájamat harapom.

Vernet-né: Ez a szerelem a szép.

Henri: Csakhogy már kicsit sokáig tart!

Megfiatalodott.

Sokat beszél a jövőmről és fogadkozik, hogy soha se áll az utamban.

Vernet-né: Nem úgy szeretem, mint ahogy a többiek.

Nem értem a finomságait és rövid találkáinkon előszeretettel csókolom a fülcimpáját és a szemhéját. Én, ravasz róka, folyton a szőlőre sandítok.

Vernet-né: Látom, hogy nem ért meg. Igaz, hogy szeretem és nagyon is hamar kimutattam. Úgy bánik velem, mint egy senkivel.

Henri: Talán babusgatni akar és a térdeire venne? Ez kicsit sok lenne!

Vernet-né: Tehát engednem kell. Én nem kacérkodom. Miattam nem szenved. Meglátja, mindketten megbánjuk.

Henri: Minthogy megadta magát, én is engedek.

Vernet-né: Köszönöm, és hogy megmutassam, hogy szeretlek, látod, tegezlek is. De csak időnként.

Henri: Miért nem mindig?

Vernet-né: Ezek a férfiak a nagy, okos eszközkel semmit se találnak ki. Egyszerűen zseníroz, hogy mindig tegezzelek.

Henri: Akkor is, hogyha senki se hallja?

Vernet-né: Akkor is. Erre el kell, hogy készülve legyek, hogy hangulatom legyen, hogy a körülmények is úgy alakuljanak és a helyzet is kényszerítsen. Kell, hogy magától adódjék a beszélgetés folyamán. Különben furcsa. Nincs igazam?

Henri: Nincs. Nekem mindig van hangulatom.

Nekem nem kell előírt szabályok szerint élnem, mint egy díjbirkózónak vagy egy versenylónak.

Vernet hívja őt.

- Dolgozz! - szól nekem a nő és elfut.

Még ő is azt akarja, hogy dolgozzak! Mindenki a nyugalmam ellen szövetkezik. Marguerite is belekotyog a dolgomba és néha megkérdezi:

- Megy a munka, bácsi?

Henri: Akár a vízfolyás.

Marguerite: Jaj de nagyszerű! A zárdában a francia dolgozataim sohase mennek.

XXXVI

Jaj, az az irodalom!

Nem, egyáltalában nem úgy megy a munka, mint a vízfolyás.

Vernet-né ezt mondja nekem:

- Tudja, mit szeretnék? Ha egy szép munkát írna, egy regényt például, amelyet nekem ajánlana, s amelybe kicsit az egyéniségemből is tenne!

Félénken mondta ezt, az ujjait nézve. Megígértem. Mindig habozás nélkül megígérek ilyesmit az embereknek, akik azt kívánják, hogy nekik dedikáljam az új regényemet, ahol elmesélem a történetüket. Sőt magam ajánlom ezt fel nekik.

Azelőtt, amikor az utcai lányokhoz jártam, mindig tüntetve fitogtattam előttük is írói mivoltomat.

- Majd írok rólad az újságban egy reklámcikket.

Csak nagyon kevesen érték be ezzel az ígérettel, legtöbbnek mégis fizetni kellett.

Vernet-né minden reggel kérdezősködött az »ő« regényéről. A gimnáziumban megtanultam úgy aludni, hogy azt hitték, a könyvemet olvasom, az asztalra könyökölve, államot a tenyereembe süllyesztve.

Elég így elhelyezkednem ma is és máris bóbiskolok. Vernet-né sokszor csalatkozik. Várja, hogy befejezzem a munkámat s hogy fel ne ocsúdjak, nem lélegzik és nem gesztikulál, lesi az ihletemet, mint a vadász a meglepett foglyot.

- Nos? - kérdi, mikor hátrafordulok. Szemei hunyorognak.

Látni akarja. Határozottan visszautasítom:

- Majd ha befejezem!

Vernet-né: Ne dolgozzék ennyit, az istenért, halálra írja magát.

Henri: Kérem, ne izgatódjék.

Ha bevallanám neki, hogy semmit se csinálok, lehülne és ezt felelné:

- Persze, nincs, aki inspirálja.

Múzsámnak képzelem magát, azt hiszi, hogy éppen ő az, aki inspirál.

Erősen dörzsölöm a kezem:

- Megy, mint a karikacsapás! Még néhány ilyen lap és aztán odaállhatok a közvélemény jegykiadó ablaka elé, hogy megkapjam a halhatatlanságra szóló bilétát.

Bízok, akárcsak én, és homlokon csókol.

Vernet-né: Itt hagylak, poétám, folytasd!

És sétálni megy - nélkülem.

Jaj, de unalmas írni!

Verseket írni még megjárja! Az ember egy szuszra csak egyet írhat. Elteheti őket és a hónap végén összegyűjtheti. És aztán ott a rím, amely mint a dugóhúzó, kihúzza belőlünk a verset, és a vers egyszerre enged, kipukkan.

Még a novellairás is hagyján! Rövid, mint az újévi látogatás. Jónapot és jóestét, hölgyeim és uraim, nektek, akiket utálok és megvetek. A novella az író banális kézzszorítása a képzelete szülte teremtésekkel. A novellát oly gyorsan elfeledjük, mint az omnibuszban kötött ismeret-séget.

De regényt írni, nagy regényt, sok-sok személlyel, akik nem egyhamar halnak meg, az más!

Író társaim mondták:

- Ne vágd nagy fába a fejszédet, csak kis dolgokkal lehet sikered, a nagy koncepciókhoz rövid a lélegzeted.

Egészen igazuk van, már a harmadik oldalnál pihegek és sziesztázom; és mikor visszatérek az alakjaimhoz, úgy félek, mint hogyha folytatnom kellene a viszonyt kedvesemmel, akiből időközben nagymama lett, mint hogyha halottakat kellene vezetnem egy meredek úton.

Nem is érzem magam nagykorúnak, újra gyermek vagyok.

De mellettem van a padlásablak, egészen közel. Mennek és jönnek a hajók, némelyik leveti a vitorláját. Az ár dagad; az agg sziklák tajtékossal vannak borítva, tiszteletre méltó, de részeg családapák, akik ivás közben a pezsgő gyöngyét szakállukra fröccsöntették.

A tenger hullámos. Egy láthatatlan és fáradhatatlan asztalos gyalulja-gyalulja a felületét és állandóan forgácsokat göngyölít belőle.

Aztán ezt is elunom, sietek fürdőző barátaimhoz.

XXXVII

A tengerpart

A talléhou-i tengerpart nagyon kicsi. Mezítláb járkálnak a fővenyen, amely finom és édes, mint egy nő hasa. Minden teketória nélkül fürdenek. Egy nő fölött a sziklamélyedésben, kezét szeme elé tartva, úgy tesz, mintha keresne valamit a távolban, kétségtelenül egy gőzhajót. Fürkész.

De levetkőzik, mint egy bűvész; már fürdőruhában látjuk.

Apró gesztusokkal, mintha legyeket fogdosna, a tengerhez közeledik. Sikongat, próbál a levegőben ugrándozni, mint egy mechanikus játékszer, fejest ugrani; a válla, a melle, a tenyere maszatos a nedves fővenytől és a rojtos tengeri fűtől. Hiába csöndes a tenger, mint a lapuló kutya: mihelyt közeledik a nő, elmenekül, panaszosan és nyíva, a sziklája felé.

Így fürödnek általában a nők. A polgármester gálánsul két cölöpöt veretett le, köteleket feszítettett közéjük, hogy - amint mondta - úszógyakorlataikat elősegítse. De a nők féltek, nem a víztől, azoktól a kötelektől, amelyek mint a kígyók, csavarodtak a lábaikra. Azt mondták,

hogyan az ember jobban megtanul úszni a part környékén. A haragos tenger elhordta a köteleket, kicibálta a cölöpöket, elvitt mindent.

A nők imádják a játékokat. Kézen fogják egymást, forognak, a tajték korbácsolja őket, frenetikusán nevetnek a vad nők kacajával, akik nemsokára megeszik ebédre a gúzsba kötött és lassú tűzön pirított misszionáriust.

Időközönként egy fürdő férfi szeretetreméltóan figyelmezteti őket: »Csendesebben, hölgyeim, önök tévednek. A tenger kijebb van.«

Egy fürdőző nő: Mindennap szélben, esőben fürdök, a doktor rendelte.

A másik: Ugyebár, maga is észrevette, hogy a sósvízben könnyebb úszni, mint az édesvízben.

Egy másik: Igen; az ember szinte lebeg! Hogyha elhagyná magát, elvinné egy hullám, mint valami pölyhőt.

Egy másik: Megy az úzás?

Egy másik: Menni megy, de nem szeretek háton úszni: belemegy a víz a fülembe.

Egy másik: Bevallom, hogy még nem tudom jól a tempókat. Tegnap az uram mutatta egy padon, hogyan csináljam.

Egy másik: Az ember a maga multságára fürdik. Én nem szeretem ezeket a kunsztokat.

Egy tudóveszes férfi vászonszékekben ül, nézi a fürdőzőket. Sovány, fájdalmas feje melanholikusán viseli egy széles szalmakalap terhét, egy fehér - zölddel bélelt - napernyő vet reá árnyékot, folytonosan izeg-mozog. Más és más helyre ül, a székét cipeli maga után, úgy rémlik mindig, mintha utoljára ülne le. Könyöke, térdje kiszögellik a ruhájából. Nagy, mohó szája egy kis-kis életet keres.

Egy kabinból hirtelen kijön egy öreg pap fekete fürdőkosztümben.

A nők egymásnak mutogatják és tisztelettel sutognak. Bádogcsöbröt és fehér kendőt hoz magával. A tengerhez megy, apró, szapora lépésekkel tipeg, megnedvesíti ujjait a vízben és keresztet vet magára. Az évek által egészen megaszalva, szemérmesen mutogatja fonnyadt testét, félkörbe görbed és annyira lapos, hogy elől-hátul olyan, mint a deszka.

A nők egyszerre elhallgattak, mintha mindjárt elkezdene misézni. A pap megtölti a csöbröt, felemeli és hideg vizet önt a koponyájára, lábait összeszorítja, gerincét peckesen kifeszíti, az árnyéka szénfeketén nyúlik el a tenger üvegzöld tükrén.

Csőbrét a földre dobja, fejét a kendőbe bugyolálja, összeköti az állánál, bemegy a hullámokba, lehajlik, hogy gyorsabban előre jusson, aztán a hátára fekszik és kitárt karokkal ring-ring előre.

Szabályosan hajlítja combjait, térdeit a víz alatt, erőteljesen löki ki őket. A rohanó hullám elragadja. Már csak a fehér kendővel átkötött fejét látni és mikor egy hullám felemeli őt, hasonlít egy kiérdemesült és elkallódott ébenfa-feszülethez, amelyet a hullámok ide-oda cibálnak, néha pedig mintha szalmazsákon feküdnék és az állát azért kötötte volna fel, mert fáj a foga.

XXXVIII

Vízi idillek

Vernet-né egy testhez tapadó, csinos - hús-színű és áttetsző - fürdőruhát választott. A tekintetek úgy szálltak rá, mint a darazsak. Érti a darázscsípést és tettet, hogy megriadt és szégyelli magát. A nedves szövet olyan vékony, mint a cigarettapapiros. Az ujja hegyével húzogatja, csapdossa, de a szövet visszaesik és hozzátapad. Mohó vágyak cirógatják. Micsoda boldog szerelmes tudná ilyen szorosan magához ölelni ezeket az édes idomokat.

Vernet-né a rucát utánozza, lekuporodik a földre. Köréje csoportosulunk, egész sereg imádó. Hogyha csak egy hüvelyknyi kandikál ki a húsából, hamisan hunyorgatunk. Mindegyik férjnek a másik feleségére fáj a foga és elfelejti az övét. Mulatunk.

A hölgyek is mulatnak. Mikor egy férfi kijön a vízből nedves hajjal, csuromvizesen, klasszikus formákkal vagy göthösen, felbecsülik, mosolyognak, köhögne. A két nem között diszkrét jelváltás folyik. A fürdőköpeny abban a pillanatban nyílik ki, amikor az érdeklődés a tetőpontjára hág s aztán hirtelen összezsugorodik. Keblek tárulnak föl és gömbölyű csípők lassan hullámoznak.

Azután játszunk. Egy fürdő nő lefekszik, a serény kezek dolgoznak, fövennyel temetik be. Legkiemelkedőbb pontok a lábak és a mellek. Sürgés-forgás, a nő egyet sóhajt és mindenki összegabalyodik. Segítségért kell kiáltanunk. Mindenki részt vesz a munkában. Egy úr a nő combjára pályázik, egy másik a has mellett marad. Két másik úr közös erővel a csípőket ragadja meg. Láncot alkotunk, mint a tűzoltásoknál szokás. A nő mindenkivel egyszerre küzd, kuncog, a kacagás rázza a testét. A játék édes, meleg és jó.

Felkiált:

- Csak a nyakamba ne! Csak a fülembe ne!

Már készen vagyunk. A nő eltűnik a homokban egész az álláig. Keresnünk kell. Szabadon csak a feje marad. Akkora, mint egy gombostű feje. A férfiak nem tudnak mit csinálni. Törölgetik a homlokukat, az étvágyukról beszélnek. A nő a fövenydunyha alatt azt mondja, hogy meg fog halni; alig lélegzik, a szemeit lecsukja, elalél, arca kigyullad.

Ki következik?

Vernet: Senkinek sem lesz baja. Nézzék, Vilard-ék most mennek be a kabinjukba.

Vilard-ék híres házasságok, a szerelmükről mindenütt beszélnek. Már régóta egybekeltek, de most is úgy szeretik egymást, mint a mézeshetekben. Együtt vetkőznek le a pap kabinjában, aki Vilard nagybátyja, együtt fürdenek, úszni tanulnak, fogják egymás kezét, integetnek, sikonganak az örömtől és karonfogvást jönnek ki a vízből. A szerelemtől lesóvágyodtak, csokoládébonbonokat szopogatnak, amelyeket átadnak egymás szájába, heves csók kíséretében. Lángolnak, emésztik magukat, nem törődve a környezet vicceivel és az orvosok tilalmával. A férjnek minden hat hónapban szanatóriumba kell vonulni.

Vernet: A víz oltja a tüzet. De még a tenger se csillapítja le őket. Sőt izgatja. Mindjárt meglátja.

Henri: Mit látok meg? Hisz már bementek.

Vernet: Majd meglátja, csak várjon.

Orrcimpái reszketnek, mintha valami jó ételt szimatolnának. A férfiak megfeledkeznek a nőről, aki fövenykoporsójában halottat játszik, nézik a kabint és tanácskoznak.

- Láttá?

- Nem, maga téved.

Néhány lépést előremennek, meghajolva.

Henri: Mi van itt? Mintha nyulat lesnének.

Vernet: Csitt! Nem látja, hogy mozog?

Henri: Mi mozog?

Vernet: A kabin. Nézze csak, látja?

Henri: Nos és? Minden kabin mozog, ha fúj a szél és ha van benne valaki.

Vernet-né: De az attól mozog, ami bent történik.

Henri: Nem értem.

Vernet-né: Hogy lehet ezt nem érteni? Ne legyen gyerek. Igen, igen, minden fürdés után, minden alkalommal, még itt is, ezeken a csupasz deszkákon, ebben a szűk kis kalickában. Még itt is...

Vernet a kezével gesztikulál, kéri, hogy hallgassak, ne zavarjam a mulatságában.

- Gyorsan adjanak ide egy látcsövet - mondja valaki.

Nagyszerű látvány. A nők oldalról sandítanak oda. Az eltemetett nő is felkönyököl és a hullámokban egy másik fürdő nő megmerevül, mozdulatlanul, peckesen, a hullámok csapdossák, mint egy nyugtalan najádot.

De az öreg pap visszajő a vízből, apró, szapora léptekkel tipeg a parton és kopog a kabinja ajtaján.

Didereg, csöpög róla a víz, bádogcsöbrét a hóna alá veszi, hasonlít egy regebeli kereskedőhöz, aki ítéletidőben szerzi be portékáját, melyre a legközelebbi boszorkányszombaton lesz szüksége, és most kopog az ajtón, hogy nyissák ki neki.

XXXIX *Nagy leszek*

Egyre jobban szeretem a barátaimat, csupa számításból. Nem sietek a cél felé, a jóvá nem tehető pillanat felé, amikor Vernet-né a szeretőm lesz.

Szerencsére Vernet - ahogy mondják - állandóan a nyakunkon ül, s szeretném megőrizni iránta érzett zavartalan tiszteletem és feltétlen szeretetem. Olyan vagyok, mint a többiek: csakis a jó és becsületes érzések öntenek belém erőt. Az erkölcsi piszok még akkor sem boldogított, amikor becsületet szerzett és célhoz vitt. Vernet barátsága drága nekem és félek: szívének a jóságára majd talán lelkiismeretfurdalással kell emlékezmem. Addig is, míg Vernet-né riadozása késlelteti a házasságtörést, a vágyaim megvalósulása elé szüntelenül akadályokat gördítek.

Padlásszobámban hogyha túlontúl felizgulunk, hogyha csókjaink kihoznak a sodrunkból és a játék már komolyra fordul, hallgatózom, a lépcső felé neszelek, valami zörejt hallok. Gyakran nagyon is korán mondom ezt, sietve verem félre a harangokat.

Vernet-né: Hát nem szép, hogy így szeretjük egymást?

Minthogy csak egy székem van, magam ülök rá s a térdeimet dörzsölve meginvitálom Vernet-nét, hogy csücsüljön rá. Nem akar. Erre átengedem a helyemet és együtt lapozgatunk a verses-füzeteimben. Észrevette, hogy érzékeny vagyok és minden versemet nagyon dicséri.

Henri: Igen, ezek nem rosszak. Tíz perc alatt írtam, reggel három órakor, mielőtt lefeküdtem volna. Éjjel tudok legjobban írni. Akkor száll meg az ihlet, amikor alszom. Felkelek, gyertyát gyújtok, egy papírszeletre írom verseimet és újra visszafekszem az ágyba. Tízszer keltem fel; a derékaljam tele volt gyufaszálakkal.

Ezeket a verseket egy fa alatt írtam, szakadó záporban. A füzetem átázott. A plajbász elmaszatolódott, mint mikor az ember tintával ír itatóspapírra.

Hogy ezeket mikor írtam? Azt nem mondhatom meg...

Vernet-né: Miért? Miért?

Henri: Egy nő hátán irkáltam, igen, amíg a harisnyakötőit igazította. Fogadtunk. Nyertem. Egy tucát van belőle. Olvassa el. Nem is olyan rosszak.

Vernet-né: És mibe fogadtak?

Henri: Az íróasztalban. Abban, amin írtam!

Honnan veszem ezeket a dolgokat, amiket elmesélek? Elmondom minden versem történetét, sikereimet, hogy mennyi fáradságomba kerültek, egymás után bökök rájuk a kék ceruzámmal, adom a bankot.

Szabad kezemmel cirógatom Vernet-né idomait, az arcát. Visszalök. Újra kezdem. Cicázunk. És mikor azt mondja: »Csinosak!« - önkéntelenül összeborzongok és erre ő mindig kijavítja magát:

- Nem csinosak: szépek!

Vernet-né: Nem féltem magát: sokra viszi.

Rázom a fejemet és adom a hitetlent.

Vernet-né: Bizony, sokra viszi. Én mondom magának, biztos vagyok benne. Nem tudom, miért, de valami ezt súgja nekem, Victor Hugo meghalt: maga lesz a második Victor Hugo.

Ezúttal tiltakozom:

- Ó, nem, bocsánat!

Ő azonban nem enged, makrancoskodik: el kell hinnem.

- Hát jó! Én leszek a második Victor Hugo.

A kedves asszony ebben a pillanatban őszinte. De ha két vagy három héten belül nem teljesül a jóslata, el fog csodálkozni, sokallani fogja az időt és kételkedni fog a tehetségemben.

XL

Az irodalmi mandarin

Az ízlését folyton pallérozom.

Vernet-né: Rendezzen be a számomra egy kis könyvtárat.

Henri: Szívesen.

Vernet-né: Milyen könyveket választana?

Henri: Mindenekelőtt a *Bovaryné*-t. Ez egy nő története, aki egy kicsit hasonlít magához. Nem tudja, hogy mit akar és ebbe belehal.

Vernet-né: Szegény nő! És legalább jól van írva?

Henri: Nna, meglehetősen.

Vernet-né: És nincsenek benne pikáns dolgok?

Henri: Pikáns dolgok?

Vernet-né: Igen, mint Zolában, olyan erős kifejezések?

Henri: Nem, nincsenek. Tiszta, mint a maga lelke, és fényes! Megnézheti benne magát.

Vernet-né: És ki írta?

Henri: Flaubert. Flaubert Gusztáv.

Vernet-né: Ismerem. Maga gyakran beszél róla. Nem az írta azt a furcsa című könyvet, hogy is híjják csak: *Szent Antal megkísértése*? Ez unalmas lehet.

Henri: Nagyon unalmas. Nem is ajánlom; nem bírná végigolvasni.

Vernet-né: És aztán még mit választana?

Henri: Pár kötet Balzacot.

Vernet-né: Olvastam tőle. A leírásai untattak. Mondja csak, minden könyvben vannak leírások?

Henri: Minden könyvben akad.

Vernet-né: Akkor inkább semmi Balzacot sem, ha maga is úgy akarja.

Henri: Rendben van. Csak úgy említettem. Különben a maga nézetén vagyok. A leírások összezavarnak: elvesztjük a mese fonalát és ez bosszantó.

Vernet-né: Hát még mit választana?

Henri: Valóságos társasjáték! Egy kevés Goncourt-t, nagyon keveset, kaviárul.

Vernet-né: Mind a kettőt ismerem. Sokat beszélt róluk. Ugye, ez az a két testvér, aki egymást annyira szerette?

Henri: Imádta.

Vernet-né: Kedves volt tőlük. Melyik halt meg a kettő közül?

Henri: A fiatalabbik.

Vernet-né: És melyik volt a jobb író?

Henri: Természetesen a fiatalabbik, hiszen az már meghalt.

Vernet-né: És mit választana a Goncourt-októl?

Henri: *Renée Maupérin*-t. Ez egy fiatal lány története, aki nem tudja, hogy mit akar és ebbe belehal.

Vernet-né: Szegény leány! És aztán?

Henri: *Germinie Lacerteux*-t, ez egy cselédleány története.

Vernet-né: Jaj, csak cselédet ne. Vagy a cselédek is tudnak szeretni?

Henri: Akarja a *Madame Gervaisais*-t? Ez Rómában történik.

Vernet-né: Szeretem az útleírásokat.

Henri: *Philomène nővér*. Egy kórházi apácáról szól.

Vernet-né: Az emberi szenvedés van benne festve? Ugye: akkor inkább nem. Minden pillanatban rosszul leszek. És mit választana Zolától?

Henri: Semmit, sértené a finom ízlését. Kérdezte a véleményemet: íme, kimondom.

Vernet-né: De egy választékos könyvtárba kell Zola. Férjes asszony vagyok. A finomkodásnak is vannak határai. Csak nem tart holmi bakfisnak? Véletlenül a kezem közé került a *Germinal* és a *Föld*. Elolvastam belőle néhány borsos részletet, amelyek a legnagyobb zajt verték és nem is találtam olyan borzasztónak! És aztán nem szabad oly szigorúnak lenni, nem szabad mindig a legelsőrangú munkákat szem előtt tartanunk, a hibákat is meg kell bocsátanunk. Engedje meg tehát, hogy néhány Zolát is belevegyünk.

Henri: Akár valamennyit, kedves asszonyom, szívesen.

Vernet-né: És aztán?

Henri: Talán elég is lesz egyelőre. Holnap majd folytatjuk. Néhány polcot megtöltünk a női prózaírókkal és keresünk majd olyan költőket is, akik csintalan versikéket ókumláltak ki a hölgyek számára.

Vernet-né: Ne feledje el, hogy a maga jövőre műveinek egész polcot szánok, a polcselyemmel lesz bevonva és azon állnak majd a könyvei díszkötésben.

Henri: Az önért dobogó szívem hártájába burkolva, azokkal a vaspántokkal ékesítve, amelyeket most belém ver. Ez lesz csak az igazi díszkötés. No, menjünk ebédelni!

XLI

Templomok és temetők

Ebéd után gyakran meglátogatunk egy-egy temetőt, a környék összes temetőit, ahány csak van. Először is elolvassuk a keresztek feliratait. Hogyha egy kisgyermek epitáfiumát olvassuk, felkiáltunk:

- Szegényke!

És hogyha egy öreg keresztjénél állunk, így sopánkodunk:

- Eleget élt, ne sajnáljuk őt: inkább azokat szánjuk, akik itt maradnak.

Hogyha véletlenül sírra lépünk, sietve elkapjuk a lábunkat és vigyázatosan félretoljuk az utak magas fűvét. Egy fekete csirke rebben el csipogva: megborzongunk.

Vernet-né: Hátha egy lélek volt!

Vernet: Akkor nem merne felszállni; nem látod, hogy fekete, mint az ördög.

Ez az első tréfa. Félelemből tréfálunk. Azután úgy megyünk be a templomba, mint a hideg vízbe.

Vernet: Hiába nem vakbuzgó az ember, ezért az ilyesmi mindig hat rá.

Marguerite csuklóig mártja kezét a szenteltvízbe és minket is meginvitál rá. Nem tudván visszautasítani, letörölöm a zsebkendőmmel, és Vernet, aki nem annyira istentelen, mint én, az ujjá hegyére vesz pár csöppet. Amikor látjuk, hogy ezt a frivolságunkat az ég nem torolja meg rögtön, vérszemet kapunk: úgy tekintjük a templomot, mint közönyös amatőrök, és a kalapjainkat is feltennők, hogyha nem esne jól a hús levegő. A templom kopár és nyirkos, de a szószék és lépcsője olyan ódon fából van, hogy Vernet makacsul a renaissance-stílust emlegeti. Megtapogatja a karfát és felmegy, kinyitja a szószék ajtaját, kapirgálja a cirádákat, szagolgatja a molyrágásokat és szónokol:

- Szeretett híveim!

- Ugyan, Viktor! Ugyan, nagybácsi! - kiáltanak rá Vernet-né és Marguerite, akik térdenállva imádkoznak.

Én is egyetértek velük. Vernet enged, a hangja dörgése megijesztette. A templom, mintha megsértették volna, öblös boltozataival teljes erővel visszaverte a szavait, Vernet pedig elharapja a tréfát és szégyenülten lesompolyog a szószékről.

Tiszteletteljesen bámulja az üvegfestményeket, a pásztorbotokat és a göndör báránycáákat, amint állukat szelíden keresztbe tett lábaikra hajtják. A nők bevégzik az imájukat, sétálok, kalapommal verdesem a lábaimat, csodálom a katolicizmust, nem mint vallást, de mint költészetet. Kopogok a márvány padlón, hogy élvezzem a visszadübölgő ekhót.

Megyünk kifelé. Marguerite újra őrt áll, tenyerét teleöntötte szenteltvízzel. Már késő, mint-hogy ki is mentünk. Szárazon köszönünk, kifeszítjük a mellünket és már a portál alatt is dacosan tekintünk, megkönnyebbülve vetjük le a kellemetlen feszt. Az arroganciánk visszapattan, mint a legázolt fű. Vernet szidja a papokat.

Vernet-né: Mégis kell hinni, valamit, nem mindent. Én is nevetségesnek találom a dogmákat és a ceremóniákat. Hiszek istenben, csak benne hiszek és kicsit az ördögben is.

Marguerite pipacsokat tép egy sírról. Hogyha valaki egy kicsit biztatná, a blúzába dugná. Tépdesi a vörös leveleket és a homlokára nyálazza.

Én nemtörődömből vagy dacból rugdosom a göröngyöket, megyek az utak peremén és tiprom a halottak lábait.

Vernet: Itt már jó a levegő!

Vernet becsukja a temető kapuját.

A torony körül a hollók keringenek, kárognak, ingerlik a torony néma kakasát, hogy kukorékoljon.

Vernet: Nézzétek, itt vannak a fekete csuhások.

Nevet. Mi is vele nevetünk.

XLII

Népiesek vagyunk, a kutya-fáját!

Mi már annyira egyszerűek vagyunk, hogy nekünk semmi se elég egyszerű. Minden tanyánál megállunk, hogy tejet igyunk. Csak Marguerite, aki kevésbé egyszerű nálunk, meri bevallani, hogy undorodik a tejtől.

- Van, lelkem, fekete kenyere? - kérdem a parasztasszonytól.
- Már bizony fehér ez, tekintetes úr, a péké se lehet fehérebb.
- Ó! - sóhajtunk fel és kétségbeesünk.

A jó asszony nem ért minket. Sohase érthet meg.

Székkal kínál bennünket és veszekednünk kell, hogy leülhessünk a bicegő és fényes fapadra, amelyet a sok nadrág ülepe politúrozott ki.

A jó asszony tátott szájjal ámul-bámul, mindegyik kezében egy-egy széket tartva.

- Ezeken kényelmesebb az ülés - mondja. - Vadonatúj a fonása.

Felkelek.

- Értsen meg, drágám, hagyjon itt ülni a padkán. Mert mindjárt lecsücsülünk a földre, törökösen, jó »népiesch«-en. Értse meg már végre: nem azért jöttünk ide, hogy kipróbáljuk a maga új székeit.

Aztán hozzáteszem:

- Egy-kettő! Hogyha nincs fekete kenyere, ide azzal a fehérrel és hozza a tejet.
- Hát igazán tejet akar a tekintetes úr?
- Persze, hogy tejet, jó asszony, néné-m-nyám! Azért jövünk a tanyára, hogy tejet igyunk. A tanyákat azért találták ki, hogy a sétáló emberek tejet igyanak, ha melegük van és elfáradnak.
- De, tekintetes uram, csak hogy egy csöpp tejem van még vacsorára. Még meg se fejtem a teheneket.
- Fejje meg. Csináljon rántottát is!
- Akkor várják meg, míg a tyúkjaik tojnak. Az összes tojásom eladtam a piacon.

Csüggedten nézek a társaimra.

- Itt a tanyán igazán nem érdemes úgy élni, mint a városban. Menjen. Öljön meg egy házi-nyulat.
- Mármint nyulat? Nem tartok én nyulat, majd bolond leszek. Mit csinálnék vele? Annyit zabál, akár egy tehén; aztán mit adnak érte? Semmit.
- Beszéljen vele - mondom Vernet-nének és leülök.

Ő jobban tud a nyelvén, kérdezősködik a dolgairól, a szokásairól, hogy él, dicséri, milyen jó színben van és milyen kövér, így akar ennivalót szerezni tőle.

- A jó mezei levegőtől ilyen piros.
- Jaj, drága naccsága (mindnyájunkat roppant megtitúlál), arra sincs időm, hogy lélegzetet vegyek!
- A fiai mindig künn vannak?
- Hát majd itthon ülnek a szoknyámon.
- Ugye, virgoncok és szépek?
- Megvannak, köszönöm; nem azér, hogy az anyjuk vagyok, de vasárnap, mikor misére mennek, igazán helyesek.

- Várandós? - kérdi Vernet, aki nézi az asszony kötényét, míg Marguerite kenyérmorzsát dob a baromfiaknak.

- Dehogy, tekintetes uram, most nem. Ez még az utolsótól van! Aztán meg - folytatja - mi öröme telik az embernek abban, hogy a hasa megdagad, aztán leapad, mindig és mindig újra? Már énnekem csak jobb így, hogy mindig ilyen maradok.

És nevetni kezd, reng a hasa, lisztporos szoknyája is belerázkódik.

Vernet a sárga, kopott falak mentén sétál, nézi egy almárium belsejét, az üstöket, a többi csiricsárét, meg is akar venni egyet a kandallójára, megáll a virágos tányérok előtt, amelyek a falécek mögött vannak szépen sorjába állítva.

- Eladja ezt a tányért, nénémasszony?

- Azt a tányért? Uramjézus, hát már minek?

- Beakasztanám az ebédlőmbé. Megfizetném. Mennyiért vesztegeti?

- Én öt souért vettem darabját.

- Itt van érte húsz sou.

Szegény asszony kérdi, miért adnak neki egy frankot azért a tányérért, amely neki csak negyed frankjába került, és amelyből rendszeren enni szokott.

- Tekintetes úr - mondja - tessék egy másikat elvinni. Ez csempe.

Vernet vállat von. Megyünk, de vissza fogunk jönni. Mi mindig meg szoktuk ezt ígérni.

- Csak jöjjenek, ha tetszik - mondja az asszony.

Felajánlom Vernet-nek, hadd vigyem én a műtárgyat.

Udvariaskodik. Én nem engedek.

Vernet: Akkor vigyük felváltva.

Henri: Jó. De figyelmeztessen, mert valahogy megfeledkezem róla.

Kevés idő múlva tényleg nem is gondolok rá többet.

XLIII

A szabad ég alatt

Az úton kevesebb a veszély, mint a szobámban. Marguerite itt van. Vernet vigyáz ránk. Csak a szemünk rebbenésével, a kezünk szorításával és csípőnk dörzsölésével flörtölünk. Fogócskát játszunk! Hogyha megfogom Vernet-nét, felemelem és érzem a teste súlyát, amint az enyémre lankad. A ruhái és a bő ujjai miatt rosszul fut, és minél inkább megközelítem, annál lassabban szalad. A heve abban a mértékben lankad, amint a köztünk lévő távolság kisebbedik.

Pihem, leültetem egy mérföldköre, várom, míg lélegzethez jut és beszélek neki erről-arról.

Henri: Maga olyan könnyű, mint egy kis agár, mint a pihe, mint az árnyék, s azt hittem, mégis meghalok édes súlya alatt.

Vernet-né: Juj, de melegem van! Maga engem megöl!

A nyaka kis hajszálai összetapadnak. Belemártja lábát a füvek hűvösségébe. Ide-oda rángatja a fejét, hogy a nyakáról lehulljon az izzadt haj, mozgatja csuklóit, hogy ujjaiába beömöljön a friss levegő, a válláig suhanjon és a hóna alá kússzék.

Úgy hancúrozunk, mint a gyerekek, Vernet baráti felügyelete alatt. Én is bácsiznám őt, akár Marguerite, de félek, hogy felkeltem benne az alvó oroszánt.

Vernet-né kéri, hogy legalább a férjét tiszteljem, hogyha már őt nem tisztelem.

Félrehívom Vernet-t, aki most tányérjával a hóna alatt egy ágat tépdés.

Henri: Milyen huncut a kedves felesége!

Vernet: Sohasem lesz fiatalabb.

Henri: Nem félti?

Vernet: Kitől? Mitől?

Henri: Én nem tudom, de az ön helyén én nem lennék olyan nyugodt.

Vernet: Miért?

Henri: Mert a felesége fiatal és én - még fiatalabb vagyok.

Vernet: Feltétlenül bízom benne.

Henri: Helyes. De bennem is feltétlenül bízok?

Vernet: Önben is.

Mereven nézett rám, komolyan és jóságosan. Ez az egyszerű szó sokkal inkább megindított, mint ahogy szerettem volna. Megrázom Vernet kezét.

Henri: Igaza van, kedves Vernet. De csak úgy, általánosságban beszélünk, nem célzunk senkire. Mi lenne, ha megtörténne!?

Vernet: A feleségem mindenekelőtt az arcába köpne.

Olyan határozottan mondja ezt, hogy el kell fordulnom, érzem a nyál fröccsenését. Kényszeredetten mosolygok.

Henri: Persze, hogy szó se lehet rólam. Még egyszer mondom, hogy csak hipotéziseket állítunk fel, a legrosszabbat tesszük fel, mint két iskolatárs vagy bajtárs kérdezzgetjük egymást, mi lenne, hogyha a felesége megcsalná.

Vernet: Egyszerűen lelőném.

Én is a pártjára állok. Vernet csak azért is az ellenséges mezőnyre akar tuszkolni. Kicsit nagyon is indiszkrétkedtem, kérdéseimmel talán mindent elárultam.

De nem, csak tréfáztam, ugye, és úgy nevetek, hogy fogaim összezsúszottak. Múló, kéjes borzongás ez, amely gyorsan elmúlik. Szép fehér úton járunk fényes nappal, a verőfény szikrázik, két sövény közt megyünk, melyek átitatnak illatjukkal, és a szívem ver, elfog a pánik, mint rémektől népes, fekete éjszakán.

Aztán nemsokára elmúlik ez is.

- Ennek a Henrinek - kiáltja Vernet a feleségének - különös bogarai vannak!

Nem engedem tovább beszélni, mind a kettőjük kezét az enyémbe kulcsolom.

- Drága barátaim, inkább az életem vesszen el, mint a mi jó barátságunk!

Vernet-né: Miért ilyen ma?

Henri: Az örömtől, hogy önöket megismertem. A szívem, lelkem örül.

Boldog vagyok, hogy egy koldus jön felénk. Meghallotta a hívásomat. Rendszerint egyetlen koldusnak se szoktunk adni. Eszünkben sincs. Vernet-né például arról álmodik, hogy egy házi koldusa legyen, hogy mindennap meglátogathassa fönn, a sok-sok emelet fölött, a padlás-szobájában, hogy vigyázzon az erkölcsére, de a koldus senki mástól se fogadjon el pénzt, csak tőle és így lassanként megtollasodjék.

- Adjunk - mondom - legalább ez egyszer!

És kihúszom a zsebemből Vernet és Vernet-né bugyellárisát, amely éppen nálam van.

Hazamegyünk, topogunk a porban, meg vagyok elégedve a napunkkal, elfáradtunk és éhesek, szomjasok vagyunk, akár a farkasok.

XLIV ***Kéjutas***

Cruzék hajóján vagyunk, amelyet hiába mostak le ma reggel, át van itatva az angolna nehéz, fülledt szagával. A hajó fenekén, ahol rendszerint a köteles kosarak állnak, eldugtuk elemő-zsiás kosarainkat. Vernet már előre figyelmeztetett:

- Borzasztó, hogy mennyit eszik az ember a nyílt tengeren!

Cruz atyó a kormányrúd mellett ül, egyik embere a hajó orránál áll, figyelnek bennünket, jeleket adnak. Zavaros vidámságtól kőtyagosodtunk meg, amint Cruz atyó mondja, mindenki óbégat egy kicsit. Távolban a disznóhalak mozgatják fekete uszonyaikat és Cruz állandóan, csökönnyösen kiabál, hogy odacsalogassa őket:

- Hé, Jean testvér! Jean!

Apámnak ötszáz juha volt.

És én voltam a pásztorlányka...

énekli Vernet olyan hamisan, hogy a kutyák vonítani kezdenének rá.

Nem vagyok közlékeny. Vernet-né nyugtalanít. Elsápadt; minden ok nélkül mosolyog, most ásít a szélre, most felbiggyeszi az ajkait, mintha erőszakosan egy titkot tartana vissza. Ügyesen előkészíti a közönségét.

- Úgy érzem, nemsokára tengeri betegséget kapok! - mondja.

Aztán elfordul és hány.

- Fogja a fejét - mondom Vernet-nek.

- Ugyan! - mondja Vernet. - Ez jót tesz neki.

A rétre vezettem ki őket

S tizenötöt felfalt az ordas.

A halászok vihognak, pedig alig mernek, állukat a tornaingükbe dugják.

Marguerite Vernet-néhez közeledik, mint betegápolónő, a fülébe súg néhány szót, melléje áll, a gyomruk közös ütemre háborog.

*De arra jött egy jó fiú
És visszaadta mind, de mind.*

énekli Vernet.

Háton fekve a tengeri betegség elméletéről beszélek, lusta frázisokat mondok, lassan kúsznak a nyelvemen, csendek szakítják meg, sóhajok és felszisszenések, amelyek csillapítanak.

A betegség szemünkön hatol belénk. Nézünk a horizontra. Éhomra nemigen betegszik meg az ember, de többet szenved. Ha ettünk, a betegség gyorsan jön és éppolyan gyorsan el is múlik. Az is megесik, hogy az ember egyáltalán nem kapja meg. Múltkor a kikötőben, egész nyugodt időben kapták meg az utasok.

- Maga ma nem kapja meg - mondta nekem Cruz - egészen jó színben van.

Erre azonban rögtön követem a hölgyek példáját, fejem a hajó korlátján ráng, amíg Vernet eszeveszetten rikácsol:

*Ha majd fehér juhom lenyírom,
Tiéd lesz a gyapjúja mind!*

Pokolian tréfál, megköszöni, hogy enni adtunk a halaknak és megtakarítottuk a gyógyszer árát. Két émelység közt, én és a hölgyek, egymás iránt érdeklődünk, átkiabálunk egymásnak:

- Már jobban vagyok; csakhogу elmúlt...

- Újra kezdődik! - mondja Vernet, aki beleszól a panaszainkba és kajánul örül a bajunkon, torkaszakadtából ordít:

*Én nem a gyapjút akarom,
De a szívedet, édesem...*

Egyszerre megáll, köhög és köpköd; ezt mondja;

- Cigányútra szaladt az ebéd!

És Cruz halász mellé megy, nekifohászkodik, a törzse kilóg a bárkából, arcát korbácsolja az összecsapó hullámokból ráporzó tajték, akár ki is bukhat és el is merülhet.

Gyomraink csődöt mondtak. A hajó ugrándozik és ágaskodik. Cruz elfordítja a kormányt, egy visszacsukló hullámnak megyünk, finom, maró, csípős eső fröccsen ránk és beszenteli agóniánkat.

A hajó utolsó állomása felé viszi a különböző helyeken felszedett haldoklókat. Egyik helyről a másakra görgetjük szintelen fejünket. Mikor Vernet-nébe botlom, ezt mondom neki:

- Szegény barátnőm!

Vernet-né pedig így felel:

- Szegény barátom!

És megyünk-megyünk, mindenki mohón vágyik egy talpalatnyi szárazföldre.

Cruz matróza kifeszít egy vitorlát, tiporja a lábunkat, aztán a kérésünkre mind a ketten enni kezdenek, s úgy rémlik, hogy minket tömnek étellel, a torkunkon az undor, és a szívünk elfullad és majd szétpukkad.

- Hé, Cruz atyó! Messze vagyunk még a kikötőtől?
- Hát, Vernet úr, bizony a szél szembe gyön és nemigen fúj előre.
- Drága, jó Cruz atyó, ugye nemsokára megérkezünk?
- Hát, ha egy gőzöshöz lennénk kötve, akkor hamar megérkeznénk, egy óra alatt, akár három-fertály óra alatt is.
- Édes, jó Cruz bácsi, éjszaka előtt megérkezünk?
- Megérkezni megérkeznénk, naccsága, de látja, hogy szembe jönnek a hullámok.

Megfordítjuk kábult és súlyos fejünket, észrevesszük a világítótornyot meg a lámpáját, amelyet az alkony előtt tűzzel. Itt van egész közel! Elég lenne kinyújtani karunkat és belekapaszkodhatnánk. De jön az éj. Eltűnik a nap, a világítótorony lámpája kigyullad, s közte és közöttünk a távolság ugyanaz marad. Már le is mondtunk a kikötőről és az émelygés csillapodtával valami tompa álméletet élünk. Félhomály borul ránk. A hajó lámpásai megvilágítják a vitorlát és a hajó kéveszámra emeli fel a hínárt. Csak a hullám locsogását lehet hallani, mint hogyha egy terítőt ráznának és a két tengerész állkapcsai rágcsálnak, az elemózsiás kosarakon és az üvegeken ülnek. Tagjaink elzsibbadtak, semmit sem tudunk. Akár meg is halhatnánk.

- Még egy kurta órácska - mondja néha Cruz halász.

De aztán hozzáteszi, nagy sokára, egy évszázad múlva:

- Igen, azt hiszem, egy óra múlva, vagy másfél óra múlva itt a kikötő!

Miért mondja ezt? Inkább hagyná, hogy szundikáljunk s ne tudjunk semmiről.

Én csípem a testemet és nagy erőfeszítéssel mozdulatlanul állok.

A takaró árnyában találkoztam Vernet-né kezével és most fogom. Picike, nem remeg, olyan mint egy halotté.

Cruz, egyik hullámhegyről a másikra cirkálva, mégis halad előre. Távoli hangja értesít minden veszélyről.

- Kis híja, hogy neki nem mentünk egy sziklának.

Keresi a kikötő tüzeit, amelyek úgy tekintenek majd ránk, mint a macskaszemek.

Csörlő kellene, hogy kitehessenek bennünket a földre. Mikor a hajó súrolja a partot, meglepődünk. Segíteni akarok Vernet-nének, hogy felkeljen, de az a kéz, amelyet fogtam, nem az övé volt, hanem Marguerite-é.

Később fogok ezen majd elcsodálkozni. Boldogan lépünk a szárazföldre, mint a részeg hódítók.

- Viszontlátásra, tenger!

Mert még vissza fogunk jönni.

XLV
El kell végre intézni ezt a nőt

Tétován, mint a kerge birka, akinek légy mászott a fülébe, úgy jön föl hozzám Vernet-né, slafrokban.

Henri: Jól aludt?

Vernet-né: Az uram egész éjjel rugdalódzott, olyan vagyok, mintha megvertek volna.

Henri: Pedig a tengeri betegség összebékíti az embereket.

Mert mi igazi szerelmesek módjára disputálunk is, hogy bebizonyítsuk a szerelmünket. Egy alkalommal kallantyúval zártam be az ajtót és csak azután nyitottam ki, miután háromszor átsusogott a záron. Más alkalommal többször megkérdeztem tőle: »Mi baja?« Nem felelt; a távolba tekintett a padlásablakon át, mint a Duzzogás élő szobra, reggeli slafrokban.

Elviselhetetlenek vagyunk egymás számára. Kényszerhelyzetünk kétségbeejt bennünket. Vernet-né eleget játszott a múzsát. Én is eléggé dicsértem már a lelke nemességét.

- Én már - mondom - egyáltalán nem is dolgozhatok.

Vernet-né: Azt hiszi, hogy én afféle frivol nő vagyok, azt gondolja, hogy ez a helyzet nekem nem éppen olyan kellemetlen, mint magának? Szeretem magát, bevallottam; most újra megmondom.

Henri: Bizonyítsa be. Nem adtam rá elég időt? Meddig játssza még az érzőkét, a gyenge mimózát, amely becsukódik, mihelyt hozzáérnek. Vagy azért bánik ily zsugorian a kegyeivel, hogy értékesebbnek tüntesse fel. Régi fogás. Azaz ráfogás - ez az egész szerelme.

Vernet-né: Ne csináljon itt rossz szójátékokat. Mondtam már, hogy majd Párisban, és állok a szavamnak.

Igaza van. Nem feküdhet le a székemre, mint egy utcaleány. Egy ilyen nőnek az elbukásához előkészületek kellene, keret, több bizonyosság, az a biztosság, hogy nyugodtan rendbe hozhatjuk szétzilált ruháinkat. A forma kedvéért megmakacsolom magam. Az asztalomon megmutatok neki egy üres ívet.

Henri: Már nyolc napja van ez így. A tollam olyan nehéz, mint egy szerszám, és annyira felidegesített, hogy már olvasni sem tudok.

Vernet-né: Hisz épp ez ejt kétségbe. De isten a tanúm, hogy ebben a pillanatban a magáé lennék, ha kellene, ha lehetne, odadobnám a nyomorult hírnevemet, csak hogy megmentsem magát. Pirulás nélkül jelentem ki, hogy nyomban a magáé lennék, mert nem akarom, hogy a hibám folytán megakasszam a munkában, s alig várom már, hogy a fejeink egy párnán nyugodhassanak.

- Szeret?

- Végtelenül.

Fejemet a vállára hajtom. Ringatózunk egymás karjaiban, és minthogy ripacs voltom még az áradozás pillanatában sem hagy el, a falra akasztott régi tükörben figyelem a jelenet hatását.

Arcom Vernet-né hatalmas nyakára tapad és az orrom a slafrokja nyílása körül szaglász.

- Elhiszem magának - mondom - és várni fogok; de legalább add ide az ajkadat.

- Tessék - mondja óvatosan.

Egy apáca csókolja meg így az unokaöccsét a fogadószoza rácsán keresztül.

Minthogy a nő okos, kinyitja az ajtót. Én nem sietek és megragadom az ajkát, magamba szívom nedves leheletét, mellem a mellén piheg.

- Hát ezt akartad?

- Hallgass! - mondom neki s a fogaimat összeszorítom.

Ajkaink összekulcsolódnak egy csókban, amely végtelenné nyúlik és fájdalmasan hosszú és fanyar, minthogy utána semmi sem jön, és untig van időnk arra is, hogy közben más dolgokra gondoljunk.

Végre Vernet lépései zavarnak meg.

XLVI *Az úszómester*

Vernet: Drágám, megmondtad Henrinek?

Vernet-né: Nézd, egészen elfelejtettem.

Zavarban vannak, s egyik a másikat unszolja.

- Mondd meg te!

- Inkább te!

Vernet-né: De alkalmatlan lesz neki.

Henri: Csak semmi teketória: ki vele!

Vernet-né: Erről van tehát szó: Marguerite úszóleckéket akar venni s minthogy nincs úszómester, magára gondoltunk.

Henri: Rám?

Vernet-né: Igen.

Henri: Hogy én tanítsam úszni Marguerite-et?

Vernet-né: Igen.

Henri: Érdekes.

Vernet-né: Lásza, máris unja.

Henri: Egyáltalában nem, csak attól félek, hogy nem felelek meg majd a hivatásomnak: mindenesetre igyekezni fogok.

Vernet-né: Marguerite nem fogja nagyon feltartani.

Vakarom az államot.

- De - mondom és minden szavam mellé egy kérdőjelet biggyesztek - nem gondolják, hogy ez egy kicsit...?

Vernet-né fejét rázza:

- Dehogy; szó sincs róla!

Vernet: Mi a baj?

Mind a ketten biztosítanak, hogy semmi baj sincs.

Vernet-né: A világ nem olyan rossz.

Vernet: Különben is fűtülök a világra.

Szégyellem magamat, hogy én vagyok hármunk közül a legerkölcstelenebb és felkiáltok:

- Igen: végre is otthon vagyunk. Akinek pedig nem tetszik...

- Az menjen a sóhivatalba! - mondja Vernet, aki gyakran a szájából veszi ki a szavakat.

Vernet-né: Juj, de boldog lesz Marguerite! Mindig sajnáltam, hogy nem tudok úszni. Ha fiatalabb volnék, két tanítványa lenne. De már elkéstem, ugye, Viktor?

Vernet: Nem mintha öreg lennél, de egyetértek veled abban, hogy ez a sport már a korodnál fogva se neked való. Nem tartom illetlennek, de férjes nőnek sokkal kevésbé való, mint például nekem, és kedves Henri, hogyha Marguerite leckéje után van még néhány szabad perce... Különösen háton szeretnék. Békaúszást már tudok.

Henri: Helyes, Vernet úr. Tárt karokkal fogadom.

Vernet-né: Én majd nézem!

Vernet: Helyes. Különben mit gondol, Henri?

Henri: Hát...

Vernet: Én is annyira megvetem mások véleményét, akárcsak ön, de vannak bizonyos dolgok...

Henri: Igaza van.

Most már nagyban hencegek és fontoskodom és tanítok, mint egy úszómester. Vannak korhadtt hidak. Az ember belepottyanhat a patakba. Mit tesz ilyenkor egy jó úszó?

Vernet: Ha valaki előttünk fuldoklik?

Henri: Hadd fulladjon meg az ipsze. Csak ne heveskedjünk, ne hallgassunk a szívünkre, ne packázzunk a halállal.

Vernet: Persze. És mikor kezdjük?

Henri: Ha parancsolja, már holnap.

Vernet: Rendben van. Idehívom Marguerite-et, hogy megmondjam neki a jó hírt. Igaz, nem kell valami úszószerszám?

Henri: Nem, én egyedül dolgozom, minden szerszám nélkül, feltűrt ingujjakkal. Semmi se kell a kézre és lábra: így úszunk. Csak egy úszóövet vegyenek Marguerite-nek, afféle övet egy gyűrűvel és egy csattal, amibe az ujjamat is be lehet akasztani.

XLVII

Marguerite kisasszony gondolatai

Különös egy lény. Nem él szójátékokkal. Nincs meg a maga nézete a férfiról, a szerelemről és a házasságról. Csak játszik, és ha pózolk, észre se veszi. Beszélünk a zárdájáról, a kedves-nővérekről, barátairól, s kikérdezzük egymást földrajzból, történelemből. Képtelen vagyok kicsikarni belőle valamilyen malacságot, mely úgy csiklandaná a fületem, mint a pávatoll. Semmit se rejteget. Tudatlan. Szeretném megtudni, mit gondol a nemi dolgokról: semmit se gondol. Meglepő! Most jön a zárdából és nincs megrothadva. Elolvasta az árnyékszékek feliratait és nem értette; a kis barátnői perverz disznólkodásaiból, az apácák érzéki cirógatásaiból szűzen került ki, tiszta és nyílt. Ez zavarba hoz.

Véresen vágyakozom arra, hogy meggyóntassam.

- Mit csinált a zárdában?

Terjengősen beszél:

- Felkeltünk, imádkoztunk, megreggeliztünk. Aztán megint imádkoztunk, iskolába mentünk, beszélgettünk, játszottunk és lefeküdtünk.

- És aztán?

- Aztán - több semmi. De furcsa maga.

Mélyen nézek a szemébe, tiszta víz fölé hajlok. Talán farkasszemet akar velem nézni?

- Mit bámul így rám, mint a borjú az újkapura?

Farkasszemet nézünk. Fájnak a pupilláim. A leány mereven néz. Egy züllött nővel van dolgom, aki már ismeri a férfit? Marguerite rettenthetetlen, a karomon kék foltok vannak, mintha kék harisnya lenne rajta, akár egy irodalmi hölgy lábikráján. Mert verekszünk is, hogy tudományos beszélgetéseink után kissé mulassunk.

A verekedés apró és gyors ütlegetéssel kezdődik, amelyet nyomban visszaadunk. Aztán az öklözés jön, végül a dulakodás. A fejével a gyomromba boxol. Kezemet a szívemre szorítom, levegőt szippantok és azt mondom: »Nagyszerű!«

Pihenés közben feszítjük a bicepszeinket; aztán megint nekiduráljuk magunkat, birkózunk, csuklóink feszülnek, combjaink összegabalyodnak. Hogyha felemelem önagyságát, belém harap.

- Jaj - mondom neki, míg lekuporodom a földre - ha férjhez megy, ilyesmiért megveri majd a férje.

- Csak erős legyen!

- Erős és kövér, mint egy vasgyúró. És a hajának milyen lesz a színe? Természetesen barna.

- Inkább fekete és szakáll is legyen.

- Nem szereti a vörösöket?

- Vörös ember, vörös ló...

- Köszönöm szépen.

- Nincs mit. Akar még birkózni?

- Gyerünk - szólok lemondóan.

És mint a megveszekedett kosok, amelyek öklelőznek, kergetőzünk a kert egyik végétől a másikig, dobogunk a csikorgó homokban, rikkantunk marconán, csikorgatjuk a fogainkat.

Vernet fogad a feleségével. Vernet-né közbelép.

Vernet-né: Jaj, megölnöd Henrit.

Henri: Csak tessék hagyni.

Vernet-né: Hadd játsszanak, amíg bírják, olyanok, mint a gyerekek.

Marguerite a térdével erőteljesen meglök, körülhajt a kertben. Azt hiszem, hogy cirkuszban vagyok. Leszegem és felvetem a fejem, mint egy okos cirkuszi paripa és a virágágyakon tapodok.

Aztán kötélre kell ugrálnom, két lábbal és egy lábbal, egyre gyorsabban. Végül Marguerite megadja magát. A fűben hasára fekszik, piheg, a cipője hegyével veri a taktust, egyre lassabban, amíg a lába lepihen és nem mozdul többet.

Súlyos varkocsa mozdulatlan, mint egy kígyó, amely emészt és alszik.

Vernet: Jaj, de nagy csibész ez a lány.

Vernet-né: Fiatal.

Henri: Erős lány.

Vernet: És jókedvű.

Vernet-né: És nem is rossz.

Henri: Áldott lélek!

Vernet: Csupa szív!

Végigmorzsoljuk a fehér rózsafüzért.

Vernet: Mégis azt hiszem, hogy nem valami okos.

Henri: Mondja, nagyságos asszonyom, nem vette észre ön, aki fésülni szokta, hogy a hajának... szaga van?

Vernet-né: Nagyon kövér. Múltkor este bementem a szobájába: aludt a drága, ökleit összeszorítva, pufók arccal. Kitakartam: a haskóján és a combjain bizony már vastag hájrétegek vannak.

Henri: Az ő korában, kár érte!

Vernet-né: Elhízik.

Vernet: Alig szuszog.

Henri: Trampli!

Végigmorzsoljuk a fekete rózsafüzért.

XLVIII

Az első úszólecke

Ma tartatik meg Marguerite k. a., a kitűnő burzsoálány első összefogdosása, Henri úr, a kitűnő író által. Kettőnk közül én vagyok a gyávábbik.

Vernet: Látja, magára bízunk ezt az ártatlan liliomot.

Hogy vegyem a kezembe?

A kis tengerpart olyan, mint egyébkor.

A tüdővész a vászonszéken mélabúsan és sápadtan fordul a nap felé. Vilard-ék is enyelegnek már a vízben. A kabinoknál egy csomó férfi, akik száradnak, kézimunkázó nők, akik minden öltés után az égre néznek. Csodálkozó mozgás támad: valami történik.

Henri: Elkészült?

Marguerite: Igen!

Úszóöve összeszorítja csípőit. Kiugrik a kabinjából, toporzékol, az ujj hegyét nyújtja, amelyet röptében kapok el, mint a lovasz és a tenger felé iramodunk.

- Nini!

Általános csodálkozás.

Úgy magunkra vonzzuk a tekinteteket, mint a delejtű. Marguerite néhányat rúg a hideg vízben, ami kidomborítja a combjait és mindenkinek a csodálkozását felcsigázza.

- Csendesen - intem - csak csendesen!

De magával vonszol, elragad, lefröcsköl. Fuldoklom, minthogy a fürdőben úgy félek a víztől, akár a tűztől, és óvakodva, lassanként adom át magam a hullámoknak. Úgy ülök a vízbe, mint egy zsöllyébe, kétszer, háromszor is visszahúzódok, próbálgatom. Hogyha a víz a hasamig ér, akkor megállapodom. Most jön a dolog neheze. Szájammal olyan hangot adok, mint a fazék, amikor forr. Azt hiszem, hogy hideg dróttal csiklandoznak, vagy hogy inget váltok az utcán, december hónapban, karjaimat szétterpesztem és lassan csúsztatom reájuk az ingujjakat, amelyek mintha fagyos hóból lennének.

Marguerite egy csapásra megváltoztatta a szokásomat. Pocsolunk, és én beléfogódzom, hogy fenntartsam.

- Ne féljen - mondom neki.

Nincs szüksége a biztatásra és hadonász a karjaival, olyan lármát ver, mint egy viháncoló foka.

- Vigyázzon!

Végül engedelmesen hátat fordít nekem. Ujjam bedugom az öv csatjába, sétáltatom tanítványomat a hullámokon, utasításokat adok neki:

- Fel az állat. Be a combot. Egyszerre mind a két lábbal! Lassan, most kilödni a kezeket!

Mindent megtesz, amit tud, szeleburdiskodik, sós vizet nyel, köpköd és sarkával a combjaimba rúg.

A tüdővész a parthoz közelebb húzta székét. Érzem, hogy a parton nevetnek, különösen rajtam, hogy úszómester létemre milyen ügyetlen vagyok. Szeretném Marguerite-et belefullasztani a vízbe és gyorsan tovább úszni. Hiába magyarázok neki és ő hiába iparkodik, éppen megfordítva mozog. Megpacskolom a lábikráit, a vállát, mindent, ami a kezem ügyébe kerül.

- Kedves Marguerite, ne húzza össze magát.

Hirtelenül kiegyenesedik, a lábára áll; aztán lemerül a feje és a tenyerem az álla alá dugom, úgy tartom fenn. Forog a nagyon bő övben. Sehogy se megy. Szeretnék száz méter mélyen nyugodni a tenger alatt! Megkötöttem egy szerződést, most állnom is kell. Ezen az éjjelen az ágyamon fogok készülődni az úszóleckére, lökdösni fogom úti takarómat, amely ott áll összeszíjazva.

Marguerite egészen kifárad. Elég mára. Menjen.

- Rajtam a sor! - kiált Vernet, aki a kavicsokon ülve várakozott.

- Ó nem, most nem. Holnap, majd valamelyik más napon.

Aztán tettetem a süketet, nekirugaszkodom, elmegyek a parttól és haragosan vágom a vizet, fülemben zavart láрма, mintha egy kacaj csengene.

II

Haladunk

Marguerite úszóleckéje a reggeli látványosság. A fürdőzők sohase mulasztják el. Ők a bírák. Meg vagyok elégedve: Marguerite halad és kajánkodna az, aki ezt kétségbe vonná, értem a dolgomat. Az ágyban végzett tanulmányaim, a szobai gyakorlatok meghozták gyümölcsüket és pedagógiai eszközeim is jók.

Hogy egészen Marguerite-nek szentelhessem magamat, elhesseltem Vernet-t, rosszul vezetem, megittattam jócskán, tettettem, hogy reszketek és nagyon nehéz a súlya, talán meg is szakadok belé.

Marguerite-nek azonban ezt mondtam:

- Magából akarok valamit csinálni.

- Jaj, tanítson meg úszni!

Most már nincs lámpalázam, mint az első napon, fesztelenül vezetem. Kezem biztosan mozog. Keveset beszélek. Inkább mindent megmutatok.

Nem mondom:

- Rúgja ki a lábát!

De egyik kezemmel a csatot tartom, a másikkal pedig az egyik lábát ragadom meg, össze-csukom a combjáig s aztán erőteljesen kirántom. Amikor már meglehetősen mozog, a másik lábát veszem kezelésbe. A karjai mozgását is állandó figyelemmel kísérem. Észrevettem, hogy amikor az állánál fogva segítetttem, úgy megcsikartam a nyelőizmait, hogy szinte fájtak. Eztán a mellére tapasztom biztos kezemet.

- Dőljön rá erősen! - mondom neki.

És ő rádől, bizakodva, ujjaim közé siklik két édes mellecskéje.

Miután eleget úszott hason, háton úszik. Ez a mi sikerünk. Néhány lecke után csodálkozunk, mit értünk el.

- Ki a mellet!

Már nem beszélek vele foghegyről, az arcom nem unott. Szavaim meglágyultak. A fiatal leányokat nem ecettel csalogatják. Egyik kezem a csípei, a másik kezem a vállai alatt van, kényelmesen teszem a hullámra.

- Mondja, tart?

- Tartom, tartom. Csak ki a mellet.

És nem is tartom már. Egyedül lebeg, a rémület kellemesen csiklandja, nagy, könyörgő szemekkel bámul rám, szabályosan lélegzik, ahogy parancsolom neki.

Kissé eltávozom és odaintek a Vernet-párnak:

- Az én munkám.

Mosolyognak:

- Nagyszerű!

- Nagyszerű!

De ez nem minden. Óvatosan kezembe veszem Marguerite lábacskáit és tolom előre - csínján - a hullámok taraján. Siklik, mint egy tutaj, kerekeken gurul és a napsugár elől lezárja a szemét. Így passziózunk a part mentén. Bámulatot, irigységet keltünk, és meg vagyok győződve róla, hogy a körülöttünk állók visszatartják magukat, mert szeretnének tapsolni.

Mikor Marguerite elhagyja magát és összekuporodik, így szólok:

- Ki a mellet, különben itthagynom.

A rémülettől fickándozik, feje elmerül, a hullámok a szeme és az ajka szögletében játszanak, melle és hasa a víz színén fekszik.

Ha sápadtabb lenne, ha kibomolna a haja, ha kezével nem cirógatná a csípője körül nyargaló hullámot - mint egy csökönyös állat hátát - azt hinnék, hogy a halott Virginiát viszem vissza, családjához.

Én nem gondolok rosszra. És ő?

A körmeimmel megcsiklandom a talpát. Ekkor nyomban kisiklik, hadonász a karjával, bele akar valamibe fogódzni és eltűnik.

Mikor felemelem és a kislány visszaöklendezi a vizet, amit elnyelt, így kiált hozzám:

- Ezt nem tűröm, ne fogdosson engem.

- Csitt - mondom - hallgasson!

De a lány reszket, mint a zárdaszűz, akit pók csípett meg és a gesztusával csak növeli zavaromat.

L *Szcéna*

- Hm!

A dombon Vernet-né tépelődik. Marguerite fáradtan aludni ment. Örömmel dicsekedtem el vele, milyen büszke vagyok az új hivatalomra és a munkámra. Vernet kicsit járkál és cigarettázik. Cigarettyája villog a sötétben, megvilágítja a bajuszát és az orrát.

Henri: Már megint olyan titokzatosan hallgat. Ez a kétkedése pedig mindenbe belevilágít. Ugye, rosszul tanítom Marguerite-et?

Vernet-né: Dehogy.

Vernet: Hát akkor mit akarsz? Már néhány napja titokzatoskodol. Miért?

Vernet-né: Ugye, én félig-meddig anyja vagyok a kislánynak?

Vernet: Igen. És? Talán nem tetszik, hogy Henri úszni tanítja? Nem rendeztük ezt a kérdést véglegesen az egészségügy és a társas illem szabályai szerint?

Vernet-né: Persze, és hiába is hallok kétértelmű és rosszakarató szavakat - mert az én fülem finomabb, mint a tiétek - nem törődöm velük és minden rágalomra fűtyülnék, hogyha Marguerite - mondom, csalódhatok - hogyha ez a kislány nem olyan túlságos buzgalommal venné az úszóleckéket.

Zavarunkban semmit sem felelünk. Vernet-né folytatja. Beszédének megvolt a hatása és jelentősen ejti ki minden mondatát.

Vernet-né: Ismétlem, lehet, hogy rosszul látok, lehet, hogy az aggodalom zavarja a látásomat, de a kis unokahúgomon észrevettem valamit, ami nyugtalanít, bizalmasan beszélni akartam veletek, veled, Viktor, aki okos ember vagy és önnel, Henri, aki gentleman.

Vernet: Ugyan, ne képzelődjél. Hagyjuk!

Henri: Sőt a dolog komolynak látszik. Tehát ön azt hiszi, nagyságos asszonyom?...

Vernet-né: Csak határozatlan jelekből következtetek. Semmit sem állítok, biztosan, csak azt akarom, hogy elővigyázatosak legyünk arra az esetre, hogyha sejtelnemnek van alapja. Gondolkozzunk.

Letelepszünk melléje a padra, komolyan. Vernet-né kérdezősködik s a hangja remeg. Igen elfogulatlannak mutatkozik, előítélet nélkül vitáz, optimista.

Vernet-né: Nem beszélek arról, hogy minden reggel örül az úszásnak, hisz ez természetes. De mikor rákászni megyünk, állandóan Henri mellé furakszik. Szikláról sziklára, öbölről öbölre követi. Mindig pont oda veti a hálóját, ahova Henri. Pedig biztos abban, hogy nem foghat egy árva rákot sem, hiszen Henri mind összefogdossa...

Vernet: Való...

Henri: Én nem vettem észre...

Vernet-né: Maga elvégre fiatalember: senki se róhatja meg. De mikor kagylót keresünk, még inkább feltűnő. Szorosan egymás mellett állnak mind a ketten, a térdek összeérnek, homlokuk is. Ha maga eleget talált, ő is abbahagyja. Ha pedig még keres, akkor a kislány is négykézláb turkál. Mi ennek az oka?

Vernet: A naivsága.

Henri: Én is azt hiszem.

Vernet-né: Ugyan, ne mondja ezt, hisz a dolog a napnál is világosabb. Amikor a verseit szavalja, a lány kitátja a száját, elálmélkodik, percekig úgy marad. Egészen megcsúnyul bele szegényke. Ugyebár, meg is mondta, hogy tetszenek a versei? Tizenhat esztendősen! Mikor pedig elmegy és a kislány természetesen nem követheti, elsápad szegényke, mintha valami delejes mozdulattal elvenné tőle a lányos pirosságát, az arca bazsarózsa színét, mely

különben olyan vérmes, mint az iszákosoké. Ezen annyira bosszankodom, hogy sokszor nevetek már.

Henri: Zavarba hoz.

Vernet: Különös.

Vernet-né: Befejezem. Feleljetek nekem őszintén! Minden pillanatban hívnom kell őt, utána kell szaladnom, hogy segítsen a szennyest válogatni, meg egyéb háztartási dologban. Marguerite egészen elbutult. Ezt is elmondom! Tegnap az ebédnél meglegyintettem a maga fejét a szalvétámmal és ezt mondtam: »Vágassa le a szakállát, szörnyű ezzel a szakáll!« - »Dehogy« - mondta Marguerite alamuszian, az orrát a tányérjába dugva. Hallottátok? A szemem-szám elállt a csodálkozástól.

Vernet: Csak egy szót! Akár igaz a dolog, akár nem, mindegy. Hiszen Henri becsületes ember.

Vernet-né: Nem is Henriről van szó. Őt semmi veszély se fenyegeti. Védni is tudja magát. Nem kért fel, hogy örködjek felette és most emlékeztethetne az illetéktelenségemre. Én csak erre a szegény kislányra gondolok, aki anélkül, hogy tudná, igen, attól félek, hogy szegényke örökké kompromittálva van.

Vernet a holdfényben felderül. Egy ideája támadt, amelyet nyomban közölt velünk:

- Hogyha a lány kompromittálva van, akkor férjhez adjuk. Ugye, hékás?

Tartózkodom a választól és félszegen elődalgok.

Vernet-né: Lásd, Viktor, veled nem lehet komolyan beszélni.

A nő duzzogva a padra könyököl.

Vernet: Egészen összeillenek. Szinte már látom őket, amint együtt jönnek ki egy templomból. Marguerite vagyona kettőjüknek is elég.

Vernet-né: Csakhogy Henri sokkal büszkébb...

A nő reszket, mint a nyárfalevél, és felém fordul, hogy szembe dicsérjen.

Vernet: De hátha a talentumával, a jövőjével adja meg az árát?

Vernet-né: Szépen kell majd Henrinek ilyen feleség.

Vernet: Egész jóra való lány.

Vernet-né: De megérti-e Henrit? Trampli és - egy szó, mint száz - buta is.

Vernet: Nagyon szigorú vagy hozzá; de ha így lebecsülöd szegénykét, akkor Henrinek is elveszed tőle a kedvét.

Még mindig illegek és várom, hogy valaki a fülembe súgja a feleletet, bosszankodom, hogy vissza kell utasítanom, amit felkínáltak.

- Jöjjön segítségemre! - szólok Vernet-nének.

- Egészen megszégyenítesz - mondja a nő az urának. - Az unokahúgodat mindenáron rá akarod kötni erre az úrra, pirulnom kell miattad. Már hogy tehetsz ilyet előttem.

Vernet: Na, ne haragudj. Nevess.

Vernet-né, aki méltatlankodva felkelt, újra leül s a kezeit összekulcsolja:

- Szegény kis Marguerite-em! - mondja és zokogni kezd.

Vernet: Csak nem sírsz? Hiszen tudod, hogy semmit sem teszek ellenedre.

Vernet megfogja a kezét. A nő visszahúzza, karját összekulcsolja és a fejét hátraveti.

Vernet: Semmi, semmi: ne veszítsd el a fejedet!

Vernet-né mégis elveszti, mert a nő, hogyha kicsit rosszul érzi magát, olyan, mintha haldokolna.

Minthogy most van először ilyen szcena, nem tudom, hogy mit érzek.

- Hozzak vizet? - kérdeztem tőle.

Vernet: Inkább maradjon itt. Vigyázzon rá, nehogy valami bolondot tegyen. Úgy tudom, az útításkájában van egy üvegcséje.

Ezzel Vernet faképnél hagy bennünket.

Vernet-né blúzába nyúl, kinyitja, hogy szabadabban lélegezzon, összekulcsolt karjait széttárom s így szólok hozzá hangosan: »Nagyságos asszonyom!« - aztán halkán szólok: »Édesem!«

- Az égre kérem - mondja a nő - bár tudom, hogy maga szabad és semmi jogom sincs erre, legyen kissé hidegebb Marguerite-tel.

Henri: Én csak el akartam terelni a gyanút - magáról.

Vernet-né: Nem. Maga nagyon is messzire ment vele.

Amikor reá hajlok, hogy jobban érthessem, ezt mondja:

- Majd megkapja a jutalmát!

Vernet hozza az üvegcsét.

Vernet-né: Már késő... Nem kell... Menjünk be.

Vernet: Vigyük be.

Vernet-né: Elmegyek magam is, kezemet majd a vállára teszem.

Vernet-né próbál felkelni és újra visszarogy, halkán zokog.

Vernet: Vigyük be; a legkisebb megerőltetés az életébe kerülhet.

Henri: Ez lesz a leghelyesebb.

A férje a hóna alá nyúl, felemeli. Én pedig megfogom a lábait és a ruháját szemérmesen visszahúzzom a bokáira.

Vernet: Lassan.

Henri: Legyen egész nyugodt.

Kacsázva, majdnem a földön csúszva én megyek elsőnek, hátrafelé botorkálok le a lépcsőn, minden lépcsőfoknál jó ideig tétovázom. Utánam Vernet jön, erős karjai viszik a drága terhet. Nem megyünk gyorsan, de tartjuk a testet, a lába lejjebb van, mint a feje. Ez a legfontosabb. Vernet-né egyre csak pityereg, folytonosan.

Vernet: Vigyázzon.

Henri: Ne féljen.

Felfele mászva helyet cserélünk. Most Vernet megy hátrafelé. Éj van, de a csigalépcső kanyargásait már ismerjük. Végre fölrünk az emeletre. A hold megvilágít bennünket. Vernet egyik kezét a térdével helyettesíti, kinyitja az ajtót és Vernet-nét letesszük az ágyra. Még mindig sír és elhagyja magát.

Henri: Gyújtsunk gyertyát?

Vernet: Minek?

Igaza van, a hold fényes hullámokkal beomlik a két ablakon és megfehéríti arcunkat.

Vernet: Segítsen nekem!

A férj leveti Vernet-né blúzáát. Én kifűzöm a cipőjét. Vernet, amikor a fűzőt akarja levetni, összegubancolja a zsinórt és aztán elvágja.

Henri: Vigyázzon!

Vernet: Nincs semmi baj.

A cipőket az ágy alá csúsztatom.

- Fektessek le - mondja Vernet és hirtelen habozni kezd. Amíg Vernet fölemeli feleségét, én fölhajtom a paplant.

Vernet: Már alszik.

Tényleg, Vernet-né már lehuntya a szemét, de fénylő könnyek szüremlenek át a szemhéja peremén.

Henri: És ön hol fog aludni?

Vernet: Nem akarom őt zavarni; beülök ebbe a fotelba, erre az éjszakára jó lesz ez is.

Elnyűve, testben és lélekben agyongyötörve lerogy a fotelra.

Henri: Akarja, hogy itt virrasszak magával?

Vernet: Szükségtelen, már semmi baja sincs. Menjen és feküdjön le.

Még egyszer visszanézek és macskaléptekkel osonok el, úgy járok a holdsugarakon, mint egy menyasszonyi ruha uszályán, leeresztem a zsálukat, aztán a sötétben ezt mondom:

- Jó éjt!

Vernet: Jó éjt, Henri! Köszönöm.

Henri: Ó, nincs mit.

LI

Az utolsó úszólecke

Megigértem, hogy hideg maradok. Nagyon erőlködöm. A fürdőben eltávolodom Marguerite-től, visszahúzódom tőle a testem, úgy adom neki a kezemet, hogy közöttünk a karjaink hidat formálnak. Mihelyt ide s tova viháncol, megszorítom a kezét, ezzel csitítom el. Alaposan ismerem a növendékemet. Van némi hibája, de szép lány, s ha hozzá hasonlítom magamat, a testem ordinaré. Marguerite mezítláb jár a kavicsokon, anélkül, hogy sikongatna. A lábafeje nem erős, de lábujjainak mozgékonyasága mulattat. Híven engedelmeskednek neki. Kinyitja és

becsukja őket, az egyiket felemeli, a többit lehajtja, a víz fenekéről egy kavicsot hoz fel velük és a partra dobja, úgy használja, akárcsak a keze ujjait. Ez nagyon meglepett.

Más sajátossága is van. Sétáló ujjaim új dolgokat tapogatnak ki! Mert én a tapintásommal látok.

Minthogy Marguerite kosztümje alkalmas erre, a kezem a mezítelen testéhez ér. Gerinc-csigolyái kiugranak, érzem a bűtyküket.

- Ne feszítse úgy a combjait! - mondom neki.

A szája tele van vízzel, úgy felel nekem:

- De mikor muszáj!

Ránehezedek a hátgerincére, de hiába. Ilyen a hátgerince. Minden reggel megújuló gyönyörrel konstátálom, hogy a csontszerkezete, az anatómiai megalkotottsága kitűnő.

Marguerite-et a hátára fektetem. Új meglepetés vár.

Haskójából szándékos és furcsa korgás hallatszik. Azt mondhatnám, hogy ezek a hangok direkt nekem szólnak.

- És hogy csinálja ezt?

- Nem tudom! - feleli lány.

- Csináljon így még egyszer!

- Tessék!

És a csípői egyetlen mozdulatával a hasában megkotyogtatja a vizet, amely kellemesen, csaknem zeneien cseng.

- Kérem, még egyszer a karmozdulatokat.

Ez abból áll, hogy be- és kihajlítottatja a karját. A rugók szorgalmasan mozognak. Ez a mozgás mélyen hat rám. Fel kell kiáltanom:

- Elég, elég!

Félek, mint az ideges emberek, akik a cirkuszban léghintát látnak.

Ezen a reggelen a hullám nagyobb. Marguerite hozzám tapad. Az ár megrémíti, mintha vizes szalvétával csapkodnák. Fölugrik, kezeit a vállamra tapasztja. Nekem kell őt a vízbe mártanom és ott tartanom, reáhajolva, lihegve, combomat tomporához szorítva. Már nem is érezzük a fürdőruhát. A testét érzem, amely az enyémhez simul és mezítelen tagjaink összegomolyodnak.

Hogy mit tesz a kezem, azt nem tudom! Mikor egy hullám közeledik, Marguerite-et a karomba kapom és a hullám tovább göngyölít.

Tengeri fű, sárga hínár, rongcsok, tajtékok táncolnak körülöttünk.

Kaján örömet érzek, hogy kompromittálok egy szüzet. Az, aki később fogja bírni s azt gondolja, hogy ő az első, utánam következik majd. Keveset fog bírni belőle, nagyon keveset, és ha tudná, hogy mi volt az én részem, nem akarná az övét. Magamhoz szorítom ezt a ruganyos és lángoló szép lányt, verejtékezem, félek, hogy megüt a guta.

- Hiszen megfulladnak - kiált Vernet-né, aki napfürdőzik.

A part megmozdul. Káprázó szememet a só csípi, csak zavarosan és kuszán látok oda. Úgy tetszik, hogy orkán közepében vagyok, villamos és foszforeszkáló hullámok között. Göndörödnek, összeütődnek, szétporladnak és csattognak a fülünkbe, a torkunkba öntik émelygő váladékukat. A hullám tájékoztat, nekünk esik, reánk vicsorgatja fogát, mint a harapós kutya. Ez a küzdelem - test a test ellen - kétségbeejtő. A kíváncsiak körben állnak, katasztrófát várnak. Vilárd-ék egy fürdőköpeny alatt melegednek és epedő szemmel követnek bennünket. Végül, mintha vattába lenne pakolva, tápolyogva kiviszem Marguerite-et és a kabinunkba megyünk.

A kabinjaink csak fönnyelkednek egymással. Inkább a láztól vacogok, mint a hidegtől, a fogaim egymáshoz verődnek, hideglelés vággyal szeretnék felágaskodni, a kezemmel felhúzódkodni, hogy lássam őt.

- Ne nézz ide, érti?

Jaj, a kis számár! Leugrik a deszkára, kinyitom az ajtót és egy kóróseprűvel összesöpröm a kabinomban elszórt kavicsokat, aztán lassan, nagyon nyugodtan kidobom a kabinból a szemetet, mintha mással se törődtem volna. Remélem, hogy ezzel félrevezetem.

Amikor felöltözünk, lefekszünk a fövényre. Vége a játéknak. A fürdőruhákat kifacsarják, vastag könnyeket sírnak. Kezünk játszik, gömbölyű és síkos kavicsokkal dominózik. A testek teleszívják magukat napfénnel és lustasággal. Egyszerre a vér a szememre tódult, piros lett előttem a világ. Az emberek örülten táncolni kezdtek. Aztán elcsitultak, mély nyugalom szállt reám.

Nekem is vannak rohamaim, Vernet-né, de én tudok uralkodni rajtuk. Már vége, ne haragudjon.

Ne haragudjon maga se, Marguerite. A kísértés erős volt. Azt hittem, hogy egy fürdőkádban vagyok, a kedvesemmel. De szerencséje volt: jó fiú vagyok.

Ön se haragudjon. Vernet úr, mindent tisztetek, ami önnek kedves. Amerre megyek, felém incelegnek a veszélyek. Nagyon szeretem a feleségét és az unokahúgát, de béna karom nem engedi, hogy a boldogság után nyúljak. Álmodom és ezt mondom:

- Most nem álmodom.

És mindig álmodom.

Elmegyek a partról; kulcsok nyikorognak a rozsdás zárakban; a beteges emberek azt mondják:

- Megéheztem! A fürdő soványít.

És mennek, lassú lépésekkel, viszik az étvágyukat, mint valami törékeny tárgyat, és reszketnek, hátha elvesztik.

Hazaérünk, átmegyünk a kis falon, amely a porta előtt van; én a barátaim mögött megyek, cipelem a napernyőket, Marguerite haja szétterült a vállain, olyan vastag, hogy az egész szezon alatt nedves volt. Valami határozatlan szag áramlik belőle; a napban gőzölgő víz és egy kis sár diszkrét szaga. Simogatom a ragadós hajfonatokat, és amikor Vernet-né visszafordul, kezeimet a zsebembe vagy a hátam mögé dugom, mint egy tettenért és önérzetében sértett zsebtolvaj.

LII

Majdnem liliomot tiprok

Elkövettem a butaságot. Öt perc alatt megsemmisítettem több hónap erőfeszítését; az utam ki volt aszfaltozva; Vernet saját vallomása szerint nem tudott többé nélkülözni; Vernet-né lelkében szorgalmasan kertészkedtem és szívét megtöltöttem turbékoló szerelmemmel, mint egy galambdúcot; Marguerite mulattatott: most széttörtem a csecsebecsét. Leszidnak, csepülni fognak és én majd mélyen lehajtom a fejemet.

Hogyan is számíthattam el a dolgot? A hibám megaláz, mint egy stílushiba; hülyének érzem magamat, úgy érzem, hogy csávéba kerültem.

A regattaverseny napja van, Talléhou ünnepi fényben úszik. Mozsarak durrognak, a tengerészek kiveszik az almáriumból különös köcsöglapjaikat, amelyeket az első áldozáson, esküvőkön és néha vasárnap viselnek, amikor a heti halászat pompásan sikerült. Öreg nők újságpapírral védik magukat a naptól. Az árbocokon lobogók lengenek. Leengedik a tengerre a mentőcsónakot. A vámhivatal parancsnoka mentőgyakorlatokat végeztet, röpülnek mindenfelé a mentőövek. Úszóversenyek lesznek s versenyeznek a vitorlások, gátat futnak és szamarangolnak mindenfelé. A tornászok tűzijátékot rendeznek, és a mólón a szépen egymás mellé pötytyentett gyantafoltok és rakéták várják, hogy beesteledjék. Talléhou-nak a tenger savától megfehérült házacskáit tündökölni fognak.

Cruz halászcákát ma meghívtuk ebédre. A nő semmihez sem akar nyúlni. A férj hatalmasat eszik. A földre dobja szalvétáját.

- Ez a magáé!

- Már sohase élek én effélével, aztán meg áttallanám bepiszkítani.

- Hogy gyógyulna be a szájad, vén számár - mondja neki a felesége.

Az asszony szalvétája csücskét a blúzába dugta, az ujj hegyét az asztalra tapasztja, mereven ül, mint egy fa-szent, az orra mozog, a szemei, mint a gombostűfejek. Cruz a kenyér beléből kis galacsinokat gyúr, amelyeket belemárt a szószbába, hosszan forgatja a tányérjában, mindenáron fényesre akarja pucoválni.

- Hagyj benne valamit, te málészájú! - szólal meg az asszony.

Az anyjuk tudja, hogy az urak nem isszák ki egészen a poharukat, és a csontokról sem illik lerágcsálni egészen a húst.

Amikor Cruz tányérját váltani akarják, tiltakozik, és a tányért a gyomrához szorítja.

- Sose bántsák. Nem is olyan piszkos ez. Mit parádéznak?

- Az nem a te gondod - korholja a felesége - nem te mosod el!

Az asszony odaadja a tányérját és a kötényével megtöröli az új tányért.

Cruz a ténitőre egy csipetnyi sót tesz, szokás szerint szétmorzsolja, hogy megnézzé, elég finom-e, és aztán a salátaleveleket egyenként föléje teszi, mint valami nyelveket.

- Vén malac! - szól az asszony és a villájával belébök egy darab vajba.

- Most danolok valamit - mondja Cruz és felkel.

- Ül le, oszt ne tolakodj - kiáll Cruzné.

De az ember, aki a jó étel és a bor súlya alatt ide-oda dülöng, így szól:

- Ne izélj, anyjuk.

A halász vontatott hangon énekelni kezd, szemét lehunyja, lábával, könyökével és a késével veri a taktust, szomorúan, nagyon szomorúan, és egyszerre megbicsaklik, zavarba jön, a nóta közepén elvész a szavakban, de makacsul erőlködik.

- Készítsük el a lampionokat - mondom Marguerite-nek.

Ezt reám bízták. A lépcső végén a kezemet nyújtom neki, mint a menyasszonyomnak. Bejön a padlásszobámba. Még sohasem volt itt, bekukkant a könyveimbe, leül az asztalomhoz és azt mondja, nem tudna egyenesen írni ezzel a tollal. A rossz almabor fejembe szállt. Öntudatlanul is valami ügyetlent és banálist fogok elkövetni. Egy szót sem szólok. Ha nem félnék szemtől, az orcái tüzétől, egész közönyösnek hinném. Visszaadja a csókjaimat, talán udvariaságból, talán félelemből. Engedelmeskedik és tűr. Úgy csókol, mint ahogy a fürdőben tempót vett a karjával, az én parancsomra. Eleinte csak körülremegem a tapintásommal. A ruhája nyílásába bedugtam a kezemet és már az ágyra is viszem, lefektetem és levetkőztetem. Semmit sem tud; ismétlem, semmit sem tud! Vár és egy kicsit remeg. Miért is kezdtem ebbe a dologba?

Miért fogott el a vágyakozás a hús után és miért múlt el, mielőtt kielégíthettem volna?

Amikor fáradt lábbal, határozatlanul botorkáltam az aszfalton, nagyon sokszor fejembe szállt a forró vér az utcai lányok láttára s én kiválogattam közülök egyet hamarjába, biccentettem neki a fejemmel, de nyomban meg is bántam a dolgot! Követtem őt, mert az ellenőrző tekintet súlya alatt nem mertem meghátrálni, felmentem vele, de nyomban faképnél hagytam volna, ha visszaadja a pénzemet.

Szegény kis Marguerite! Egészen elkámpicsorodtunk. Csodálkozva és szívettpőn tekint rám, mint egy áldozati bárány. Már többé nem az a futkározó és bolondos atléta-lány. Egy egész picike lány, egy kis lilium, akit letiprok.

Eleinte sikított a fájdalomtól:

- Jaj, de fáj, jaj, de fáj!

Két ujjamat a szájára teszem. Nem gondolok arra, hogy szenved, s az irodalmi szerelmekre gondolok, amelyeknek hősnői alig veszik ezt észre. Némelyek azt mondják:

- Mama! - és ezzel vége.

Az ágy az ablak mellett van. Fölemelem a fejemet és látom a kertet. Vernet és Vernet-né a rácsra könyökölve beszélgetnek a polgármesterrel a ma esti tűzijátékról.

Marguerite egy hatalmasat rikolt, olyan erőset, hogy nem tudom elfojtani a kezemmel, mint ahogy a kalitka ajtaját hiába csapják be, a madár kirepül.

- Fáj?

Ijesztően sápadt. Jaj, hogy tiltakozik ez a gyenge liliumtest! Szégyellem az ügyetlenségemet, mint a kórházi segédorvos, aki első operációját végzi egy élő testen, tompa késekkel, amelyek sehogy se akarnak vágni.

- Nem bírom tovább! - kiált Marguerite. - Meg akar ölni?

Nem lök vissza, de összehúzódik és görcsösen vonaglik.

Ez már sok, én is megadom magamat, meghátrálok.

Marguerite nagy, édes szemei megköszönik a kíméletességemet. Mellette egy cseléd zavarát érzem, aki eltört egy drága csecsebecsét és elfelejtette felszedni.

De a kislány nincs még összetörve.

- Fáj még?

- Már nem.

- Szeretsz?

- Nagyon.

- Akarsz a feleségem lenni?

Kicsit késő most a szerelemről beszélnem, inkább csinálok neki egy pohár cukros limonádét.

Halljuk Vernet szavát.

- A lampionokat.

- Bűnt követtünk el! - mondja nekem Marguerite.

- Nem, az ember a férjével sohasem követ el bűnt. De mégse mondd el senkinek!

- Soha senkinek, de biz' isten!

- Töröld meg a szemed.

Mert mégis sírunk. Az én élősdí szívem megtelik könnyekkel és aztán kiürül, akárcsak a szökőkutak medencéje.

LIII

Animal triste

A csónak az evezőm csapása alatt vígan siklik, messze kieveztem az ünnep zajától. Egy halász, aki éjjelre kiveti hálóját, rám kiált:

- Ne menjen az úr messzebb, mert nem gyün többet vissza.

A fehér és fekete bóják rángatják csikorgó láncukat. Egyiken egy alvó kormorán emészt.

Mitévő legyek?

A nyílt tengerre evezzek és ott vesszek el?

Meddig fog Marguerite hallgatni? Ha csak megmukkan, kész a botrány! Most már egész biztosan a nyakamon marad. Vernet talán ezt fogja mondani:

- Kissé tüzesvérű volt a fiatalember!

De Vernet-né ezt mondja:

- A nyomorult!

És odaadja-e az ember unokahúgát egy nyomorultnak? Aztán semmi kedvem sincs a házassághoz. Rozsdás és fülledt színfoltok tünedeznek fel a lelkemben és érzem az orkánt. Sziklák mellett evezek, amelyeknek félelmetes hírük van. Már egy örökkévalóság óta állnak itt, és biztos vagyok, hogy mindegyik kihalította már egy-két hajó oldalát. Néha megbillen a csónakom, az evezőm a vízbe esik. Megnedvesítem a homlokom, a halántékom és nyomban

elmegy a kedvem attól, hogy elveszek a tengerben. Szememet a bójára szegezem és iparkodok ki a part felé.

Rémült sirályok cikáznak a levegőben, mint a szélnek szórt papírdarabok.

Tervezgetek és ama terv mellett maradok, amelynek a banalitása legjobban biztosítja a sikert. Csónakom könnyen tér vissza a kikötőbe. Pofozom az evezőlapáttal a csökönyös vizet. Az ingástól egy kissé elkábulva, verseket mondogatok, és minthogy az én lelkem sívár, kedvenc költőimhez fordulok, hogy helyettem gondolkozzanak és beszéljenek.

A hullámok elsimulnak, csónakom alig ing. Gyomrom, melyet az undor egy kicsit megbolygatott, újra elpihen.

LIV *Illá berek...*

Vernet-nének egy hamis táviratot mutatok:

- Két-három napon belül visszajövök. Párisban mindenesetre látjuk egymást.

És Marguerite-nek ezt mondom:

- Várj rám és hallgass!

A család kikísér az állomásra. Egyedül Vernet nem vesztette el a jókedvét. A poggyászzal foglalkozik, tanácsokat ad az útra.

- Én majd elintézek mindent! - mondja.

Csendesen megyünk a kikötő mentén. Néha egy sóhaj ébred. Nézem azokat a dolgokat, amiket elhagyok, a ringó bárkákat, a mozgó bójákat, a tarajos hullámokat és a mentőcsónakban gubbasztó öreg tengerészeket, akiknek a szemük állandóan csipás. Az állomáson Vernet egy elsőosztályú jegyet nyújt át nekem.

Keresgélek a zsebemben.

- Ugyan hagyja!

- Ó, Vernet úr!

- Azzal köszönje meg majd, hogy minél előbb visszajön.

Amikor a jegyet a noteszom lapjai közé csúsztatom, Vernet megjegyzi:

- Én a jegyet mindig a kalapom szalagjába dugom. Sohasem vesztettem el és a kalauznak is megkönnyítem a dolgát. Jaj, elfelejtettem a feladóvevényt.

Nagy lépésekkel ide-oda jár, intézkedik, kérdezősködik, buzgólkodik, nem törődve azzal, hogy méltányoljuk-e szolgálatait. Nagyon is korán érkeztünk, és minthogy mindenki magának tartogatja a gondolatait, a hirdetményeket és a vasúti rendeleteket olvassuk és sétálunk az állomás kis rezedáskertje előtt.

A gépész mondja:

- Hozom a mozdonyt!

És jön a mozdony vidáman, hangosan fütttyentget, kerekei alól fehér füstszalag gomolyog elő és egészen elborítja.

- Még van idő - mondja a kalauz.

A teherszállító kocsikban angolnás kosarak sorakoznak egymás mellé, kis fűzfakosarak, apró bölcsök, amelyekben a tengeri rákok, a sprattok és sok más kis hal friss, nedves fűágyon alussza álmát.

Egy nő lóhalálában szalad és jeleket ad. Mindig ugyanaz történik? Minél tovább vár az állomásfőnök, annál tovább váratnak magukra a feladók és a legjobb az utolsó pillanat.

Ennek már sohase lesz vége. Szeretnék egy brutális szakítást. Felesleges óvatossággal és fájdalmas lassúsággal húzzák ki belőlem a tüskét.

Hogy ablak mellett kapjak helyet, beszállok egy elsőosztályú fülkébe, amelyet a vasút takarékoságból két másodosztályú фуlke közé helyezett el, első osztályon utazom, hogy helyet kapjak.

- Nem kell sietni! - mondja a kalauz.

Nem, nem szalasztom el ezt a vonatot.

- Marguerite szeretné megcsókolni a tanárját - mondja nekem Vernet.

- Szabad? - kérdem és leszállok a vonatról.

Marguerite pajtáskodóan megcsókolja a két orcámat, mint egy nyugodt menyasszony.

- Magát is meg kell csókolnom, Vernet úr!

- Ugye azért, hogy a feleségemet is megcsókolhassa? Maga vén kópé! No, Blanche, csókold meg.

- Szeret? - kérdezi tőlem a nő, olyan halkán, hogy a lehelete rezgéséből értem csak meg. S én így susogok:

- Szeretem.

- Beszállni, beszállni - kiáltja a kalauz torkaszakadtából.

A kocsi ablakán, amelyet Vernet maga zár be, hosszú tekinteteket váltunk. Marguerite rózsás, Vernet-né kicsit sápadt. Vernet fáradhatatlan szeretetreméltósággal ismételteti, hogy negyed egyre érkezem Párisba és korhol, amiért nem vittem magammal zsemlyét.

Szerencsés utat kívánnak, kezet fognak velem és hosszan-hosszan, nagyon édesen reám tekintenek, aztán egy fütty, megrázkódik a vonat, intenek a fejükkal, a kendőjüket lobogatják utánam: és valami végtelen-végtelen szomorúság borul rám.

LV

Kint vagyok a vízből

Elhelyezkedem, kinyújtom a lábamat, az ablakra könyökölök, a sínek mentén futnak az almafák, riadt csikók rebbennek el, foglyok szállnak, én pedig menekülök.

Ideje volt. A botrány okvetlenül kitört volna. Két tűz között elvesztettem a fejemet.

A barátaim tejben-vajban fürösztöttek. Most már csak arra jók, hogy emlékirataimban feldolgozzam őket. Marguerite-nek majd vesznek egy kis pónilovat, lovagolni tanítják, hogy elfeledjen engemet. A kislány első szerelmét levezeti a sport és az asszony utolsó szerelme bölcsességekben ülepedik meg. Vernet-né is bölcsőbb lesz s ezt fogja mondani:

- Áldom a véletlent, amely ide küldte és aztán elvette tőlem. Rövid kalandunk jól végződött; nem kell pirulnom, tisztességes maradtam. Az idegeimet megviselte, de már megnyugodtak... A lelkem mélyén van egy csendes fülke, ahova visszavonulhatok, távol a férjemtől, amikor egyedül akarok lenni. Az öregedő nőnek szüksége van az emlékekre. Ez idő alatt szereztem magamnak eleget. Nagyot akartam, de ezzel a kevéssel is beérem.

A melankólia kódében így álmodozik Vernet-né. Leginkább majd Vernet sajnál, minthogy annyi pénzt kiszedtem belőle.

Milyen jó, hogyha az ember lelkiismerete majdnem tiszta.

Mert rosszabbat is tehettem volna, vérig gyötörhettem volna azokat, akiket csak megkarcoltam. Hallom Vernet szavát:

- Ön a feleségem és az unokahúgom szeretője!

Súlyos keze vállamra nehezül.

Lassanként egészen tisztába jövök magammal.

A hangulat és a táj folyton változik. Minden zökkenés elszakít egy szálát, amely hozzájuk kötött; ez Vernet-né szomorkás szerelmével kötött össze, ez Marguerite ártatlan, ébredő szívével, az pedig a jó vacsorákkal, a családdal, a puha vendégággal.

Mindegyik fonál elszakadt. A fonalak vége a lelkemre hullik és most leráztam róla, mint a varrónő lerázza kötényéről a cérnahulladékokat.

Kedves barátaim, még egyszer köszönöm a sok jót és isten veletek! A Goncourt-ok naplójából kicsenek egy mondatot és reklámtáblának a hátamra akasztom:

»Egy jobb házaknál szolgált, facér parazita állást keres.«

-&-